

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

Друга Міжнародна науково-практична конференція

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ
РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ

31 травня 2024 р., м. Одеса

Конференцію організовано у межах проектів ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1- UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України» та ERASMUS-JMO- 2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», які фінансуються з боку Європейського Союзу*

Funded by the
European Union

ОДЕСА
ОНУ
2024

УДК 339.9.339.727

C692

Рецензенти:

І. О. Іващук, доктор економічних наук, професор;

О. А. Довгаль, доктор економічних наук, професор.

C692

Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності [Електронний ресурс]: матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 31 травня 2024 р.) / за заг. ред. д.е.н., проф. С. О. Якубовського, к.е.н., доц. Н. М. Крючкової, д. філософії Г. С. Алексеєвської. – Електронні текстові дані (1 файл: 5,2 МБ). – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. – 72 с. – Мова укр., англ.

ISBN 978-617-689-562-6

У збірник увійшли матеріали наукових доповідей професорів, доцентів, викладачів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів та співробітників наукових установ Сінгапуру, Гонконгу (Китаю), Грузії та України, зроблених на другій міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності”. На конференції було обговорено загальні тенденції розвитку світового господарства, визначено чинники глобальної нестабільності та шляхи її подолання, оцінено соціально-економічні наслідки повномасштабної війни Росії проти України, проаналізовано вплив подій в Україні протягом 2020-2024 років на розвиток пострадянських країн

УДК 339.9.339.727

*Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності

ISBN 978-617-689-562-6

© Автори статей, 2024

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2024

ЗМІСТ

<i>PhD Gary Lit</i> GLOBALIZATION AND DE-GLOBALIZATION: ISSUES, CHALLENGES AND TENSIONS FACING SINGAPORE, ASEAN AND THE GLOBAL ECONOMY.....	5
<i>PhD, Ass. Prof. Oleksandr Pidchosa</i> CURRENT PROGRESS IN THE IMPLEMENTATION OF THE TRANS-CASPIAN INTERNATIONAL TRANSPORT ROUTE PROJECT.....	6
<i>PhD, Prof. Nino Davitaya</i> RECENT DEVELOPMENT AND NEW CHALLENGES FOR GEORGIAN ECONOMICS AND SOCIETY.....	8
<i>Arina Truba, PhD, Associate Professor Tetiana Rodionova</i> TRANSFORMATION OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC RELATIONS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION AND RUSSIAN INVASION.....	10
<i>PhD, Ass. Prof. Nataliia Kriuchkova</i> PUBLIC DEBT AS A LEVERAGE OF MACRO-FINANCIAL INSTABILITY IN THE CONDITIONS OF MODERN TRANSFORMATIONS.....	12
<i>Daria Moroz, Doctor of Science, Prof. Sergiy Yakubovskiy</i> THE INFLUENCE OF MIGRATION FLOWS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF COUNTRIES (ON THE EXAMPLE OF GERMANY)	14
<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Мандрік А. І.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ НОРВЕГІЇ ТА ФІНЛЯНДІЇ.....	16
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Тимохіна Ю. І.</i> ЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	19
<i>Баркар К. І., Кириченко М. В.</i> ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КИТАЮ, ІНДІЇ ТА ТУРЕЧЧИНИ.....	20
<i>Лашко А. С.</i> ДИНАМІКА ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА АВСТРІЇ.....	23
<i>к.е.н., доц. Розмарина А. Л.</i> «ЗЕЛЕНИЙ» КУРС УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	25
<i>Кириченко О. В.</i> ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	27
<i>Пашали Е. О., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ЄС.....	28
<i>Grigoriy Zaidman, Professor Sergiy Yakubovskiy</i> SHIPPING INDUSTRY AFTER UKRAINIAN WAR OUTBREAK: QUANTITATIVE AND QUALITATIVE CHANGES.....	30

<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Тамарина К. С.</i> ВПЛИВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН.....	31
<i>д.е.н., проф. Якубовський С. О., Торопова В. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ ПЛАТІЖНИХ БАЛАНСІВ УГОРЩИНИ ТА СЛОВЕНІЇ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	34
<i>к.е.н., доц. Бичкова Н. В., Полупанова У. С.</i> ДИНАМІКА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРИКЛАДІ КРАЇН ВЕЛИКОЇ СІМКИ.....	36
<i>д.е.н., проф. Якубовський С. О.</i> ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ ПЛАТІЖНИХ БАЛАНСІВ ГРУЗІЇ ТА МОЛДОВИ.....	39
<i>Петрова Д. О., к.е.н., доц. Розмарина А. Л</i> АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТА СТРУКТУРНИХ ФОНДІВ ЄС.....	41
<i>Maria Sheremet, Prof. Sergiy Yakubovskiy, Ass. Prof. Yulia Pichugina</i> THE INFLUENCE OF CROSS-BORDER INVESTMENTS ON THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN UNION.....	42
<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Лук'янчук А. І.</i> УРОКИ НАГІРНО-КАРАБАСЬКОГО КОНФЛІКТУ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	44
<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Попова Н. М.</i> РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН США І УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	45
<i>к.е.н., доц. Бичкова Н. В., Кахчі Д. Г.</i> ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ІТАЛІЇ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	48
<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Сидорук М. О.</i> АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ШВЕЦІЇ.....	51
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Крупиця А. С.</i> РИНОК ПРАЦІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	54
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Мазурик Т. В.</i> СУЧАСНА МІГРАЦІЯ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ ТА В УКРАЇНІ.....	56
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Страшкова О. І.</i> ВПЛИВ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КРАЇН ЦСЄ.....	57
<i>к.е.н., доц. Бичкова Н. В., Яремчук А. Ю.</i> ВПЛИВ ESG НА ВАРТІСТЬ КАПІТАЛУ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ.....	59
<i>доктор філософії Алексеєвська Г. С., Ящук Я. В.</i> ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИНКАХ.....	62
<i>к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В., Трохимчук К. В.</i> ВПЛИВ КАПІТАЛУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РОСІЇ..	64
<i>д.е.н., проф. Якубовський С. О., Ішков П. О.</i> ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН..	67
<i>к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В., Дробик І. О.</i> ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СХІДНОЇ ЄВРОПИ....	70

GLOBALIZATION AND DE-GLOBALIZATION: ISSUES, CHALLENGES AND TENSIONS FACING SINGAPORE, ASEAN AND THE GLOBAL ECONOMY

Ever since its independence in 1965, Singapore has enjoyed almost uninterrupted robust economic growth and development for the past 70 years by emphasising the importance of economic productivity and connectivity.

Singapore is the poster child of globalization. Among the 113 post-colonial countries, Singapore is considered to be among the most successful (World Bank, 2016). This is thanks to its open economy and progressive minded government policies. Singapore just have a new Prime Minister two weeks ago in the person of Mr Lawrence Wong who has taken over from Mr Lee Hsien Loong, the son of the strongman and first PM Lee Kuan Yew.

Unlike other countries, Singapore is born due to an accidental independence. Due to irreconcilable political differences with Malaysia, Singapore was forcibly separated from Malaysia. It was ill prepared for this eventful independence as it was facing serious existential problems such as high unemployment, high social problems and low educational achievements. It has no natural resources. Even its water had to be bought from Johor, a neighbouring state of Malaysia.

The severe challenges and difficulties facing the fledgling nation then had brought about a siege or survival mentality for the Singapore government. This siege mentality has driven the leadership to experiment with bold policies and innovative strategies. The first prime minister of Singapore, the late Lee Kuan Yew, had often stressed that Singapore must ensure its economic competitiveness and national survival. Within a generation, the strong and visionary leadership of Lee Kuan Yew managed to transform the tiny island-city state from third world to first. Today, Singapore is enjoying a GDP per capita of about US\$70,000, significantly ahead of many OECD countries, including its colonial motherland Great Britain (World Bank, 2024; IMF, 2024).

Singapore has enjoyed a largely uninterrupted economic growth over the past five decades since independence. Its role as a major international financial and banking center is complemented by its position as a major international logistics and transport hub. This is further enhanced by having among the best infra-structural facilities and development in the world. Singapore has been voted by the Heritage foundation to have the most open economy in the world (Heritage, 2023). Its open economy helped to enhance the trade flows and promote business activities, essential and critical lifelines to its local economy and national survival. Its efficiency, connectivity and productivity are predicated on the open architecture of the global economy.

Ever since the inaugural World Trade Organization (WTO) conference in Singapore in 1996, its leaders have been emphasizing to the world leaders that all efforts must be made to maintain and promote fairness and inclusiveness in world trade. It is through trade and economic investment that a nation can develop and prosper, thereby improving the standard of living of its people and developing its society to first world standards.

Singapore's economic policies and business strategies have helped the tiny nation to overcome its severe setbacks and challenges to achieve a dynamic economy and thriving society. However, since the Trump's administration in 2016, Singapore has been facing a rising set of issues and challenges. The present Biden's administration has since worsened the trade situation by imposing many more drastic sanctions, some up to 100%, on China.

As with all South-East Asian (ASEAN) economies, Singapore's largest trading partner is China. The trade and tech sanctions imposed by the Trump and Biden administration have caused serious dislocations and difficulties for economies in the ASEAN region and many economies around the world too. Instead of promoting globalization, US sanctions have now reversed course and promoted deglobalization instead. This deglobalization has also accelerated the process of

dedollarisation, with serious repercussions of bifurcations both for the US and global economy. The resultant restrictions and repressions have brought about severe trade frictions and economic contractions in Singapore and many ASEAN economies. As a result, the open nature and connectivity of Singapore's economy are being seriously affected.

The brutal invasion of Ukraine by Russia has also produced serious challenges to Singapore and the global economy. Singapore is the only ASEAN country which condemned and sanctioned Russian for its invasion. The EU and some other economies have also imposed boycotts of Russian gas and oil. Strangely, the EU is overpriced Russian oil from India and Turkey. As a result, they are now bracing themselves for some headwinds arising from its actions in its business and economic activities with Russia.

The boycotts, sanctions and trade disruptions are a new form of politicisation and weaponization of economic goods and policies. The unintended consequences are now the sky rocketing inflation worldwide with a darkening outlook for both Singapore and the global economy. The outlook is looking quite grim and the world economy is already seen many signs of stress and challenges in the coming days ahead.

REFERENCES:

1. GDP per capita, current prices. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD> (date of access 20.05.2024).
2. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (date of access 23.05.2024).
3. Economic Freedom Country Profile: Singapore. URL: <https://www.heritage.org/index/pages/country-pages/singapore> (date of access 23.05.2024).

*PhD, Associate Professor Oleksandr Pidchosa
Hong Kong Chu Hai College*

CURRENT PROGRESS IN THE IMPLEMENTATION OF THE TRANS-CASPIAN INTERNATIONAL TRANSPORT ROUTE PROJECT

In modern geo-economic and geopolitical conditions, the importance of reliable and sustainable transportation and logistics corridors is increasing. The presence of alternative cargo transportation options becomes particularly significant in the face of growing risks (political, climatic, technological, etc.). The more alternative routes there are, the more flexibility in terms of cost, time, and risk minimization (e.g., delays for perishable goods) can be achieved in organizing cargo delivery. This allows for balancing economic and other important factors that collectively determine the choice of a route and a corresponding corridor.

One of such corridors that has received significant attention in recent years is the Trans-Caspian International Transport Route (TITR), also known as the Middle Corridor. It is a multimodal route connecting China and European countries through Central Asia, the Caucasus, and Turkey, crossing the Caspian and Black Seas (Kenderdine and Bucsky, 2021; Astana International Forum, n.d.; Isik and Zou, 2019).

This corridor passes through Georgia, Azerbaijan, and the Caspian Sea (the Caspian Transit Corridor) by rail and road, and reaches China through either Turkmenistan-Uzbekistan-Kyrgyzstan or Kazakhstan. On this route, the ports of Baku/Alat (in Azerbaijan), Aktau/Kuryk (in Kazakhstan), and Turkmenbashi (in Turkmenistan) are the main points of multimodal transport (Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, 2023).

The route comprises more than 4,250 km (approximately 2,640.83 miles) of railways and 500 km (approximately 310.69 miles) of sea routes. It is approximately 2,000 km shorter than

Russia's Northern Route. The Middle Corridor presents opportunities for addressing sanctions compliance, accessing untapped markets, and exploring new prospects for business-to-business (B2B) and business-to-government (B2G) involvement in logistics, transportation, and infrastructure advancement.

It is important to note that the special attention given to this route is linked to several key factors: 1. The sanctions regime on Russia and the desire to develop an alternative to the Northern Route (Russia-Kazakhstan-Belarus-Europe), bypassing Russian territory (from China to Kazakhstan, Azerbaijan, Georgia, and Turkey), thus providing another pathway to Europe via the Black Sea (Chaziza, 2021); 2. The increase in trade volume between Central Asian countries, the South Caucasus, and Turkey with China, and the desire to ensure faster delivery in both directions, as well as strengthen and diversify their transit potential and positions within the Eurasian transport flows; 3. The desire to overcome the "landlocked curse" that is characteristic of landlocked countries.

Regional countries in the Caspian and Black Sea basins consider the Middle Corridor a complementary logistical network to China's Belt and Road Initiative (BRI) and the EU's Silk Wind project (Çolakoğlu, 2023), moreover, their intersection with the International North-South Transport Corridor (INSTC) occurs through the Caspian Sea, further enhancing connectivity and creating additional advantages and attractors for its utilization.

Azerbaijan can be identified as a key point or hub for such intersections. In addition to its transit role, Azerbaijan is considered as a potential source for increasing energy imports to the European Union (EU). In general, the establishment of logistics hubs and free trade areas in Caspian Sea region could benefit both local economies and the Trans-Caspian cooperation.

It should be noted that the European Union (EU) is one of the active participants in promoting this model of interaction. The EU is interested in both transit of goods to and from China bypassing Russia (Elem, 2022), as well as alternative supplies of oil and petroleum products from Azerbaijan and Kazakhstan (potentially including Iran) and other raw materials from Central Asia through this corridor.

These intentions and practical steps to implement them are part of the reconfiguration of cost and value chains, trade operations, financial flows, and transportation routes in Eurasia. The effects of this reconfiguration will become evident in the medium term. However, current statistical data for 2022-2023 already show a significant increase in external trade volumes for Central Asian countries, Georgia, and Turkey.

Turkey's strategic positioning allows it to capitalize on this situation. It has access to the Black and Mediterranean Seas, as well as routes like the Caspian Middle Corridor and the International North-South Transport Corridor (INSTC) via Iran. As a result, Turkey enjoys connectivity to East Africa, the Middle East, and South and East Asia through various maritime, road, and rail routes (Silk Road Briefing, 2022; Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, 2023).

Turkey's participation in the development of the Middle Corridor aligns with its strategy of establishing and expanding an energy and transit hub on its territory.

REFERENCES:

1. Astana International Forum. (n.d.). Speeding Trade Across Central Asia Through the Middle Corridor. Available at: <https://sponsored.bloomberg.com/article/speeding-trade-across-central-asia-through-the-middle-corridor>.
2. Chaziza, M. (2021). China's New Silk Road Strategy and the Turkish Middle Corridor Vision. *Sian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 2021, Vol. 15, No. 1, <https://doi.org/10.1080/25765949.2021.1881326>.
3. Çolakoğlu, S. (2023). The Middle Corridor and the Russia-Ukraine War: the Rise of New Regional Collaboration in Eurasia? e Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies

Program Joint Center. Available at: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13744-the-middle-corridor-and-the-russia-ukraine-war-the-rise-of-new-regional-collaboration-in-eurasia?.html/>.

4. Elem, T. (2022). Russia's War on Ukraine and the Rise of the Middle Corridor as a Third Vector of Eurasian Connectivity. *Stiftung Wissenschaft und Politik*. SWP Comment 2022/C 64. Available at: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C64/>.
5. Isik, A. F., Zou, Z. (2019). China-Turkey Security Cooperation Under the Background of the 'Belt and Road' and the 'Middle Corridor' Initiatives. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies* 2019, VOL. 13, NO. 2, 278–293 <https://doi.org/10.1080/25765949.2019.1605572>
6. Kenderdine, T., Bucsky, P. (2021). Middle Corridor - Policy Development and Trade Potential of the Trans-Caspian International Transport Route. ADBI Working Paper Series. Available at: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/705226/adbi-wp1268.pdf>.
7. Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. (2023). Türkiye's Multilateral Transportation Policy. Available at: https://www.mfa.gov.tr/turkey_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa.
8. Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. (2023). Türkiye's Multilateral Transportation Policy. Available at: https://www.mfa.gov.tr/turkey_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa.
9. Silk Road Briefing. (2022). Türkiye And China Focus On Developing The Middle Corridor. Available at: <https://www.silkroadbriefing.com/news/2022/09/28/turkiye-and-china-focus-on-developing-the-middle-corridor/>.

PhD, Professor Nino Davitaya
School of Economics and Business Administration, University of Georgia
Finance Advisor, Georgian Banking Association

RECENT DEVELOPMENT AND NEW CHALLENGES FOR GEORGIAN ECONOMICS AND SOCIETY

Georgia continued to operate within challenges faced by the world economy; According to World Bank statistical data, economic growth has been 7.8% for the first quarter of 2024, in April we faced price increases in almost every commodity, in March trade balance declined by 25% and population fell by 1% mostly due to outmigration. [1]

In December 2023 Georgia got EU membership candidate status which has been expected for a long period of time; For Georgia first and foremost, it is a recognition of the strong support that the people of Georgia have demonstrated for its European future. European Union proposed to fulfill the several steps, namely so called 9 steps, in purpose to open real negotiation towards membership. The short to due list can be stated as following:

1. Fight disinformation and foreign information manipulation and interference against the EU and its values.
2. Improve Georgia's alignment with the EU common foreign and security policy.
3. Further address the issue of political polarization, including through more inclusive legislative work with opposition parties in Parliament, notably on legislation related to Georgia's European integration.
4. Ensure a free, fair and competitive electoral process, notably in 2024, and fully address OSCE/ODIHR recommendations. Finalize electoral reforms, including ensuring adequate representation of the electorate, well in advance of election day.
5. Further improve the implementation of parliamentary oversight notably of the security services. Ensure institutional independence and impartiality of key institutions, notably the Election Administration, the National Bank, and the Communications Commission.
6. Complete and implement a holistic and effective judicial reform, including a comprehensive reform of the High Council of Justice and the Prosecutor's Office, fully implementing Venice Commission recommendations and following a transparent and inclusive process.

7. Further address the effectiveness and ensure the institutional independence and impartiality of the Anti-Corruption Bureau, the Special Investigative Service and the Personal Data Protection Service. Address Venice Commission recommendations 26 related to these bodies, in an inclusive process. Establish a strong track record in investigating -corruption and organized crime cases.

8. Improve the current action plan to implement a multi-sectorial, systemic approach to de-oligarchization, in line with Venice Commission recommendations and following a transparent and inclusive process involving opposition parties and civil society.

9. Improve the protection of human rights including by implementing an ambitious human rights strategy and ensuring freedom of assembly and expression. Launch impartial, effective and timely investigations in cases of threats against safety of vulnerable groups, media professionals and civil society activists, and bring organizers and perpetrators of violence to justice. Consult and engage with civil society, allowing for their meaningful involvement in legislative and policymaking processes and ensure they can operate freely. [4]

Officially Georgian government agreed to work towards the implementation of above mentioned nine steps, however, real actions have not taken place. At this moment we just have elected the ombudsmen, who supposed to be independent, but in reality he is from a small “opposition” party from Parliament, who never take any actions against ruling party indeed. No other requirements are even in progress [5].

In March 2024 Georgian Government introduced again so called foreign agent’s law, despite their promise in 2023 that this law never will be back. Nowadays we face the political crisis within country, students are out to the streets, many lecturers are also joining them, almost every day there are demonstrations in Tbilisi and in other larger cities of Georgia. As mentioned above, the ruling Georgian Dream party sparked this political crisis by introducing legislation that would target civil-society groups that received more than 20% of yearly funding from foreign sources. The law would impose new disclosure rule and oblige civic institutions to state that they are “pursuing interests of a foreign power”.

Many analysis and discussion have been maid among civil society, academics, foreign experts, etc.; All mentioned organizations and experts agreed that the model is Russia’s foreign agent law, adopted in 2012 as Mr. Putin consolidated power. Russian civic organizations soon faced audits, raids, fines and other harassment that forced many to disband. Georgia’s nonprofits, independent media and civic institutions fear they’ll soon be targeted. Georgian Dream says the law will improve transparency. But Georgian civil society groups are already required to disclose extensive details about their finances and operations. Corruption and patronage systems are Soviet-era legacies in Georgia, and support from the U.S. and Europe comes with external transparency requirements to insulate recipients from political pressure.

Nowadays this law is under the veto from president, however, expectations are that the parliament will overcome, since ruling party has majority. US state department announced very strict sanctions against governmental officials and parliament members who supports the law, street protests are in progress and some state officials are resigning, so Georgia is facing very difficult days.

As for recommended actions we still consider not to overcome presidential veto and get back to normal life, start real negotiations towards EU membership and move towards democratic elections which are coming in this fall.

REFERENCES:

1. Georgian Monthly Economic Update May 2024, World Bank Group –Macroeconomics, Trade & Investment.
2. National Bank of Georgia- Annual report 2023; <https://nbg.gov.ge/en/publications/annual-reports>
3. National Bank of Georgia- Financial stability report; <https://nbg.gov.ge/en/publications/financial-stability-reports>
4. Web resources- civil.ge <https://civil.ge/archives/568417>
5. European Commission web recourses: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/georgia_en

TRANSFORMATION OF UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC RELATIONS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION AND RUSSIAN INVASION

Acknowledgement: Theses were prepared within the research project: “Socio-economic impact of the COVID-19 pandemic and Russia’s full-scale invasion on the development of EU and Ukraine: fostering research collaborations through establishing of a digital knowledge exchange platform”. This project has received funding through the EURIZON project, which is funded by the European Union under grant agreement No 871072.

Since Ukraine gained independence in 1991, the newly created country has embarked on the process of building an open economy. Like the majority of post-Soviet countries, Ukraine has chosen the path of active cooperation with the European Union. The main document that formalized relations between the country and the Union was the Association Agreement [1]. The economic part of the Agreement was signed on June 27, 2014 [2]. The main subject of the trade part is the establishment of a free trade area within 10 years. The chapter on the Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the EU opens markets for goods and services. In addition, the DCFTA reduces or eliminates customs tariffs for both parties.

At the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine, the latter intensified its efforts to get closer to its Western partners in order to consolidate its pro-European position. As a result, on February 28, 2022, Ukraine applied for EU membership. As stated on the European Commission's website [3], on June 23, 2022, based on the Commission's Opinion, Ukraine was granted the European perspective. However, Russia's violent invasion, which is still ongoing, will cause huge economic losses and leave the country in ruins. The EU and its allies will have to support Ukraine's economic recovery with a huge package of financial and technical assistance [4, p. 9-10].

Regarding the balance of payments, the structure of the trade balance has undergone significant changes. The new stage of the war in February 2022 led to a drop in exports and imports by 35.2% and 20.36%, respectively. One of the consequences of Russian aggression was also a change in the structure of partners. Although the EU remained the leader in both exports and imports throughout the study period, its share of trade changed significantly. In 2008, the EU contributed 27.1% to Ukraine's exports (see Figure 1).

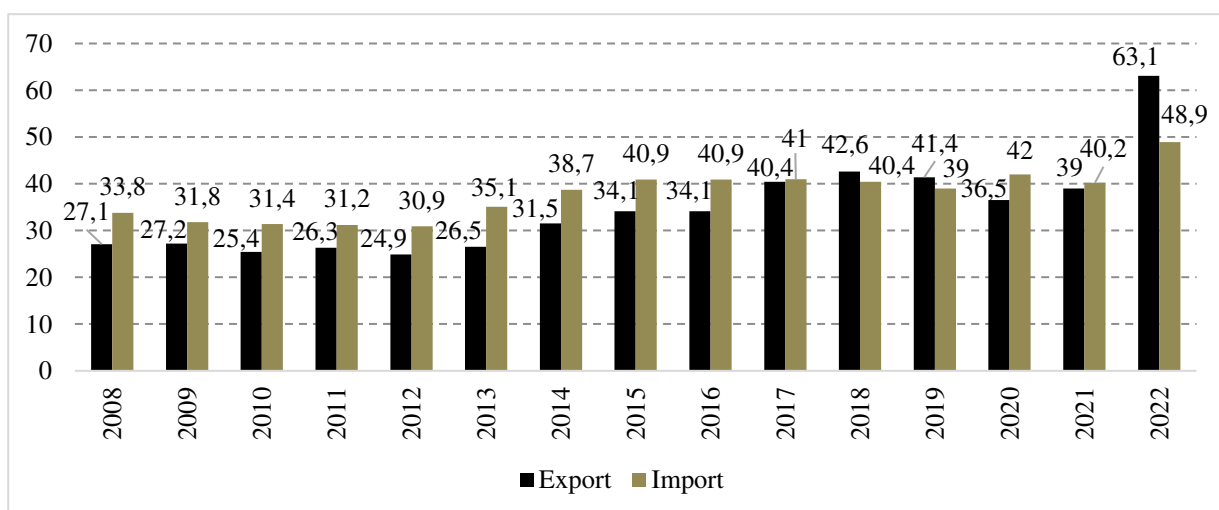

Fig. 1. The EU's share in Ukraine's trade in goods 2008-2022 (%)

Source: compiled by the author based on World Trade Organization 2024 [5].

After the EU-Ukraine Association Agreement came into full force, the share of EU countries in exports rose to 40.4% in 2017 and 63.1% in 2022. This trend can be explained by both the EU-Ukraine agreement and Russian aggression, which forced Ukraine to abandon trade relations with the aggressor country. Integration between Ukraine and the EU has led to a reduction in the difference between exports and imports, which has had a positive impact on the trade balance and product diversification.

However, the main problem for the Ukrainian economy remains the predominance of raw materials in the export structure. According to Mykhailo Molchanov, the replacement of Russia by the EU countries in foreign trade is not effective, as 36-40% of exports to Russia are machinery and transport equipment, while agricultural products and base metals dominate exports to the EU countries [6].

The primary income account also underwent a significant impact. Since 2015, the primary income account has been in surplus, except for 2021. The higher inflows are mainly due to remittances from the recipient countries of Ukrainian labor migrants and the countries with the largest Ukrainian diaspora. Remittances from the Republic of Poland formed the bulk of such inflows. On average, the share of remittances from Poland is 48.02% of the total amount of remittances from the European Union. The Czech Republic (13.59%) and Germany (8.32%) are the second and third largest sources of remittances.

The record value of the secondary income was also reached in 2022, when the surplus increased by 81.68% to USD 25.2 billion. This increase was due to the receipt of grants to Ukraine totalling USD 14.6 billion and humanitarian aid from international partners, primarily the United States and the EU.

Considering foreign direct investment in detail, the deficit of this balance of payments item was observed mostly throughout the entire period under study. After the signing of the Agreement in 2016, investors returned to placing funds in Ukrainian companies and the deficit amounted to USD 3.9 billion. The main investor countries in 2021, the pre-war period, were mainly the countries of the European Union: Cyprus - 31.7%, the Netherlands - 21.6%, Switzerland - 5.8%, the United Kingdom - 4.6%, Germany - 4.6%, Austria - 3.0%, Luxembourg - 2.4%, and France - 2.0% [7].

In terms of Ukraine's balance of payments, the signing of the Association Agreement with the EU and Russia's aggression against Ukraine are complementary factors that characterize significant changes in its accounts. Since 2017, the EU's role in foreign trade has increased due to the elimination of customs tariffs and legislative changes. Nevertheless, the gap in exports and imports of goods remains a significant problem, as Ukraine mainly exports agricultural products to the EU, while importing complex goods. Additionally, economic instability related to the ongoing hostilities and the need to adopt a series of laws and reforms are keeping Ukraine from joining the EU.

REFERENCES:

1. Agreement on Partnership and Cooperation between the European Communities and their Member States and Ukraine of 29.05.2014. № 22014A0529(01). *Official website of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29> (Last accessed: 12.01.2024)
2. Association Agreement between Ukraine and the European Union. *Government portal*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> (Last accessed: 12.01.2024).
3. European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations. *Official website of the European Union*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine_en (Last accessed: 13.01.2024).

4. Van der Loo G., Van Elsuwege P. The EU-Ukraine Association Agreement after Ukraine's EU membership application : still fit for purpose. *Epc.EU. Brussels: European Policy Centre*, 2022. URL: https://www.epc.eu/content/PDF/2022/Ukraine_DP.pdf (Last accessed: 13.01.2024)
5. World Trade Organization: official website. URL: <https://www.wto.org/> (Last accessed: 12.04.2024)
6. Molchanov. M.A. Choosing Europe over Russia: what has Ukraine gained? *European Politics and Society*. 2016. Vol. 17. No 4. P. 522-537
7. Ministry of Economy of Ukraine: official website. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (Last accessed: 10.02.2024).

*PhD, Associate Professor Nataliia Kriuchkova
Odesa I.I. Mechnikov National University*

PUBLIC DEBT AS A LEVERAGE OF MACRO-FINANCIAL INSTABILITY IN THE CONDITIONS OF MODERN TRANSFORMATIONS

Theses were prepared within the framework of the project 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH "Successes and shortcomings of the monetary policy of the European Union: implications for Ukraine"

Funded by the
European Union

The development of the global economy as a whole today takes place in complex, extraordinary conditions of the crisis of state finances and the monetary system, a significant weakening of financial stability and balance, and acute internal and external challenges. All this is reflected in the fall in GDP, the general deficit of trade and payment balances, financial resources at the macro and micro levels, the growth of inflation, the budget deficit and public debt. Public debt is an integral part of the functioning of the macroeconomic system of any country.

This is explained by the fact that relations regarding the formation, maintenance and repayment of debt have a significant impact on the state of public finances, money circulation, investment climate, the structure of consumption and the development of international cooperation. In market economic conditions, almost all countries are faced with a lack of resources to ensure the necessary level of development. The public debt formation is an integral part of economic performance and an effective tool for macroeconomic regulation. Qualitative (structural) and quantitative (dynamic) characteristics of debt formation are interrelated with all macroeconomic and macrofinancial processes in the country [1].

The risks and threats of increasing public debt are manifested primarily in the fiscal and monetary spheres. We will analyze in more detail the role and importance of public debt as a risk factor for fiscal stability and macroeconomic stability and will explore its main parameters in the context of the monetary component of macrofinancial stabilization. Public debt is closely linked to fiscal policy in general and to the budget deficit in particular. The main reason for the increase in public debt is the budget deficit. In recent decades, there has been an increase in public expenditures in all developed world economies, resulting in deficit budgets of the countries and increase in public debt.

If the budget deficit persists for a long time, constantly increasing the amount of public debt, the government's ability to pursue a stabilization policy reduces. In such circumstances, the payment of interest on public debt becomes the main item of state budget expenditures. With large amounts of public debt, the cost of its management may be the main or even the only cause of the budget deficit. If GDP is constant or decreases, and the budget deficit is further financed due to an increase of public debt, there may arise a situation where tax revenues will not be

sufficient to pay interest on the debt. Therefore, in order to reduce the share of public debt to GDP, it is necessary to ensure a budget surplus and the excess of economic growth over the real interest rate. These conclusions are the basis of the theory of fiscal sustainability, on which modern approaches to debt policy are based. Achieving long-term sustainability of public finances is a priority task of fiscal policy. Sustainability should be understood as solvency, i.e., the ability of the borrower to manage the debt, avoiding default. The analysis of fiscal sustainability aims to show what the current fiscal policy should be, so that the state remains solvent in the long run.

Budget constraints play a key role in assessing public finances, interpreting budget policy, and anticipating the consequences of separate shocks to the budget. The budget constraint assumes that the difference between government expenditures and revenues is compensated by a corresponding change in the amount of public debt. The sustainability of public finances in the long run depends on the difference between borrowing rates and GDP growth rate. Borrowing rates usually exceed economic growth rate. Therefore, in order to maintain a stable level of debt, it is necessary to increase the level of taxation and/or reduce expenditures on the purchase of goods and services, as well as transfers to the private sector, which can significantly reduce the positive short-term results of debt financing.

Public debt is interrelated with monetary policy tools. The increase in public debt is one of the reasons for the rapid increase in money supply and inflation deepening. Today, a large number of studies mainly argue for the interdependence of public debt increase and inflation.

Economic growth is a key element in determining the future debt burden. In the simplest theoretical model, where the primary budget balance (the difference between revenues and expenditures before debt service) is zero, the change in the ratio of debt to GDP takes place due to two factors only: the real effective interest rate (r) and real GDP growth rate (g). If $r > g$, the debt-to-GDP ratio will increase, and vice versa. In practice, a big number of factors affect debt, but the importance of economic growth does not diminish [2].

Thus, the specification of the direction of resources borrowed on loan market is of great importance in reforming the debt policy. In order to achieve macroeconomic and macrofinancial stability, it is necessary to spend a part of funds raised through loans on the implementation of specific investment projects, minimizing the financing at their cost of current budget expenditures.

At the same time, the use of debt policy mechanisms and tools, not theoretically supported (due to the lack of an appropriate doctrine in the basis of the debt policy), just increases the risks of debt financing for macrofinancial stability. Only debt policy, based on the current provisions of the world theory and practice of financial science, will offer an opportunity to fully reveal the potentials of debt finance.

References:

1. T.Adrian, V. Gaspar. The Fiscal and Financial Risks of a High-Debt, Slow-Growth World. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/03/28/the-fiscal-and-financial-risks-of-a-high-debt-slow-growth-world>
2. Alzghoul, A., & Alhanatleh, H. (2022). The Impact of Fiscal Policy and Trade Liberalization on Economic Growth. *International Journal of Professional Business Review*, 7 (6). P. 8-50.

THE INFLUENCE OF MIGRATION FLOWS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF COUNTRIES (ON THE EXAMPLE OF GERMANY)

Acknowledgement: Theses were prepared within the research project: “Socio-economic impact of the COVID-19 pandemic and Russia’s full-scale invasion on the development of EU and Ukraine: fostering research collaborations through establishing of a digital knowledge exchange platform”. This project has received funding through the EURIZON project, which is funded by the European Union under grant agreement No 871072.

The relevance of the issue of the influence of migration flows on the economic development of countries lies in the inseparability of the aforementioned in the modern world order, which affect various aspects of the social, economic and political life of countries. Migration, namely its impact on the economic development of countries, remains the subject of intense debates and in-depth research in the field of international economic relations.

Germany was chosen as the object of the study due to its rich experience in the field of migration. The country ranks first in Europe in terms of the number of migrants and refugees, and is actively developing and improving its migration policy.

The purpose of the work is to analyze the impact of factors of migration flows on the development of the economy of countries using the example of Germany, to study and determine the positive and negative consequences for the national economy of the chosen country from the activity of migration flows.

Main material. Migratory flows have a mostly positive impact on the economic development of their host countries, stimulating the state's trade flows, increasing domestic demand and production, and reducing the costs of its integration into new markets. Migration is the cause of increasing the diversity of productive skills in the workplace and the introduction of new technologies, know-how and innovations, simplifying the work of some areas of activity and increasing the level of productivity. Migration also causes an increase in demand in the labor market by offering its own human resource, that in the short term causes a decrease in the minimum wage and an increase in unemployment, but in the long term, together with an increase in the supply in the labor market and a further increase in the demand for goods and services, the country attracts more foreign investment and capital, which causes economic growth of the country.

A certain share of migration flows is also occupied by political refugees, who also cause losses to the state budget of the host country in the short term, due to the increase in funds for their integration and humanitarian aid. However, in this context, it is worth noting that refugees are a population group that for a certain period of time will remain only a net recipient of financial transfers, after the integration of which it is possible to return to previous rates of economic growth.

Germany is precisely known as the country that has already experienced three large-scale waves of migration and demonstrates an excellent migration policy. Almost a third of the country's population has a migration past, and almost every sixth qualified worker was not born in the Federal Republic. The largest migration groups in Germany are citizens of Poland, Romania, Turkey, Italy and the Middle East. The period of 2015-2016 was quite difficult for Germany in the context of migration flows. More than a million refugees ended up in the country, which, of course, is reflected in the country's economic indicators, namely a decrease in GDP, the unemployment rate, and an increase in the labor force.

The regression analysis of the impact of migration flows on the GDP indicator of Germany indicates the high significance of the indicators of inflation, the interest rate and the number of citizens who have arrived in the country, which are most likely to affect changes in the GDP indicator.

In general, such independent changes as the total number of citizens arriving in the country were selected for the regression analysis of influencing factors; the total number of citizens who left the country; the total number of political refugees in the country; inflation rate; interest rate; budget deficit. The R-squared indicator shows that all figures selected for analysis affect the change in the GDP indicator by 81 per cent. The coefficients of the indicators of the interest rate and the inflow of migrants and political refugees into the country have negative values, which indicates a decrease in GDP when the aforementioned indicators increase.

Regression analysis of factors affecting the unemployment rate in Germany indicates the greatest significance of the indicators of the number of refugees and citizens who arrived and left the country for changes in the unemployment rate in Germany. The R-squared indicator demonstrates that all figures selected for analysis (independent variables remain unchanged for this regression analysis) affect changes in the development of the unemployment rate in Germany by 76 per cent. The coefficients of the inflow and outflow indicators of migrants are negative, what illustrates that the unemployment rate decreases within their increase.

Germany is also considered to be the country that sheltered the largest number of Ukrainian refugees after the full-scale Russian invasion of Ukraine. About 80 per cent of Ukrainian refugees in Germany are women, half of whom arrived in the country with minor children. This structure and conjuncture of refugees is quite unusual for Germany, and the economic consequences also remained unknown. Of course, the German financial system has become somewhat exhausted, due to the allocation of significant funds for military and financial support of Ukraine, as well as due to significant investments in the qualitative and rapid integration of Ukrainians into German society and the German labor market.

However, it is worth noting that during the two years of the full-scale war in Ukraine, more than half of the Ukrainians who found refuge in Germany are already officially employed, and also pay taxes in the German state and independently provide for all their needs, while at the same time improving the country's economy recently. reducing the level of unemployment and increasing the level of economic growth, which is a rather good and fast dynamic of the integration of refugees into a new environment.

REFERENCES:

1. The economic impact of immigration, Andreas Steinmayr, December 2021, URL: <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/kurz dossiers/344326/die-wirtschaftlichen-auswirkungen-von-zuwanderung/>
2. Migration Data Portal, URL: <https://www.migrationdataportal.org/dashboard/national-data?c=276&i=10588&t=2015>
3. Refugees from Ukraine in Germany. Well received on the labor market, The Federal Government, March 2024, URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/arbeit-und-soziales/ukraine-gefluechtete-arbeit-2166832#:~:text=716.000%20der%20nach%20Deutschland%20gefluechteten,gefunden%20und%2036.000%20einen%20Minijob>

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ НОРВЕГІЇ ТА ФІНЛЯНДІЇ

Тези підготовлено в рамках проекту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проект отримав фінансування через проект EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

У скандинавських країнах, включаючи Норвегію та Фінляндію, бюджетна система відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та ефективності фінансового сектору. Основні принципи регулювання бюджетного процесу в цих країнах включають в себе перевагу парламенту як вищого органу ухвалення бюджету, щорічне складання бюджету, дотримання бюджетної єдності, цільове призначення видатків та прозорість у діяльності уряду. Жорстке дотримання цих принципів сприяло мінімізації рівня дефіциту державного бюджету та досягненню стійкого профіциту протягом тривалого періоду в деяких з них.

Бюджетна система Фінляндії базується на загальних основних принципах: представлення бюджету в формі акту, повнота бюджету, єдність бюджету, пріоритетність публічних витрат, достовірність та наочність бюджету, щорічне утвердження бюджету, бюджетна рівновага. Функції по забезпеченню виконання бюджету Фінляндії, контролю за веденням операцій із засобами державного бюджету, веденню бюджетного обліку відповідно до законодавства покладені на Державне Казначейство Фінляндії.

В Норвегії в наш час відсутні проблеми бюджетного дефіциту, незважаючи на традиційно високий рівень державних витрат та соціальних зобов'язань уряду. Бюджет успішно виконується з надлишком коштів навіть без урахування додаткових доходів від експорту нафти і газу. Значна частина доходів бюджету розміщена у Фонді суверенного добробуту, так званому Урядовому Глобальному Пенсійному Фонді, призначеному для майбутніх потреб і інвестицій.

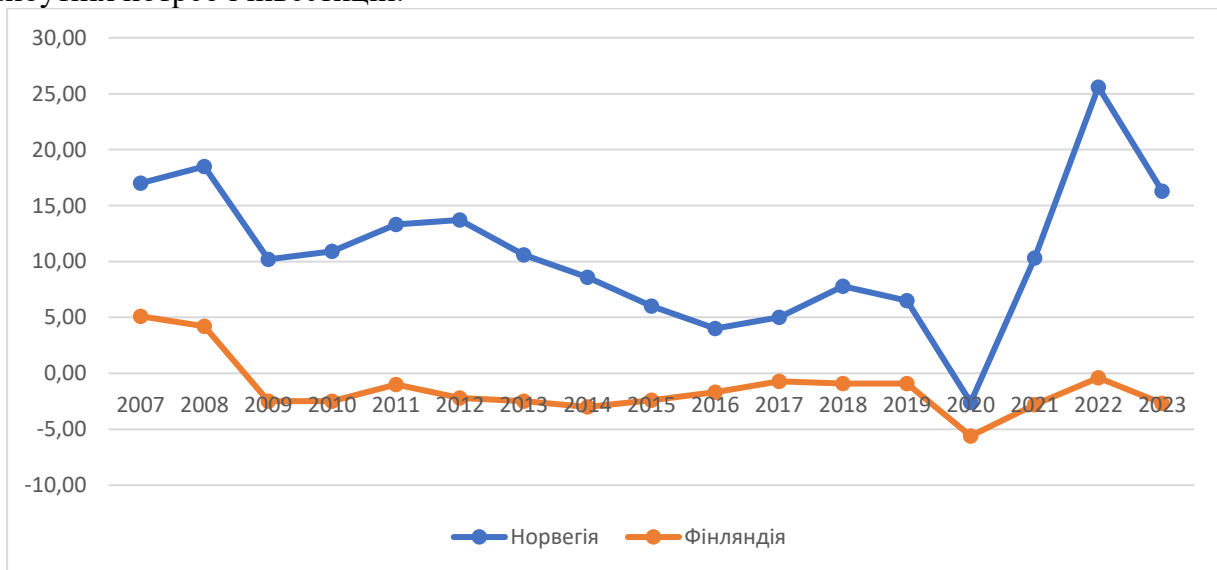

Рис. 1. Баланс державного Бюджету Норвегії та Фінляндії 2007-2023 рр. (% від ВВП).
Джерело [1;2].

Норвегія зафіксувала профіцит державного бюджету, що дорівнює 16,30% валового внутрішнього продукту країни в 2023 році. Державний бюджет Норвегії становив у середньому 10,18% ВВП з 1995 по 2023 рік, досягнувши рекордно високого рівня 25,60% ВВП у 2022 році та рекордно низького рівня -2,60% ВВП у 2020 році.

Фінляндія зафіксувала дефіцит державного бюджету, що дорівнює 2,70% валового внутрішнього продукту країни в 2023 році. За досліджуваний період найбільший максимум у бюджеті Фінляндії, що було виражено профіцитом, бум ще у 2007 році до настання світової фінансової кризи 2008 року. Вже у 2009 році можна спостерігати дефіцит бюджету на рівні 2,5% від ВВП країни.

В обох досліджуваних країнах найнижчі показники були зафіксовані сама в період 2020 року що пов'язано з наслідками пандемії. В кожній країні в період пандемії значно зросли видатки бюджетів пов'язаних з підтримкою діяльності та зайнятості приватного сектору. Слід також зазначити, що стани державних бюджетів Фінляндії та Норвегії завжди відповідали критеріям конвергенції.

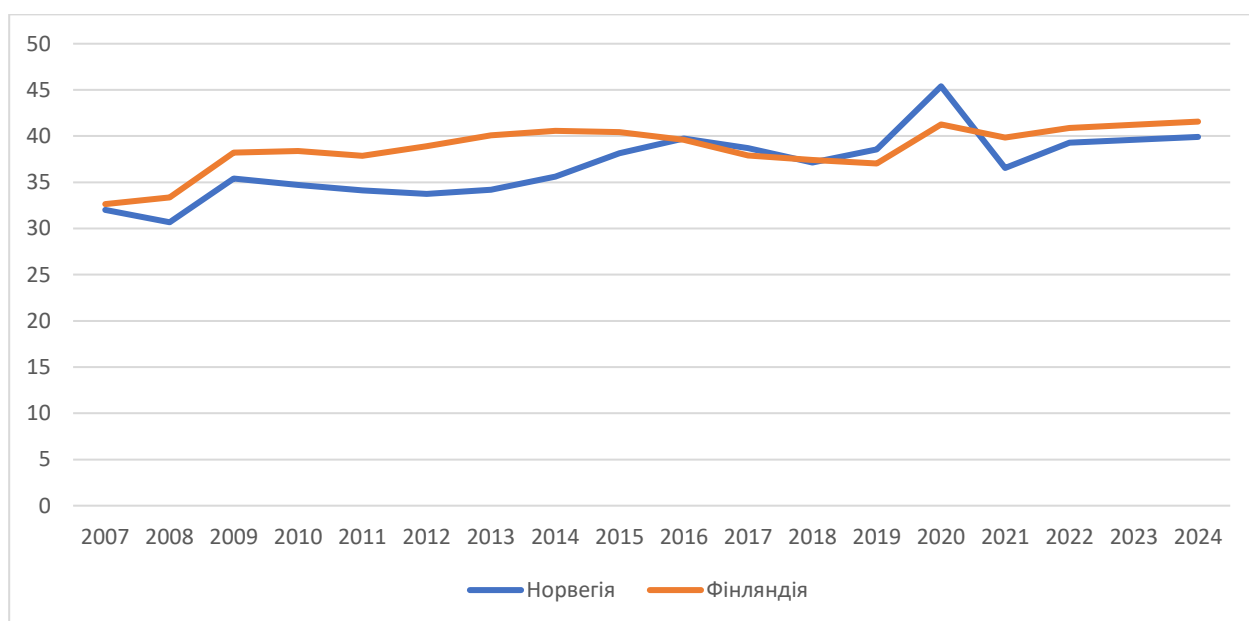

Рис. 2 Динаміка державних витрат урядів Норвегії та Фінляндії по відношенню до ВВП (%), 2024-прогноз).

Джерело: [1;3]

Співвідношення державних витрат до ВВП в Норвегії коливалося, починаючи з 32,2% в 2007 році до 37,65% в 2023 році, і, за прогнозами, складе 40,30% в 2024 році. Як можна помітити найбільше витрати зросли саме в період пандемії 2020 року і склали 45% від ВВП, і різко зменшилися у 2021 році 35,5% від ВВП. Також різке збільшення було і в 2009 році, але наступні роки простежується тенденція до зменшення державних витрат, але у період з 2015 року державні витрати уряду Норвегії поступово зростали, що пов'язано з необхідністю підтримки бізнесу у зв'язку зі змінами цін на нафту.

Співвідношення державних витрат до ВВП в Фінляндії коливалося, починаючи з 32,5% в 2007 році до 41,3% в 2023 році, і, за прогнозами, складе 41,4% в 2024 році. Як можна помітити найбільше витрати зросли саме в період пандемії 2020 року і склали 41% від ВВП в наступні роки цей рівень майже не змінювався. Також різке збільшення було і в 2009 році, і ця тенденція спостерігалася і в наступні роки, що пояснюється нестабільною ситуацією в зоні євро. Деяке зменшення державних витрат можна спостерігати у період з 2015 до 2019 років, коли криза в зоні євро була ліквідована.

Ще одним показником що характеризує стабільність фінансової системи та ефективність фінансової політики є стан державного боргу країни.

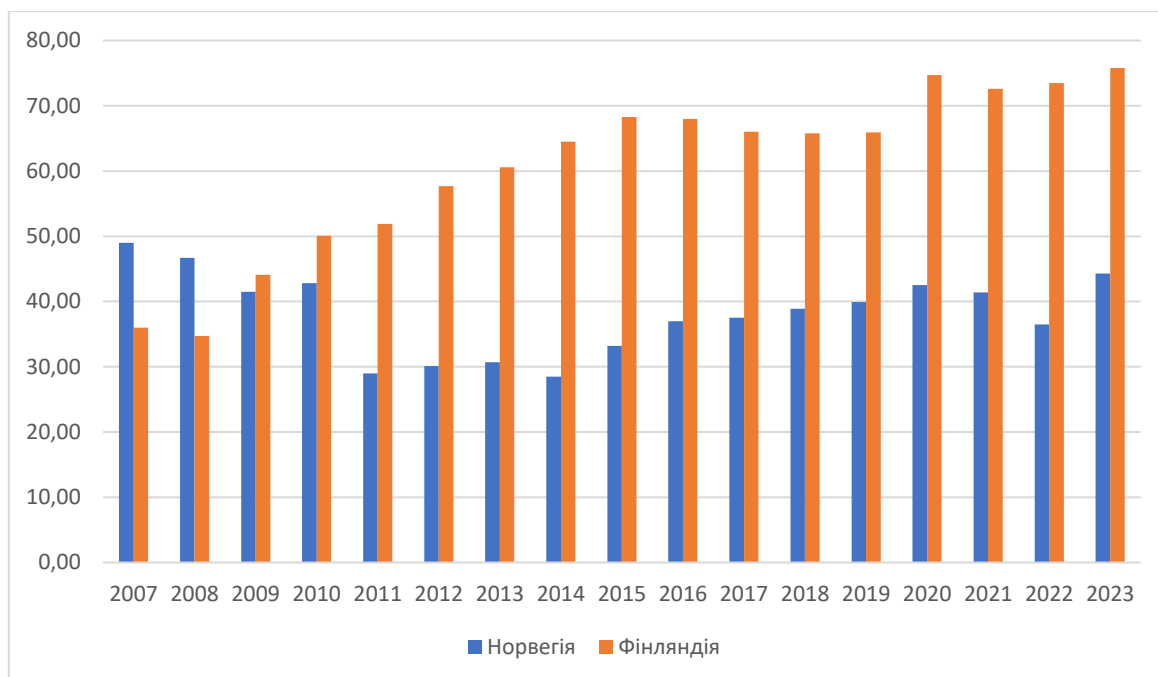

Рис 3. Державний борг Норвегії та Фінляндії протягом 2007-2023 років (% від ВВП). Джерело: складено автором на основі [4].

Графік демонструє динаміку змін державного боргу країн. У Норвегії держборг має тенденцію до зростання, а у Фінляндії, навпаки, - він зменшується. Але обсяги державного боргу Фінляндії майже удвічі перевищують норвезький борг. Більш того, якщо за цим показником Норвегія відповідає критеріям конвергенції, то Фінляндія з 2013 року – ні, адже її державний борг у цей період перевищував 60% ВВП.

Фінляндія зафіксувала державний борг у розмірі 75,80% ВВП країни у 2023 році а Норвегія - 44,30% ВВП.

Для виявлення взаємозв'язку між балансом державного бюджету і державним боргом побудуємо кореляційну матрицю.

Таблиця 1

Кореляційна матриця між державним боргом та балансом бюджету

Норвегія		Фінляндія	
	Баланс бюджету		Баланс бюджету
Державний борг	0,128405	Державний борг	0,65905

Джерело: побудовано автором

Згідно з результатами кореляційного аналізу у Фінляндії прослідковується взаємозалежність між балансом бюджету країни та державним боргом, при збільшенні дефіцити бюджету який прослідковується в країні буде зростати державний борг, але взаємозалежність не надто сильна, тому можуть бути і інші фактори що можуть призводити до зростання державного боргу. Для Норвегії кореляції не виявлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Statistics Finland URL: https://stat.fi/index_en.html, Statistics Finland, Helsinki (дата звернення 16.05.2024)
2. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення 16.05.2024)
3. Statistics Norway. URL: <https://www.ssb.no/en> (дата звернення 16.05.2024)
4. Countryeconomy. URL: <https://countryeconomy.com> (дата звернення 16.05.2024)

ЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Тези підготовлено у межах проєкту 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України»

Funded by the
European Union

У сучасному глобалізованому світі студентська мобільність є важливою складовою міжнародних освітніх та культурних змін. Питання про важливість і вплив іноземних студентів на країни Східної Європи є дуже актуальним з кількох причин. Іноземні студенти відіграють важливу роль в економіці країни перебування, сприяючи розвитку місцевого бізнесу та витрачаючи гроші на освіту, проживання та інші потреби. Їх присутність сприяє підвищенню якості освіти і внесенню різноманітності і нових перспектив в навчальний процес. Крім того, іноземні студенти збагачують спільноту культурними обмінами, сприяють розвитку міжнародних відносин та підвищують престиж країни на міжнародній арені. Тому вивчення цієї теми є важливим для розуміння сучасних тенденцій у галузі освіти, економіки та соціально-культурного розвитку. Багато сучасних вчених досліджували дану тему, серед яких: Беднарєк Р., Вербицька С. В., Гарцінг А. В., Загородня А. А., Камм Е., Лібіх Т., Лопез-Дуарте К., Льюїс М. У., Малей Дж. Ф., Орехова М., Шед Дж.

Іноземні студенти складають особливу групу іммігрантів. Через освітній досвід їх часто сприймають як потенційно інтегроване джерело майбутньої робочої сили. Тому більшість країн ЄС мають спеціальну або спрощену процедуру, яка дозволяє іноземним студентам залишатися в країні та влаштовуватися на роботу після закінчення навчання, хоча спочатку вони отримують дозвіл на тимчасове проживання. У подальшому, багато хто залишається в країні, в якій вони працюють, через політику, що сприяє їх працевлаштуванню [1].

Звертаючись до статистичних даних, проаналізуємо кількість іноземних студентів у вищих навчальних закладах шести країн Східної Європи протягом шести років (табл. 1).

Таблиця 1

**Загальна кількість іноземних студентів у вищій освіті в країнах Східної Європи
за 2016-2021 рр., тис. осіб.**

Рік	Болгарія	Польща	Румунія	Словаччина	Угорщина	Чеська Республіка
2016	12,2	54,7	25,8	10,1	26,2	42,8
2017	13,7	63,9	27,5	10,8	28,6	44,3
2018	15,2	54,4	29,1	11,6	32,3	44,8
2019	16,5	55,2	30,3	12,7	35,5	45,9
2020	17,6	62,1	32,6	14,3	38,4	47,8
2021	18,1	74	33,8	15,5	37,9	51,2

Джерело: [2].

Зазначимо, що у Болгарії спостерігається стабільне зростання кількості іноземних студентів з 12,2 тис. у 2016 році до 18,1 тис. у 2021 році. Таку тенденцію можна пояснити покращенням якості освітніх програм, низькими витратами на навчання та активними стипендійними програмами. У Польщі відзначається значне зростання кількості іноземних студентів (на 35%) у 2021 р., порівняно з 2016 р. Це пояснюється активною рекламою польських університетів за кордоном, розширенням програм англійською мовою, а також політичними та економічними чинниками. Щодо Румунії, то кількість іноземних студентів

стабільно зростає з 25,8 тис. у 2016 році до 33,8 тис. у 2021 році, завдяки високим стандартам медичної освіти та програмам обміну. У Словаччині кількість іноземних студентів зросла більше, ніж на 50% за розглянутий період, що пояснюється активною участю у європейських програмах обміну та розвитком англомовних освітніх програм. Угорщина спочатку відзначилася значним зростанням кількості іноземних студентів до 38,4 тис. у 2020 р., але потім зафіксувала невелике зниження до 37,9 тис. у 2021 р. на що вплинули політичні чинники. У той же час, варто відмітити вдале провадження Програми Stipendium Hungaricum для бакалаврату, магістратури та аспірантури [3]. Чеська Республіка продемонструвала поступове зростання кількості іноземних студентів на 19,6% за розглянутий період завдяки високим стандартам освіти та активній міжнародній співпраці.

Завдяки наведеним даним, можна підсумувати, що відбувається з динамікою мобільності студентів та яким чином вона впливає на обрані країни. Зазначимо, що в країнах Східної Європи спостерігалось стабільна або зростаюча кількість іноземних студентів у вищій освіті протягом періоду з 2016 по 2021 рік. Слід додати, що іноземні студенти впливають на країни Східної Європи у багатоаспектний спосіб, вони приносять додаткові фінансові ресурси для університетів та місцевої економіки через оплату навчання, проживання та інші витрати. Крім того, вони збагачують культурний та мовне розмаїття університетських середовищ, сприяючи міжнародній атмосфері та обміну ідеями.

Звернемо увагу, що іноземні студенти можуть стати важливим ресурсом розвитку регіональних та міжнародних зв'язків. Вони допомагають збільшити міжкультурне розуміння та сприяють обміну культурними та науковими знаннями між країнами. Проте, також важливо враховувати виклики, пов'язані з інтеграцією іноземних студентів, такі як мовні та культурні бар'єри, а також питання стосовно соціальної адаптації та підтримки для іноземних студентів. У той же час, зростаюча кількість іноземних студентів може створити напруженість на ринку житла та інфраструктурних ресурсів у деяких містах.

Таким чином, іноземні студенти мають значний потенціал для розвитку вищої освіти та культурного обміну в країнах Східної Європи, але важливо забезпечити їхню ефективну інтеграцію та підтримку, щоб забезпечити позитивний вплив на усі зацікавлені сторони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Retention and economic impact of international students in the OECD. *International Migration Outlook 2022*. OECD iLibrary, 10 Oct 2022 (part 7). URL: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2022_30fe16d2-en (дата звернення: 20.05.2024)
2. Total number of international students in tertiary education. *Migration data portal*. URL: https://www.migrationdataportal.org/international-data?t=2021&i=stud_in_&cm49=642 (дата звернення: 23.05.2024)
3. About Stipendium Hungaricum scholarship. Official website. URL: <https://stipendiumhungaricum.hu/about/> (дата звернення: 25.05.2024)

*Баркар К. І., Кириченко М. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КИТАЮ, ІНДІЇ ТА ТУРЕЧЧИНИ

Історія економічного зростання та розвитку Китаю, Індії та Туреччини була доволі довгою та складною. Цим країнам довелось пройти етап значних, і, іноді, невдалих, економічних реформ, для того щоб шляхом спроб та помилок побудувати сильну та

зростаючу економіку. Перехід від планової до ринкової економіки було розпочато у 1979 році у Китаї, у 1980 році в Туреччині, та на початку 90-х років в Індії. Уряди цих країн провели низку реформ, які мали на меті лібералізацію економічної діяльності: було поступово проведено лібералізацію торгівлі; відмінили державний контроль над цінами; було проведено децентралізацію економіки в різних сферах, особливо торгівлі; держава заохочувала громадян відкривати та вести свій бізнес; було також усунуто торгові бар'єри, що сприяло розвитку конкуренції та притоку ПІІ. Це дало свої позитивні результати. Наприклад, щорічний приріст ВВП в Китаї до 1979 року складав в середньому 6,7%, а після 1979 року – більш ніж 9,5%. У Індії зростання ВВП після проведених реформ в середньому складало 6,7%, а у Туреччині – 7,2%. [1-3]

Реальний зв'язок між лібералізацією економічної діяльності та економічним зростанням можна визначити за допомогою регресійного аналізу. За основу даного аналізу було взято ВВП на душу населення як показник економічного зростання. Це і є залежна змінна. Серед незалежних змінних, або факторів впливу, було обрано такі показники: валютний курс, надходження прямих іноземних інвестицій, індекс споживчих цін і експорт товарів та послуг. Слід зробити припущення, що всі ці показники, окрім валютного курсу, теоретично, повинні позитивно впливати на ВВП на душу населення, тобто повинна бути пряма залежність. Для більш точних результатів регресійного аналізу слід взяти статистичні дані по кожному показнику не за кожний рік, а за кожний квартал з 1998 по 2023 рік. Для кожної з цих країн було побудовано по 2 регресійні моделі з різними показниками. Це було зроблено для виключення можливості мультиколінеарності, тобто взаємозалежності незалежних змінних між собою. Тому, регресійні моделі мають наступний вигляд:

Для Китаю:

$$Y_t = \alpha + \beta_1 E_t + \beta_2 ExG_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$Y_t = \alpha + \beta_1 ExS_t + \beta_2 CPI_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

Для Індії та Туреччини:

$$Y_t = \alpha + \beta_1 E_t + \beta_2 ExG_t + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$Y_t = \alpha + \beta_1 ExS_t + \beta_2 FDI_t + \varepsilon_t \quad (4)$$

де Y – ВВП на душу населення;

E – валютний курс, USD/CNY;

ExG – експорт товарів;

ExS – експорт послуг;

CPI – індекс споживчих цін (ІСЦ);

FDI – надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ).

По-перше, слід сказати, що коефіцієнт детермінації R^2 у всіх моделях доволі високий, тому моделі були побудовані правильно та дійсно свідчать про наявність кореляції між залежною та незалежними змінними (див. табл. 1). Рівень значимості у всіх показників також максимально високий, тобто похибка в даному регресійному аналізі складає менше 1%. У всіх країн є одна спільна риса, експорт товарів має дуже високий коефіцієнт бета. А у Індії та Туреччині експорт послуг також має доволі значний коефіцієнт бета, 0,899 та 0,450 відповідно.

Таблиця 1

Результати регресійного аналізу моделей формування ВВП на душу населення Китаю, Індії та Туреччини

КИТАЙ	R^2	Коефіцієнти бета	
Модель 1	0,947	Валютний курс	Експорт товарів
		0,149***	1,097***
Модель 2	0,968	Експорт послуг	ІСЦ
		0,235***	0,758***

ІНДІЯ	R^2	Коефіцієнти бета	
Модель 1	0,957	Валютний курс	Експорт товарів
		0,289***	0,729***
Модель 2	0,971	Експорт послуг	ПП
		0,899***	0,111***

ТУРЕЧЧИНА	R^2	Коефіцієнти бета	
Модель 1	0,885	Валютний курс	Експорт товарів
		-0,701***	1,321***
Модель 2	0,598	Експорт послуг	ПП
		0,450***	0,479***

Джерело: складено автором на основі даних [4-6].

Слід також зазначити, що у Індії та Туреччини одним із факторів економічного зростання є надходження прямих інвестицій, і цей показник має також високий рівень значимості. Особливо для Туреччини надходження ПП є важливим фактором, адже коефіцієнт бета у цієї змінної дорівнює 0,479. А валютний курс здійснює обернений вплив на ВВП Туреччини, тобто знецінення валюти значно гальмує економічне зростання цієї країни, і навпаки.

Таким чином, можна зробити висновок про значний вплив зовнішньоекономічної діяльності на економічний розвиток Китаю, Індії та Туреччини. Експорт товарів та послуг є найбільш значимими факторами економічного зростання цих країн. Адже завдяки стрімко зростаючому експорту зростають і надходження іноземних коштів до цих країн, і ці кошти внутрішні компанії витрачають на розвиток та розширення виробництва, що в свою чергу, відображається у постійному зростанні ВВП та ВВП на душу населення. Надходження прямих іноземних інвестицій також здійснюють певний вплив на економічний розвиток країн, адже таким чином збільшується кількість підприємств і фірм всередині країни, і як наслідок, зростає і ВВП у довгостроковому періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

- Wayne M. Morrison. China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States. Congressional Research Service. Updated June 25, 2019. URL: <https://www.everycrsreport.com/reports/RL33534.html>
- Selcuk, Faruk and Ertugrul, Ahmet, A Brief Account of the Turkish Economy: 1980-2000. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=262957>
- Aleksandra Jarosiewicz. Turkey's economy: a story of success with an uncertain future. Centre for Eastern Studies. OSW COMMENTARY 2013-11-06. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2013-11-06/turkeys-economy-a-story-success-uncertain-future>

4. Balance of Payments and International Investment Position Statistics (BOP/IIP). International Monetary Fund: веб-сайт. URL: <https://data.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52>
5. International Financial Statistics (IFS). IMF eLibrary Data. International Monetary Fund. веб-сайт. URL: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b&sid=1390030341854>
6. International trade statistics. FRED Economic Data. Federal Reserve Bank of St. Louis. Economic research. Web-site, URL: <https://fred.stlouisfed.org/tags/series?t=china%3Bquarterly%3Btrade&ob=pv&od=desc>

*Лашко А. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДИНАМІКА ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА АВСТРІЇ

Згідно результатів дослідження «Пост-Брекзит парадигма: дослідження впливу прямих іноземних інвестицій на економічне зростання у Великій Британії» [1] у Європі Велика Британія залишається одним із найбільш привабливих місць для прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Загально визнано, що ПІІ приносять користь країнам, оскільки можуть призвести до розвитку нових секторів, покращення існуючих, поширення інноваційних технологій та підтримки стабільного економічного зростання. Референдум щодо Brexit, проведений у червні 2016 року, врешті-решт змусив Велику Британію залишити Європейський Союз. В результаті Сполучене Королівство зазнало постійного зниження ПІІ протягом останніх семи років. Членство Великої Британії в Європейському Союзі офіційно закінчилося 31 січня 2020 року.

Згідно результатів досліджень ПІІ впливають істотним чином і на економіку Австрії [2]. Результати свідчать, що зниження витрат на торгівлю збільшує інвестиції у дочірні компанії іноземних власників в Австрії, і що ПІІ переважно здійснюються в галузях, які характеризуються більшою капіталомісткістю, вищими заробітними платами, більшою агломерацією та регіональною концентрацією. Крім того, ПІІ є вищими в регіонах з більшим ВВП і з більшою часткою населення, що має повну середню та післясередню неповну вищу освіту.

Дослідження також виявляє, що існують позитивні ефекти ПІІ для внутрішньої економіки, які є найсильнішими і найбільш позитивними для інноваційної діяльності у сфері екологічних технологій. Іншими словами, ПІІ допомагають австрійським фірмам ставати більш інноваційними у ключових екологічних технологіях. Такі інноваційні зусилля найкраще підтримуються на рівні підприємств шляхом підтримки загальних активів та інвестицій внутрішніх фірм, а на регіональному рівні – шляхом збільшення частки населення з вищими рівнями освіти та залучення більшої кількості науково-дослідного персоналу. Активна присутність інноваційних іноземних транснаціональних корпорацій, які мають великі технологічні можливості, висококваліфіковану робочу силу, досвідчене управління та великомасштабні ресурси, також сприяє інноваційній діяльності [2].

Графічний аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій Великої Британії та Австрії за 2018-2023 роки наведено на рисунку 1.

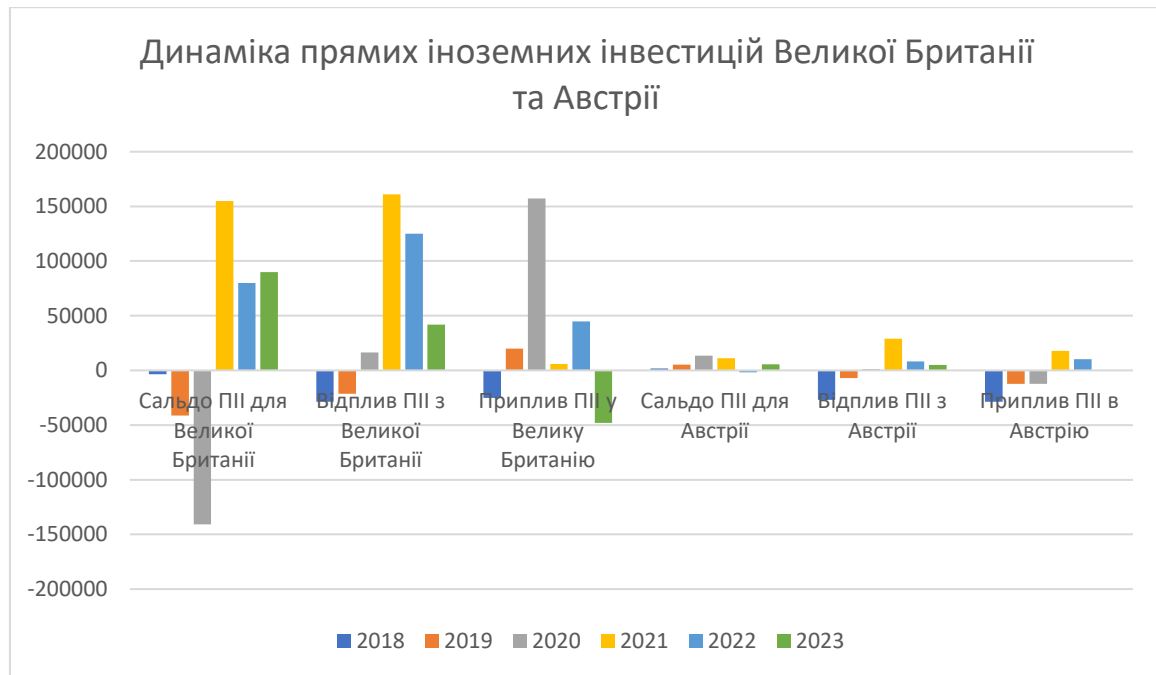

Рис. 1. Порівняння динаміки прямих іноземних інвестицій Великої Британії та Австрії за 2018-2023 роки, у млн. дол.

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Динаміка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) для Великої Британії та Австрії за період 2018-2023 років показує значні зміни в обох країнах. Так, для Великої Британії спостерігається велика волатильність. Зокрема, у 2020 році був великий негативний показник (-140797 млн дол.), який змінився на позитивний у 2021 році (155010 млн дол.). При цьому найбільший відплив ПІІ був у 2021 році (160932 млн дол.), що значно перевищує інші роки. Найвищий приплив спостерігався у 2020 році (157186 млн дол.), тоді як у 2023 році приплив став негативним (-48149 млн дол.).

Сальдо ПІІ для Австрії також демонструє волатильність, з піком у 2020 році (13612 млн дол.) та значним зниженням у 2022 році (-1817 млн дол.). Відплив ПІІ з Австрії коливався, з найбільшим відпливом у 2018 році (-26914 млн дол.) та позитивним показником у 2020 році (1179 млн дол.). Приплив ПІІ коливався, з найбільшим негативним показником у 2018 році (-28606 млн дол.) та найбільшим позитивним у 2021 році (17776 млн дол.).

Наведені результати аналізу свідчать про нестабільність потоків ПІІ в обох країнах, що обумовлено виходом Великої Британії з ЄС, пандемією Ковід-19 та війною Росії проти України.

Разом з тим, результати дослідження підтверджують роль ПІІ у визначенні траєкторії розвитку британської економіки після Brexit. Спостерігається чітке зниження ПІІ у Великій Британії після Brexit, що підтверджує теорію про те, що ПІІ відіграють важливу роль у визначенні зростання ВВП у пост-Brexit епоху. Крім того, Brexit мав значний негативний вплив на зростання британської економіки. Хоча ПІІ чинять певний тиск на економіку Великої Британії, позитивний вплив капітальних інвестицій не слід залишати поза увагою. Голосування за Brexit зменшило привабливість Сполученого Королівства як провідного місця для ПІІ в Європі.

З іншого боку, стабільність та нейтральний статус Австрії разом з національною валютою, якою є євро, забезпечують привабливі умови для залучення інвестицій до країни, що дозволяє Австрії розраховувати на стійкій соціально-економічний розвиток у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Khan, E. U. (2023). The Post-Brexit Paradigm: Investigating the Effects of Foreign Direct Investment on Economic Growth in the United Kingdom. Archives of the Social Sciences: A Journal of Collaborative Memory, 2(1), 94–110. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8151602> (дата звернення 1.03.24).
2. Mahdi Ghodsi, Branimir Jovanovic. Determinants and Effects of Foreign Direct Investment in Austria: Spillovers to Novel Innovative Environmental Technologies. FIW-Research Reports June 2022, № 01. URL: https://www.researchgate.net/publication/361306552_Determinants_and_Effects_of_Foreign_Direct_Investment_in_Austria_Spillovers_to_Novel_Innovative_Environmental_Technologies_FIW-Research_Reports (дата звернення 1.03.24).
3. Foreign Direct Investments of the United Kingdom and Austria, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 29.03.24).

к.е.н., доц. Розмарина А. Л.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

«ЗЕЛЕНИЙ» КУРС УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

«Зелений» курс є одним з основних пріоритетів інтеграційного процесу України до євроспільноти, а також стратегічним завданням повоєнного відновлення.

Унаслідок російського воєнного вторгнення навколишньому природному середовищу України було завдано величезних збитків, що на початок 2024 року вже перевищили 2,2 трлн. грн. В тому числі, найбільша шкода була причинена в результаті забруднення повітря, яка становить понад 1081 млрд. грн. Від забруднення ґрунтів збитки складають понад 1024 млрд. грн.; від засмічення водних екосистем - 82,2 млрд. грн. Від війни страждає також екологія сусідніх європейських країн [1].

Війна негативно вплинула на виконання Україною природоохоронних зобов'язань, але не змінила напрям руху Європейським зеленим курсом та відбудову вітчизняної економіки за принципами сталого розвитку. Так, у 2022 р. Україна посіла 37 місце (зі 163 країн світу) у рейтингу сталого розвитку, який щорічно складається ООН і Фондом Bertelsmann [2].

Що стосується правового забезпечення «зеленого» курсу та кліматичної політики, була ухвалена низка законодавчих актів, в тому числі: Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 р., закони «Про оцінку впливу на довкілля», «Про Стратегічну екологічну оцінку», «Про управління відходами» тощо.

Вельми важливим є прийняття євроінтеграційного Закону «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів», який набрав чинності з 08.10.2023. Реєстр стане офіційною online-системою даних про викиди забруднюючих речовин, що дозволить здійснювати державний нагляд і контроль за джерелами забруднення довкілля та вживати заходи з їх скорочення.

У рамках програми «ЄС для навколишнього середовища: зелена економіка» (EU4Environment) Брюссель надає Україні допомогу з реформування сфери фінансування екологічних проєктів; оцінки впливу на довкілля; запровадження циркулярної економіки та управління відходами; встановлення європейських екологічних стандартів, маркування та доступу українських товарів на європейський ринок тощо. Всі компоненти та напрямки програми є важливими для сфери захисту довкілля, «зеленого» курсу та європейської інтеграції України [2].

У 2013 році в Україні був створений Центр ресурсоефективного та чистого виробництва (РЕЧВ), який спеціалізується на наданні технічної підтримки українським

компаніям і допомагає їм підвищити ресурсоефективність і покращити екологічні показники. Серед зацікавлених сторін – підприємці, державні установи, експерти, науковці та ін. Нині РЕЧВ є виконавцем програмного компоненту «Циркулярна економіка та нові можливості зростання» в рамках Програми «Європейський Союз для довкілля» (EU4Environment) [3].

Перехід до циркулярної економіки, який відбувається в європейських країнах, буде мати також велике значення для України за багатьма напрямками, в тому числі: дозволить збільшити надходження «зелених» інвестицій, посилить екологічну співпрацю з ЄС та іншими високорозвиненими країнами, буде сприяти підвищенню ресурсо- та енергоефективності, зменшить ресурсну залежність від інших країн, дозволить використовувати найсучасніші технології переробки та утилізації відходів тощо.

На державному рівні дуже важливим є запровадження в управлінську діяльність екосистемного підходу, що буде стимулювати підприємства до технологічної модернізації виробництва з метою проходження екологічної сертифікації виробництва.

У вересні 2022 року Верховна Рада ратифікувала Угоду про участь України у Програмі ЄС LIFE (Програма дій з довкілля та клімату), завдяки чому вдалося долучитися до Програми LIFE, яка фінансуватиме інноваційні проекти у сфері захисту довкілля та відновлення України в повоєнний час. Програма розрахована на 2021-2027 роки, а її загальний бюджет на цей період становить 5,43 млрд. євро. Грантова допомога надається на умовах співфінансування (до 95% залежно від типу проекту), на конкурсній основі у сумі від 0,7 до 20 млн євро.

Порядок подання проектів на конкурс відбувається в один або два етапи. Кінцевий термін подання документів на конкурс залежить від типу проекту [4].

Тривалий час країни ЄС докладають багато зусиль для боротьби зі зміною клімату. Україна, яка з кожним роком наближається до євроінтеграції, буде запроваджувати реформи, спрямовані на скорочення викидів CO₂ та виконання зобов'язань за Паризькою кліматичною угодою.

З цією метою необхідно реформування енергетичної галузі, розвиток «зеленої» енергетики (сонячної, вітрової, водної тощо). У перспективі в Україні буде запроваджена національна система торгівлі квотами на викиди парникових газів, що дозволить вдосконалити системи моніторингу, звітності та верифікації викидів.

Таким чином, долучення до європейського зеленого курсу буде сприяти процесу екологізації та декарбонізації, а також стимулювати Україну до розвитку взаємовигідних контактів з європейськими країнами у природоохоронній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Названо суму збитків, яких завдала українському довкіллю війна. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/21/novyna/bezpeka/nazvano-sumu-zbytktiv-yakux-zavdala-ukrayinskomu-dovkillyu-vijna>
2. Євроінтеграція в Умовах війни: виклики і перспективи. Аналітична доповідь. Грудень 2022 р. URL: Razumkov centre. <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf>
3. Програма "Європейський Союз для довкілля" в Україні - Центр ресурсоефективного та чистого виробництва. URL: <http://www.recpc.org/programa-yevropejskij-soyuz-dlya-dovkillya-eu4environment-v-ukra%D1%97ni/>
4. Про програму Life. URL: <https://ms.nauka.gov.ua/pro-portal/life/>

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Міжнародний туризм є однією з ключових галузей економіки як країн світу, так і країн Європейського Союзу (ЄС), що сприяє сталому розвитку, створенню робочих місць та зміцненню міжкультурних зв'язків. Проте в умовах глобальної нестабільності, спричиненої такими чинниками, як пандемія COVID-19 та геополітичні конфлікти, як російсько-українська війна, роль міжнародного туризму зазнає значних змін.

Міжнародний туризм, як важливий компонент глобального розвитку та інтеграції, відіграє ключову роль у зростанні економіки, підвищенні конкурентоспроможності країн на світовому ринку та поліпшенні добробуту населення. Сьогодні в туристичній сфері працює понад 250 мільйонів людей. Туризм забезпечує 7% загальних інвестицій, 11% світових споживчих витрат, 5% податкових надходжень і третину світової торгівлі послугами. Пандемія коронавірусу спричинила глобальну кризу, яка суттєво вплинула на туристичну галузь, а тепер війна в Україні знижує привабливість туризму в ЄС у порівнянні з США. Це вимагає перегляду традиційних підходів до ведення туристичного бізнесу [1].

Пандемія COVID-19 спричинила безпрецедентну кризу в туристичній галузі. Закриття кордонів, обмеження на подорожі та страх перед зараженням значно скоротили туристичні потоки. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), у 2020 році міжнародний туризм скоротився на 74%, що призвело до величезних економічних втрат. У країнах ЄС, де туризм є важливою складовою економіки, ці втрати були особливо відчутними [2].

Криза, викликана пандемією, продемонструвала вразливість туристичної галузі до глобальних потрясінь. Проте вона також стимулювала інновації та адаптацію. Багато туристичних компаній переорієнтувалися на внутрішній туризм, впроваджували нові технології та розробляли безпечні протоколи для захисту здоров'я туристів.

Наступна велика криза, яку ми тут розглянемо - російсько-українська війна, що мала значний вплив на туристичний сектор в регіоні. Занепокоєння щодо безпеки та захищеності призвело до зменшення кількості туристів, які відвідують Україну та сусідні країни. Цей вплив був особливо відчутний в Україні, де російська агресія порушила та інфраструктуру, що призвело до зниження доходів від туризму.

Крім непрямого впливу на країни, що межують з Україною, також спостерігається прямий вплив на туристичну індустрію через закриття деякими країнами ЄС своїх кордонів для російських туристів. Російсько-українська війна також мала непрямі економічні наслідки для країн ЄС. Багато країн ЄС мають тісні економічні зв'язки з Росією та Україною, і війна порушила торгівлю та інвестиції, що вплинуло на їхні економіки [3].

Для подолання негативних наслідків глобальної нестабільності країни ЄС повинні впроваджувати стратегії адаптації та відновлення туристичної галузі. Одним із ключових напрямів є цифровізація та впровадження інноваційних технологій. Інтернет і цифрові платформи стануть важливим інструментом для маркетингу, бронювання послуг та надання інформації туристам.

Важливим аспектом є розвиток сталого туризму, який враховує екологічні, економічні та соціальні аспекти. Це включає збереження природних ресурсів, підтримку місцевих громад та розвиток екологічно чистих туристичних продуктів. Країни ЄС також можуть протистояти викликам у туристичній галузі, що пов'язані з геополітичними конфліктами, шляхом диверсифікації ринків, стимулювання внутрішнього туризму, розширення стратегічних партнерств, залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру та розвиток туризму в малорозвинених регіонах.

В підсумку, зазначимо, що міжнародний туризм є важливим фактором економічного зростання та розвитку країн ЄС. Проте COVID-19 та російсько-українська війна суттєво вплинули на туристичний сектор країн ЄС, що призвело до різноманітних економічних наслідків для регіону, порушивши туристичну діяльність, а також торгівлю та інвестиції, що вплинуло на соціально-економічний розвиток країн ЄС. Незважаючи на ці виклики, країни ЄС продовжують просувати туризм та диверсифікувати свої економіки, щоб зменшити їхню вразливість до зовнішніх потрясінь.

Впровадження інновацій, цифровізація та розвиток сталого туризму можуть допомогти адаптуватися до нових умов та забезпечити стійкість туристичної індустрії у майбутньому. Країни ЄС повинні продовжувати співпрацювати, щоб забезпечити безпеку та привабливість туристичних напрямків, сприяючи таким чином економічному розвитку та добробуту своїх громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кириченко О. В. Роль міжнародного туризму в розвитку економіки ЄС // Соціально-економічний та політичний розвиток країн у сучасних умовах. Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. – 103 с. – Мова укр., англ. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/imem/imem_world_eco/Conference_ONU_MEV_2022.pdf
2. The United Nations World Tourism Organization statistics database [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unwto.org/statistics>
3. Kyrychenko O. THE IMPACT OF INTERNATIONAL TOURISM ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EU COUNTRIES IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR. Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. URL: [Conference_ONU_MEV_2023 \(2\).pdf](http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/imem/imem_world_eco/Conference_ONU_MEV_2023(2).pdf)

*Пашали Е. О., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ХАРАКТЕРИСТИКА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ ЄС

Бюджетна система Європейського Союзу (ЄС) є складною та багатогранною, оскільки вона відображає широкий спектр політик та пріоритетів Союзу, проте в той же момент відіграє ключову роль у функціонуванні блоку, забезпечуючи фінансування його політики та програми. Вона ґрунтується на низці принципів, що гарантують прозорість, добросовісне фінансове управління, відповідальність та єдність. Основні характеристики бюджету ЄС включають його формування, використання ресурсів, принципи та процедури управління.

Основні принципи бюджету ЄС містять: принцип об'єднання (всі надходження та видатки зводяться разом у єдиному документі); принцип річного періоду (операції бюджету стосуються бюджетного року); принцип збалансованості (видатки не можуть перевищувати надходження).

Доходна частина бюджету ЄС формується за рахунок: мита, що стягуються з імпорту товарів до ЄС; внесків держав-членів (кожна держава-член ЄС вносить внесок до бюджету, який розраховується на основі її валового національного доходу); інших надходжень (ПДВ на імпорт, податки на прибуток від юридичних осіб, доходи від інвестицій тощо).

Бюджет ЄС витрачається на різні програми та політики, спрямовані на досягнення цілей ЄС. Найбільшою статтею витрат є витрати на сільське господарство та розвиток сільської місцевості, що становить близько 30% бюджету ЄС. Ця стаття підтримує

фермерів, сільське господарство та розвиток сільської місцевості. Структурні та інвестиційні фонди спрямовані на підтримку економічного розвитку та згуртованості в ЄС. Ця стаття розходів інтеграційного об'єднання також складає близько 30% бюджету ЄС. Категорія фінансування зовнішньої діяльності включає витрати на діяльність ЄС у сфері зовнішньої політики та допомоги, наприклад, гуманітарну допомогу та допомогу країнам, що розвиваються. Вона становить близько 7% бюджету ЄС. Адміністративні витрати покривають функціонування інституцій ЄС, таких як Європейська Комісія, Європейський парламент та Рада Європейського Союзу. Їх частка у витратах сягає близько 6% бюджету ЄС [1, 2].

Бюджет ЄС приймається щорічно Радою Європейського Союзу та Європейським парламентом за допомогою спільної процедури. Європейська Комісія готує проект бюджету та направляє його до Ради ЄС, яка розділяє бюджетні повноваження з Європейським Парламентом. Після обговорення та внесення змін, бюджет затверджується Європейським Парламентом.

Якщо Парламент не затверджує бюджет – спільнота функціонує за місячним бюджетом, розрахованим на попередній рік, доки не буде ухвалений новий бюджет. При цьому бюджет ЄС постійно реформується, щоб відповідати новим викликам та пріоритетам, що зустрічає інтеграційне об'єднання. Як приклад відмінно слугує створення спеціального фонду у 50 млрд. дол. США у підтримку України для стабілізації економіки у військовий час. Контроль за виконанням бюджету ЄС здійснює незалежний орган – Європейська Рахункова палата [3].

Ці основні аспекти бюджетної системи Європейського Союзу відіграють важливу роль у фінансуванні спільних політик та ініціатив, що сприяють економічному зростанню та стабільності в регіоні, а також мають значний вплив на життя людей.

ЄС фінансує широкий спектр програм та політик, які впливають на такі сфери, як сільське господарство та регіональний розвиток. Спільна сільськогосподарська політика (ССП) ЄС допомагає створити всередині ЄС вигідні умови для роботи аграрного сектору, захищаючи своїх виробників від зовнішніх конкурентів. При цьому організація детально аналізує можливі ризики, які зустрічають виробники сільськогосподарської продукції і видає раціональні висновки щодо послаблення чи посилення контролю за тією чи іншою сферою торгівлі. Варто зауважити, що навіть у випадку блокування кордонів України фермерами держав-членів ЄС, інтеграційне об'єднання чітко висловило позицію щодо недоцільності даних дій, оскільки в більшості випадків територія країн-учасниць була виключно транзитним регіоном на шляху в Америку та Азію.

Що стосується регіонального розвитку, то структурні та інвестиційні фонди ЄС допомагають скоротити регіональні розбіжності та стимулювати економічне зростання в менш розвинених регіонах. Таким чином країни, що є менш розвиненими в більшості є реципієнтами допомоги, а потужні економіки на кшталт Німеччини, Франції тощо – донорами. Цікавим є й той факт, що з 1970-х років ЄС має власну систему ресурсів, яка робить його бюджет менш залежним від внесків держав-членів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. EU budget. Strategy and policy. European commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget_en
2. European court of auditors. URL: <https://www.eca.europa.eu/en>
3. Рада ЄС затвердила інструмент Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро на 2024-2027 роки. Європейська інтеграція. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/rada-yes-zatverdyla-instrument-ukraine-facility-obsyagom-50-mlrd-yevro-na-2024-2027-roky/#:~:text=1%20лютого%20під%20час%20засідання,підтримав%20рішення%20щодо%20Ukraine%20Facility.>

SHIPPING INDUSTRY AFTER UKRAINIAN WAR OUTBREAK: QUANTITATIVE AND QUALITATIVE CHANGES

Acknowledgement: Theses were prepared within the research project: “Socio-economic impact of the COVID-19 pandemic and Russia’s full-scale invasion on the development of EU and Ukraine: fostering research collaborations through establishing of a digital knowledge exchange platform”. This project has received funding through the EURIZON project, which is funded by the European Union under grant agreement No 871072.

Apparently, all forms of international economic relations have been affected by the Ukrainian war outbreak, with shipping industry being no exception. Being responsible for transportation of various goods worldwide, the shipping industry has been impacted both qualitatively and quantitatively by macroeconomic headwinds. However, the analysis suggests that the shipping world managed to adjust to quantitative changes much quicker than for qualitative ones.

As to volumes of the seaborne trade, in 2022 the ubiquitous drop on a year-on-year basis was observed in overall volumes of seaborne trade as well as in all sub-segments apart from wet bulk (the one which was severely impacted earlier by the pandemic). Nonetheless, a recovery was observed in all segments in 2023 when the volumes of seaborne trade increased on a year-on-year basis. 2023 was a year when the overall volumes of global seaborne trade as well as specifically tonnage of dry bulk trade reached the all-time highs. For the containership segment, 2021 remains the most prominent year both volume wise and charter rates wise, while in wet bulk sector trade volumes spot in 2018 remain the highest [1]. All in all, the above findings suggest that quantitatively the seaborne trade appeared to be highly resilient and adaptive towards the geopolitical challenges posed by the war outbreak.

In the meantime, qualitatively there have been several worthwhile developments inside the shipping industry stipulated mainly by shift in traditional trade patterns. While in containership sector nothing has significantly changed with this part of the shipping world still being under domination of intra-Asian trade [2], both dry bulk and wet bulk sectors structurally changed.

Pre-war role of Ukraine in the world grain exports was rather significant – 10% [2]. The UN Black Sea initiative could not meet the demand in grains transportation, as such, the consumers of grain imports shifted towards the Americas – Brazil, Argentina, and the USA. Although African region consumes a high portion of grains worldwide, the role of China in exports of commodities transported by dry bulk carriers should not be underestimated. This presupposed an increased demand in dry bulk carriers’ vessel space as bulkers traveled longer to reach the final consumers while ships’ supply is inelastic short- and middle-term [3] as vessels cannot be built and put on trade overnight. Later in 2023 and in 2024 Ukraine managed to regain the positions having almost reached pre-war seaborne grain export level [4]. In the coal trade, the exports weight of Russia was not affected [2].

In tanker trade, the sanctions against Russia directly increased the milage covered by tankers as Europe sought for new energy sources while Russia tried to secure new marketplaces to export its crude oil and petroleum products. Although still having carried the amount of cargo beyond pre-covid levels, world tanker vessels had a much longer average haul in 2023 [1]. Through ship-to-ship transfers off coast, the crude oil cargo from Russia was still delivered to China (criticizing sanctions) and India [5]. Coupled with restricted fleet growth and stricter environmental regulations, longer-haul trade supported the energy shipping sector.

The global seaborne trade was rather resistant to the war outbreak in general, although structurally it reshaped. 2024 will bring to the table more fleets' energy efficiency considerations as well as further geopolitical impacts, albeit the trade is projected to continue growing on a year-on-year basis.

REFERENCES:

1. Clarksons Shipping Intelligence Network. Available at: <https://sin.clarksons.net> (Accessed: 01 February 2024).
2. UNCTAD (2023) Review of Maritime Transport. New York: United Nations Publications. https://unctad.org/system/files/official-document/rmt2023_en.pdf (Accessed: 23 May 2024).
3. Stopford, M. (2009) Maritime Economics. 3rd edn. Abingdon: Routledge.
4. New York Times (2024) Ukraine's Seaborne Grain Exports Bounce Back to Near Prewar Levels. Meheut, C. Available at: <https://www.nytimes.com/2024/05/12/world/europe/ukraine-black-sea-grain-exports.html> (Accessed: 23 May 2024).
5. TradeWinds (2024) Sanctioned Sovcomflot tankers switch tactics as they discharge cargoes in China. Available at: <https://www.tradewindsnews.com/tankers/sanctioned-sovcomflot-tankers-switch-tactics-as-they-discharge-cargoes-in-china/2-1-1613320> (Accessed: 23 May 2024).

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Тамарина К. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН

Тези підготовлено у межах проекту 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH "Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського Союзу: наслідки для України"

Funded by the
European Union

Монетарна політика – це набір інструментів, що використовуються центральним банком країни для контролю загальної пропозиції грошей і сприяння економічному зростанню[1]. Монетарна політика відіграє життєво-важливу роль у підтримці економічного зростання та стабільності. Впливаючи на вартість запозичень, доступність кредитів і фінансові умови, монетарна політика може стимулювати або пом'якшувати економічну активність. Особливо актуальним в дослідженні монетарної політики є порівняльне дослідження її особливостей та впливу на показники економічного розвитку в різних регіонах задля імплементації та поширення досвіду та реформ інших країн.

У дослідженні розглянуті ефекти монетарної політики в таких країнах як США, Німеччина та Японія, як найбільш економічно розвинутих країн в кожному відповідному регіоні. Для емпіричного дослідження в даній роботі було обрано дослідити вплив основних показників монетарної політики США, Німеччини та Японії на ВВП даних країн, оскільки ВВП є універсальним показником, який відображає зміни в продуктивності економіки та економічного зростання. Період дослідження становить 2001-2023 роки.

Для кожної з країн була побудована матриця кореляції наступних показників з ВВП: рівень інфляції (Infl), рівень безробіття (Unempl), обсяг споживчих витрат (Expenses) та обсяг грошової маси (Money Sup). Результати представлені у табл. 1. З даної таблиці можна простежити пряму кореляцію між ВВП та інфляцією, споживчими витратами й обсягом грошової маси в США та Німеччині, а також зворотну кореляцію між ВВП та рівнем безробіття в усіх представлених країнах. Отриманий результат означає, що при збільшенні рівню цін, обсягу грошової маси в економіці та споживчих витрат населення

простежувалось відповідне зростання ВВП. А при періодах зростання безробіття, ВВП зменшувалось в обсязі.

Таблиця 1

Кореляційна таблиця індикаторів монетарної політики на ВВП США, Німеччини та Японії

	США	Німеччина	Японія
INFL	0,34	0,54	0,56
UNEMPL	-0,33	-0,81	-0,76
EXPENSES	0,98	0,99	-0,11
MONEY_SUP	0,97	0,99	0,71

Джерело: розраховано авторами.

Варто відзначити, що споживчі витрати мають зворотну кореляцію з ВВП в Японії. Даний результат можна пояснити наступним чином. Оскільки країна впродовж довгого періоду зіштовхувалась із дефляцією, то в суспільстві склались певні дефляційні очікування, які утримують населення від значним витрат. Таким чином, оскільки дана кореляція також є незначною (особливо в порівнянні із США та Німеччиною), можна зробити висновок, що обсяги споживчих витрат майже не корелюють із обсягом ВВП. Надалі для кожної з країн було побудовано регресійну модель, яка мала наступний вигляд:

$$GDP = \beta_1 * Infl + \beta_2 * Unempl + \beta_3 * Expenses + \beta_4 * Money Sup + c \quad (1)$$

Першим розглянутим показником був R-квадрат, також відомий як коефіцієнт детермінації, є статистичним показником, який вказує частку дисперсії залежної змінної, яку можна пояснити незалежною змінною (змінними) у регресійній моделі. Для моделі США даний показник склав 98%, а для Німеччини – 98,9%. Проте R-квадрат моделі Японії становить -3%, що говорить про незалежні змінні не пояснюють коливання залежної. Тому теоретична модель не була підтверджена у випадку Японії.

Даний результат може бути наслідком того, що є інші показники, які більш точно пояснюють коливання ВВП. Так як Японія є експортоорієнтованою країною, то обсяги експорту та імпорту можуть бути більш доречними для пояснення економічного зростання країни. Окрім того, через завеликі обсяги грошової маси в Японії, яка більш аніж в 2 рази перевищує її ВВП, канали впливу монетарної політики зменшують свою ефективність, що й простежується статистично незначимою моделлю

У таблиці 2 представлено рівень значущості та коефіцієнти кожного з показників для моделей США та Німеччини. Даний показник використовується під час перевірки гіпотез для визначення статистичної значущості тестової статистики. Він являє собою ймовірність відхилення нульової гіпотези, коли вона насправді вірна. Коефіцієнт демонструє рівень коливання залежної змінної при зміні незалежної на 1 пункт.

Таблиця 2

Рівень значущості та коефіцієнти індикаторів монетарної політики

	Рівень значущості			
	Infl	Unempl	Expenses	Money_Sup
США	0,253	0,409	0,000	0,128
Німеччина	0,052	0,035	0,000	0,000
	Коефіцієнт			
	Infl	Unempl	Expenses	Money_Sup
США	0,122	-0,069	1,375	0,132
Німеччина	0,021	0,020	1,128	0,420

Джерело: розраховано авторами.

Обсяг споживчих витрат мав рівень значущості 1% для кожної з країн. Кореляцію між споживчими витратами та ВВП можна пояснити тим, що споживчі витрати є суттєвою складовою ВВП. Коли споживачі витрачають більше, це зазвичай вказує на активізацію економічної діяльності, що призводить до зростання ВВП. Для США лише даний індикатор мав достатній рівень. Коефіцієнт даного показника становив 1,375. Це говорить про те, що при збільшенні споживчих витрат на 1 пункт, ВВП зростав на 1,375 пункти.

Проте у моделі Німеччини усі незалежні змінні виявились статично значущими. За модулем коефіцієнтів найбільший вплив має обсяг споживчих витрат. Найменші коефіцієнти мали рівень інфляції та безробіття. При цьому варто відзначити, що на відміну від таблиці кореляції, де ВВП та безробіття мали зворотну кореляцію, в даній моделі безробіття має прямий вплив на ВВП. Даний результат може бути спричинений високотехнічним розвитком Німеччини та високим рівнем автоматизації, що позитивно впливає на обсяг ВВП країни за рахунок зростання валового виробництва, але негативно на зайнятість населення. Окрім того, має місце й перенос виробництва у країни з меншою оплатою праці.

Отже, з даного дослідження можна зробити висновок, що стабільний вплив монетарної політики на ВВП в досліджуваних країнах простежується лише в Німеччині. Це може бути наслідком того, що монетарна політика відповідає економічному циклу в країні, який також значно залежить від геополітичних й економічних подій та глобального попиту, а не є найвизначнішим фактором при зростанні ВВП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Thomas Brock. Monetary Policy Meaning, Types, and Tools. 2024. URL: <https://www.investopedia.com/terms/m/monetarypolicy.asp#:~:text=Monetary%20policy%20is%20enacted%20by,%2C%20spending%2C%20and%20savings%20rates.>
2. Inflation, consumer prices (annual %). World Bank Database. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>
3. US Money Supply (bn USD). FRED Economic Data. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/M2SL>
4. Unemployment, ILO estimate (annual %). World Bank Database. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>
5. Germany Money Supply (trln EUR). Trading Economics Database. URL: <https://tradingeconomics.com/germany/money-supply-m2#:~:text=Money%20Supply%20M2%20in%20Germany%20averaged%201051.00%20EUR%20Billion%20from,source%3A%20Deutsche%20Bundesbank>
6. Broad money (LCU). World Bank Database. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.LBL.BMNY.CN>
7. USA Consumer Spending (bn USD). Macrotrends Database. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/USA/united-states/consumer-spending>
8. Germany Consumer Spending (bn USD). Macrotrends Database. URL: <https://www.macrotrends.net/globalmetrics/countries/DEU/germany/consumerspending#:~:text=Germany%20consumer%20spending%20for%202022,a%202.39%25%20decline%20from%202018.>
9. Japan Consumer Spending (bn USD). Macrotrends Database. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/JPN/japan/consumer-spending#:~:text=Data%20are%20in%20current%20U.S.,a%201.12%25%20increase%20from%202018.>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ ПЛАТІЖНИХ БАЛАНСІВ УГОРЩИНИ ТА СЛОВЕНІЇ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Тези підготовлено у межах проєкту 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH "Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського Союзу: наслідки для України"

Funded by the
European Union

Процес європейської інтеграції має значний вплив на економіки країн-членів Європейського Союзу, включаючи Словенію та Угорщину. З моменту вступу цих країн до ЄС вони пройшли через серію трансформаційних процесів, що змінили стан та структуру їх платіжних балансів.

Економіки Угорщини та Словенії мають кілька спільних рис, але також відрізняються певними особливостями. Угорщина характеризується високим рівнем індустріалізації, зокрема розвинутими автомобільною, електронною та машинобудівною галузями, а також потужним сільським господарством. Словенія, зі свого боку, має диверсифіковану економіку з сильними секторами обробної промисловості, зокрема фармацевтичної, хімічної та машинобудівної, а також значним туристичним потенціалом завдяки своїм природним та культурним ресурсам. Обидві країни активно залучають іноземні інвестиції і користуються перевагами свого географічного розташування в Центральній Європі для розвитку логістики та експорту, однак Словенія має вищий рівень життя та більший ВВП на душу населення, ніж Угорщина.

Цікавим є також той факт, що Угорщина зберегла національну валюту, та, відповідно, здійснює власну монетарну політику, а Словенія приєдналася до зони євро та здійснює монетарну політику ЄЦБ.

У дослідженні найбільшу увагу приділено виявленню закономірностей розвитку торговельних балансів країн, бо саме він є ключовою складовою поточних рахунків країн.

Таблиця 1

**Динаміка товарної торгівлі Угорщини та Словенії
за 2019-2023 роки, у млн. дол.**

	2019	2020	2021	2022	2023
Торгівельний баланс Угорщини	-2629	-4099	-1477	-5139	-15935
Експорт Угорщини	104603	103618	101421	118633	128632
Імпорт в Угорщину	107232	107717	102899	123771	144567
Торгівельний баланс Словенії	1511	1456	2665	1072	-2288
Експорт Словенії	36377	35830	33864	41670	44855
Імпорт в Словенію	34865	34374	31199	40598	47143

Джерело: складено автором на основі даних [1, 2].

Торгівельний баланс Угорщини протягом аналізованого періоду значно коливався, з помітним погіршенням у 2023 році до -15935 млн. дол. Це свідчить про збільшення дефіциту торговельного балансу. Експорт Угорщини залишався відносно стабільним у період з 2019 по 2021 роки, з незначними коливаннями. Проте у 2022 та 2023 роках спостерігається значне зростання експорту, що досяг 128632 млн. дол. у 2023 році. Імпорт

в Угорщину також зростає, особливо помітно у 2022 та 2023 роках, досягнувши 144567 млн. дол. у 2023 році. Це зростання імпорту є основною причиною збільшення дефіциту торговельного балансу.

Торгівельний баланс Словенії був позитивним до 2023 року, коли став дефіцитним на рівні -2288 млн. дол. Експорт Словенії залишався відносно стабільним до 2021 року, але потім зріс у 2022 та 2023 роках, досягнувши 44855 млн. дол. у 2023 році. Імпорт в Словенію знизився у 2021 році, але значно зріс у 2022 та 2023 роках, досягнувши 47143 млн. дол. у 2023 році. Це зростання імпорту є основною причиною переходу торговельного балансу у від'ємну зону у 2023 році.

Проведений аналіз дозволяє зазначити наступні причини погіршення торговельних балансів країн у 2022-2023 роках.

1. Збільшення внутрішнього попиту на товари, особливо споживчі та промислові товари, що спричинило збільшення імпорту. Зростання доходів населення та економічне зростання стимулювали цей попит.

2. Проблеми у ланцюгах поставок та виробничих процесах, зокрема через пандемію Covid-19, призвели до необхідності збільшення імпорту для покриття внутрішнього попиту та підтримки виробництва.

3. Зростання витрат на виробництво, включаючи заробітну плату та енергоносії через війну Росії проти України, зробили національні товари менш конкурентоспроможними на світових ринках.

Далі на рисунку 1 проведемо графічний аналіз стану поточних рахунків Угорщини та Словенії в цілому за 2018-2023 роки.

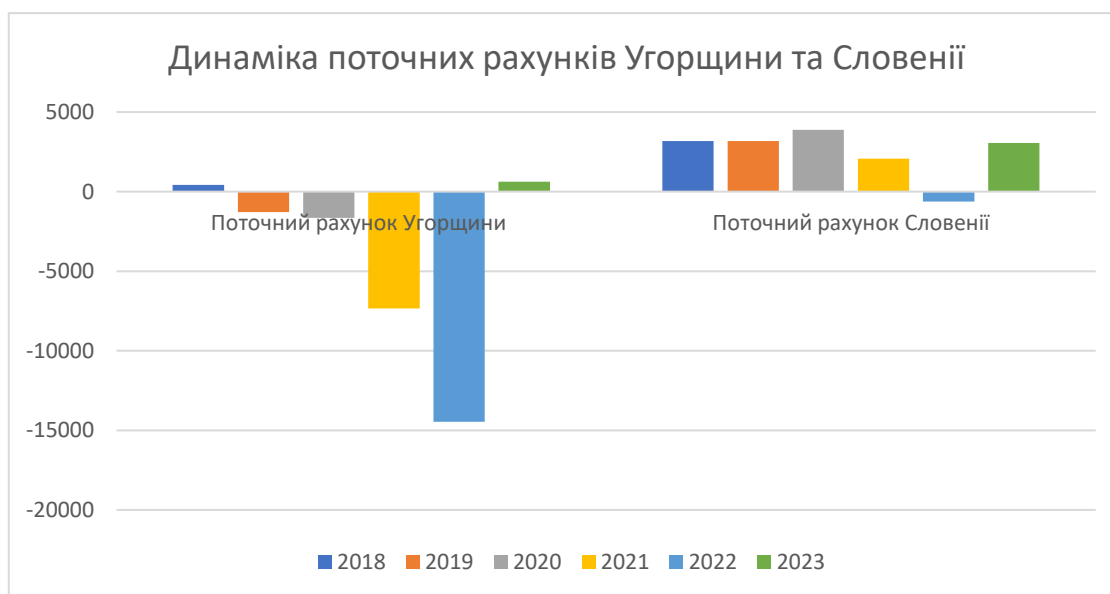

Рис. 1. Поточні рахунки Угорщини та Словенії за 2018-2023 роки, у млн. дол.
Джерело: складено авторами на основі даних [3, 4].

Поточний рахунок є важливим індикатором економічного стану країни, що включає торговельний баланс, баланс послуг, доходів та трансфертів. Він показує різницю між надходженнями валюти за поточними операціями з-за кордону та виплатами за кордон.

Динаміка поточного рахунку Угорщини за період, що досліджується, демонструє значні коливання: 2018-2020 - у цей період поточний рахунок показує негативну тенденцію, перетворюючись з позитивного балансу у 2018 році до дефіциту у 2019 та 2020 роках; 2021-2022 - величезне зростання дефіциту поточного рахунку у 2021 та 2022 роках до -7337 млн. дол. та -14470 млн. дол. відповідно; позитивна зміна у 2023 році з поточним рахунком на рівні 624 млн. дол.

Динаміка поточного рахунку Словенії показує більш стабільну динаміку порівняно з Угорщиною: 2018-2020 - поточний рахунок залишається позитивним, показуючи стабільні надходження від експорту, послуг, доходів та трансфертів; 2021-2022 - незважаючи на позитивний рахунок у 2021 році, у 2022 році спостерігається дефіцит у розмірі -617 млн. дол.; у 2023 році поточний рахунок знову стає позитивним, досягаючи 3057 млн. дол., що свідчить про відновлення економіки.

Отже, результати проведеного аналізу свідчать про те, що обидві країни показали ознаки економічного відновлення у 2023 році, що є результатом успішного подолання наслідків світової пандемії та адаптації до нових економічних умов, викликаних війною Росії проти України. При цьому слід зазначити, що більш стійким та позитивним є поточний рахунок Словенії, що на прикладі цієї країни свідчить про позитивні наслідки запровадження для Словенії євро та реалізації монетарної політики Європейського центрального банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Trade Balance of Hungary, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 8.03.24).
2. Trade Balance of Slovenia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 15.03.24).
3. Current Account of Hungary, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 22.03.24).
4. Current Account of Slovenia, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 22.03.24).

*к.е.н., доц. Бичкова Н. В., Полупанова У. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДИНАМІКА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРИКЛАДІ КРАЇН ВЕЛИКОЇ СІМКИ

Тези підготовлено в рамках проекту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проект отримав фінансування через проект EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

В сучасних умовах розвитку глобалізаційних процесів помітну роль грає рівень економічного розвитку країн та якості життя, адже саме від цих показників залежить досягнення країнами лідерських позицій. Країни-лідери мають можливість виявляти нові міжнародні виклики з метою їх вирішення. «Велика сімка» (G7) є одним з найважливіших суб'єктів міжнародних економічних відносин. З огляду на це важливого значення та актуальності набуває обґрунтування ролі країн G7 у глобалізації.

Стратегії розвитку та зростання таких провідних країн, як США, Великобританія, Канада, Німеччина, Франція, Італія та Японія, мають свої унікальні особливості. Вони базуються на певних моделях економічного розвитку, притаманних кожній з цих країн. Усі розвинені країни поділяють спільні риси, такі як наявність розвинутої ринкової економіки та впровадження інноваційних моделей розвитку. Країни G7 виділяються своїм глобальним лідерством.

Тому важливо розглянути фактори, які сприяли здобуттю статусу глобального лідера цими країнами.

Найбільш важливим фактором є передова економіка, яка характеризується не лише високим рівнем ВВП, а й значущістю країни на світовому ринку товарів та послуг, а також залученням іноземних інвестицій у капітал країни.

Для того, щоб зрозуміти частку впливу G7 на систему міжнародних економічних відносин в цілому та окремо країн, що входять до її складу, проаналізуємо соціально-економічні показники кожної з них, зокрема розмір ВВП на душу населення країн-лідерів за 2015-2022 рр. (рис. 1).

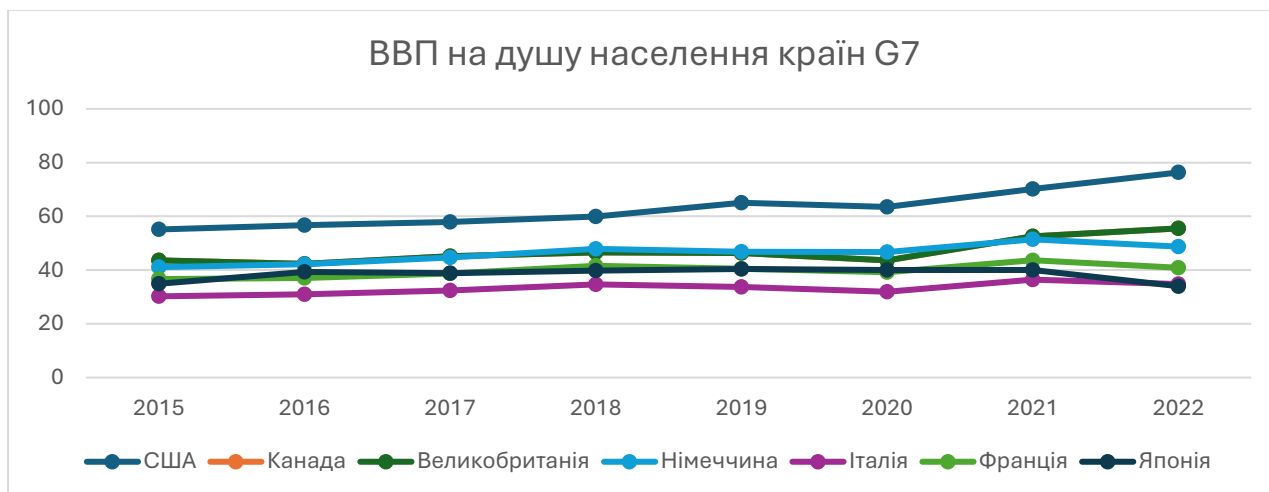

Рис. 1. Динаміка ВВП на душу населення країн G7 за 2015-2022 роки.
Джерело: Складено на основі даних [1].

Із наведеного вище графіку (рис. 1) видно, що у сучасних умовах, як і протягом останніх десятиліть, лідером у світовій економіці залишаються Сполучені Штати Америки.

Це лідерство забезпечується перевагою цієї країни над іншими країнами як за масштабами і багатством ринку, так і за рівнем науково-технічного розвитку та високим ступенем насиченості господарства інформаційними технологіями. Найвищий рівень ВВП у світі свідчить, що США витрачають більше будь-якої іншої країни на поточне споживання та інвестиції. Провідні позиції за цим критерієм також займають Канада, Німеччина та Франція, та Великобританія, що свідчить про їх світове лідерство. Японія та Італія відстають від країн-союзників, що свідчить про те, що вони менш глобалізовані, аніж інші країни.

Завдяки індексу глобалізації (KOF Index of Globalization) від швейцарського інституту ЕТН, який щороку оновлюється, можемо проаналізувати динаміку рівня глобалізації. Значення цього індексу, що варіюється від 0 до 100 балів, визначається на основі оцінки 24 показників, згрупованих у три категорії: економічна, соціальна та політична глобалізація.

Чим вище показник індексу країни, тим активніше вона інтегрована у глобальні процеси (рис. 2):

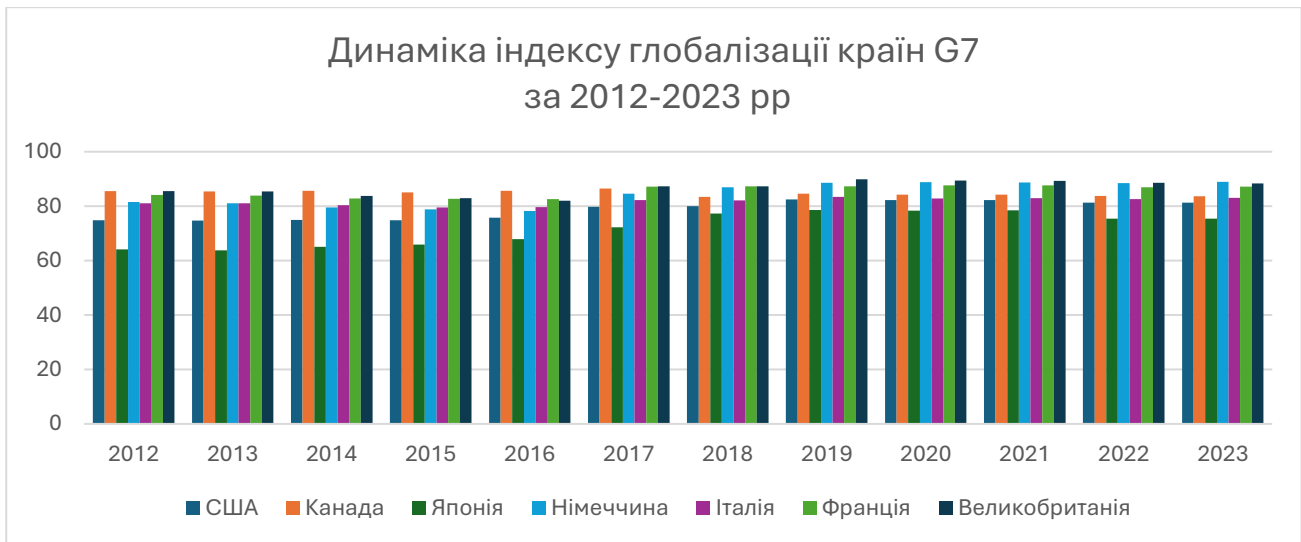

Рис. 2. Динаміка індексу глобалізації країн G7 за КОФ за 2012-2023 рр.
Джерело: Складено на основі даних [2].

Аналізуючи (рис. 2.), можна побачити, що в період з 2014-2016 найбільш глобалізованою країною G7 була Канада (яка у 2016 р. зайняла 10 місце серед 120 країн). У 2012 -2014 роках Канаду встигла випередити - Великобританія на лише 1 місце. Тому ці країни конкурували між собою. У 2017 відбувся стрімкий стрибок в індексі глобалізації в таких країнах, як – Франція та Великобританія, а в 2018 році їх ще наздогнала Німеччина. Ще у період з 2012-2016 роки ці країни займали топ-20 місця у світі, але вже в 2017 році вони випередили Канаду та зайняли: Франція – 9 місце, Великобританія – 8 місце. У 2018 році, Німеччина – 9 місце. У березні 2017 року Великобританія зніщувала процедуру виходу з ЄС, що мала негативно вплинути на індекс КОФ, але держава навпаки покращила свою позицію в індексі глобалізації майже в 2 рази, як і Франція. За графіком, можна зазначити, що Італія на протязі 2012-2023 років не змогла вийти з топ-25 країн за індексом КОФ.

Тільки у 2018 році Італія похитнулася з 23 місця (2017 рік) на 18 місце (2018). У період з 2012-2016 років США були у топ-35 країнах світу за індексом КОФ, але в 2017 зайняли 27 місце у світі, і в 2023 році отримала 25 місце в світі. Японія серед цих всіх країн є найменш глобалізованою. У період з 2012 по 2023 рік вона була на останніх позиціях, порівняно з іншими країнами G7.

Підводячи підсумок, зазначимо, що країни G7 грають надзвичайно важливу роль у сучасній системі міжнародних економічних відносин, проте перспективи поширення глобального лідерства цих країн у майбутньому є досить відносними. Згідно з прогнозами, оскільки США, Великобританія, Німеччина, Італія, Канада, Японія та Франція вже давно інтегровані у міжнародні ринки, їх потенціал поступово спадатиме і вони втратять свої позиції. Однак високий рівень інвестицій в економіку, науково-технічний прогрес у всіх сферах господарства, висококваліфікована робоча сила, розвиток інформаційних технологій дають змогу країнам-лідерам бути зразком для наслідування для інших країн, а тому чинити значний вплив на розвиток світового господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank Data (2022) URL:<https://data.worldbank.org/indicator/FM.LBL.BMNY.GD.ZS?view=chart>(дата звернення 11.05.2024)
2. KOF Index of Globalization. URL: <http://globalization.kof.ethz.ch>. (дата звернення: 05.05.2024).
3. Economic Forecasts from the World's Leading Economists // GDP in Japan. URL: <https://www.focus-economics.com/country-indicator/japan/gdp-usd-bn>. дата звернення 11.05.2024)

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ ПЛАТІЖНИХ БАЛАНСІВ ГРУЗІЇ ТА МОЛДОВИ

Тези підготовлено у межах проєкту 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України»

Funded by the
European Union

Міграція є важливим фактором, що впливає на економіки багатьох країн, включаючи Грузію та Молдову. Вплив міграції на економіки цих країн можна розглядати з різних аспектів: демографічного, економічного, соціального та політичного. У цьому дослідженні визначимо вплив міграції на стан поточних рахунків платіжних балансів Грузії та Молдови. Міграції здійснює прямий вплив на дві статті поточного рахунку країн. По-перше, це стаття первинних доходів, в якій відбивається офіційна заробітна платня, яку отримують мігранти за кордоном. По-друге, це стаття вторинних доходів, в якій відбиваються грошові перекази мігрантів на батьківщину.

У таблиці 1 наведені дані по динаміці та структурі первинних доходів платіжного балансу Грузії та Молдови

Таблиця 1

Динаміка і структура первинних доходів платіжного балансу Грузії та Молдови за 2018-2023 роки, у млн. дол.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сальдо первинних доходів Грузії	-684	-793	-752	-1181	-1748	-2026
Оплата праці резидентів за кордоном	846	971	562	562	947	1058
Оплата праці нерезидентів у Грузії	148	164	74	99	276	315
Інвестиційний дохід резидентів за кордоном	436	402	399	487	535	830
Інвестиційний дохід нерезидентів у Грузії	1817	2002	1640	2131	2953	3599
Сальдо первинних доходів Молдови	536	615	390	267	60	210
Оплата праці резидентів за кордоном	939	960	820	888	834	890
Оплата праці нерезидентів у Молдові	85	82	89	101	106	117
Інвестиційний дохід резидентів за кордоном	60	65	38	19	59	201
Інвестиційний дохід нерезидентів у Молдові	377	327	377	543	732	767

Джерело: складено автором на основі даних [1].

Результати наведених даних свідчать про те, що в обох країнах оплата праці резидентів за кордоном є вищою ніж оплата праці нерезидентів у національних економіках. При цьому оплата праці резидентів за кордоном для Грузії є відносно стабільною з певними коливаннями від 846 млн дол. у 2018 році до 1058 млн дол. у 2023 році. Але загальною є тенденція до її зростання. Для Молдови оплата праці резидентів за кордоном як і для Грузії є відносно стабільною з незначними коливаннями від 939 млн дол. у 2018 році до 890 млн дол. у 2023 році. Але загальною є тенденція до її незначного зниження в останні роки.

Оплата праці мігрантів в Грузії почала різко зростати з 2022 року, і у 2023 році вона більш ніж у двічі перевищила показник 2018 року, збільшившись з 148 млн дол. у 2018 році до 315 млн дол. у 2023. Ця тенденція безумовно пов'язана зі знаним припливом у Грузію іммігрантів з Росії, які після початку повномасштабної агресії Росії проти України знайшли притулок та роботу у Грузії.

У Молдові теж спостерігається збільшення оплати праці нерезидентів з 85 млн дол. у 2018 році до 117 млн дол. у 2023 році. Однак це зростання є меншим, ніж у Грузії та пов'язано з припливом у Молдову іммігрантів з України та іноземних працівників міжнародних гуманітарних організацій.

В обох країнах сальдо доходів від іноземних інвестицій є від'ємним, при цьому у Грузії від'ємне сальдо за абсолютною величиною суттєво перевищує аналогічний показник для Молдови. У зв'язку з цим для Грузії позитивний вплив заробітної плати мігрантів лише частково компенсує від'ємне сальдо доходів від іноземних інвестицій, а для Молдови значні обсяги оплати праці резидентів за кордоном повністю компенсують від'ємні доходи від інвестицій, що дозволяє країні мати позитивний баланс первинних доходів.

У таблиці 2 наведені дані по динаміці та структурі вторинних доходів платіжного балансу Грузії та Молдови.

Таблиця 2

**Динаміка вторинних доходів Грузії та Молдови
за 2018-2023 роки, у млн. дол.**

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сальдо вторинних доходів Грузії	1364	1375	1810	2304	3053	3330
Надходження вторинних доходів до Грузії	1503	1539	1907	2410	3233	3509
у тому числі приватні перекази	1189	1287	1547	2082	2907	3144
Виплати вторинних доходів Грузією	139	164	97	106	179	179
у тому числі приватні перекази	3	6	3	7	14	10
Сальдо вторинних доходів Молдови	1190	1225	1419	1752	1742	1819
Надходження вторинних доходів до Молдови	1353	1406	1610	2040	2286	2260
у тому числі приватні перекази	899	950	1057	1232	1204	1123
Виплати вторинних доходів Молдовою	163	180	190	288	543	441
у тому числі приватні перекази	84	99	118	193	413	334

Джерело: складено автором на основі даних [1].

Результати наведених даних свідчать про значну роль приватних переказів емігрантів для поточних балансів двох країн. При цьому для Грузії приватні перекази емігрантів складають значну частку надходжень вторинних доходів, зростаючи з 79,1% у 2018 році до 89,6% у 2023 році. Це свідчить як про високу залежність економіки від приватних переказів, що є важливим джерелом доходів для багатьох домогосподарств, так і про те, що відбувається зростання доходів грузинських емігрантів, які надсилають гроші додому, підтримуючи свої родини та в цілому економіку країни.

Приватні перекази також є важливими і для економіки Молдови, але їх частка у загальних надходженнях вторинних доходів зменшується з 66,4% у 2018 році до 49,7% у 2023 році. Це свідчать, на відміну від Грузії, на зменшення залежності економіки Молдови від приватних переказів через зростання інших джерел вторинних доходів, насамперед офіційної допомоги, яку отримує Молдова від ЄС та США із-за економічних наслідків агресії Росії проти України та значного припливу українських біженців і мігрантів.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать про значний вплив доходів емігрантів з Грузії та Молдови на добробут та економічний розвиток двох країн. При цьому, згідно оцінок Світового банку, лише у 2023 році Грузії отримала сумарно фінансових ресурсів від емігрантів на суму у 4,2 млрд. дол. (13,8% ВВП країни), а Молдова – 2,01 млрд. дол. (11,8% ВВП) [2].

Отже, можна стверджувати про позитивний прямий вплив міграції на платіжні баланси Грузії та Молдови. Разом з тим, слід також враховувати можливі негативні соціально-економічні наслідки для майбутнього розвитку країн, пов'язаних з відпливом робочої сили та відповідним зменшенням інтелектуального потенціалу Грузії та Молдови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Current Account of Georgia and Moldova, IMF, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740> (дата звернення 24.05.24).
2. Remittance inflows, The Global Knowledge Partnership on Migration and Development. <https://www.knomad.org/data/remittances> (дата звернення 29.05.24).

*Петрова Д. О., к.е.н., доц. Розмарина А. Л
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТА СТРУКТУРНИХ ФОНДІВ ЄС

Інвестиційні та структурні фонди Європейського Союзу відіграють ключову роль у стимулюванні економічного розвитку та вирівнюванні соціально-економічних відмінностей між регіонами. Ці фонди сприяють реалізації стратегічних цілей ЄС, таких як підвищення конкурентоспроможності, інноваційність, стале економічне зростання та соціальна згуртованість.

Управління інвестиційними та структурними фондами ЄС включає кілька ключових етапів та інституцій, які забезпечують ефективне використання коштів. Основними інституціями є Європейська комісія, національні та регіональні органи управління. Європейська комісія відповідає за загальне стратегічне керівництво, розробку політик та моніторинг виконання програм. Вона затверджує національні та регіональні програми, забезпечуючи їх відповідність цілям ЄС. Національні органи управління, зазвичай під керівництвом міністерств, відповідають за розробку та реалізацію програм, координацію між національними та регіональними рівнями, забезпечуючи дотримання законодавства ЄС. Регіональні органи управління, які складаються з місцевих органів влади та інших інституцій, реалізують проекти на місцевому рівні та відповідають за підготовку, управління та моніторинг проектів у своїх регіонах [1].

ЄС може змінювати свої фінансові інструменти під час середньострокового бюджетного планування, що здійснюється раз на сім років. У рамках нинішньої семирічної фінансової програми існує шість структурних фондів. Чотири з них діють у рамках Політики згуртування, а по одному – в рамках Спільної сільськогосподарської політики та Спільної політики у сфері рибальства. Загальний обсяг коштів становить майже 635 мільярдів євро на 2021-2027 роки. Фонди розподіляються у формі грантів, позик, гарантій та інших фінансових інструментів, які можуть використовувати уряди, бізнес, міста, громади та неурядові організації [1].

Нижче наведено основні інвестиційні й структурні фондів ЄС та їх цілі:

1. Європейський фонд регіонального розвитку є найбільшим інструментом, через який витрачається майже половина усіх коштів, виділених на структурні фонди. У його рамках реалізується понад 300 проектів, що спрямовані на зменшення дисбалансу між регіонами і соціальними групами. Основними пріоритетами фонду є сприяння створенню більш конкурентоспроможної Європи та переходу до безвуглецевої економіки.

2. Європейський соціальний фонд займається питаннями соціальної політики та людського розвитку. Понад 135 мільярдів євро, виділених на нього на сім років, спрямовуються на боротьбу з безробіттям, бідністю, збільшення інклюзивності, інвестування в освіту та навчання впродовж життя і соціальні інновації. Доступ до фонду можуть мати також деякі треті країни, включно з країнами-кандидатами.

3. Фонд згуртованості підтримує держави-члени ЄС, у яких валовий національний дохід на душу населення нижчий від 90% середнього рівня країн-членів ЄС. До 2027 року цей фонд охоплює країни Центральної та Східної Європи, а також Балканські країни. Єдина західноєвропейська країна, яка за своїми макроекономічними показниками має

доступ до цих коштів, – Португалія. Кошти фонду, що становлять понад 49 мільярдів євро, здебільшого спрямовуються на розвиток транс'європейських мереж і проекти сталого розвитку.

4. Європейський аграрний фонд для сільського розвитку спрямований на розвиток сільських районів через інвестиції в локальні проекти. Його бюджет складає понад 95 мільярдів євро.

5. Європейський фонд мореплавства, рибальства та аквакультури підтримує інноваційні проекти та забезпечення сталого використання водних ресурсів. Це найменший зі структурних фондів, його обсяг складає близько 7 мільярдів євро.

6. Найновішим інструментом політики згуртування є Фонд справедливого переходу. Його метою є підтримка країн-членів ЄС, які найбільше постраждають від переходу до кліматичної нейтральності через значну залежність від вуглецевомістких галузей і викопного палива. Понад 25 мільярдів євро буде спрямовано на полегшення цього переходу.

Україні, яка хоче стати членом ЄС, дуже важливо навчитися правильно керувати інвестиційними та структурними фондами. Вивчаючи, як це робить ЄС, Україна може краще використовувати міжнародну допомогу і свої ресурси для розвитку. Потрібно створити ефективні органи управління на національному та регіональному рівнях. Вони повинні займатися розробкою, реалізацією та моніторингом програм розвитку, забезпечуючи прозорість і залучення громадськості. Це допоможе зробити використання коштів більш ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Штаер К., Урке К. Європейські структурні та інвестиційні фонди та державні інвестиції в країнах ЄС. *Empirica* 49, 1031–1062 (2022). URL: <https://doi.org/10.1007/s10663-022-09549-6> (дата звернення 24.05.2024)
2. Європейська комісія (2024). Підсумковий звіт за 2023 рік щодо впровадження Європейських структурних та інвестиційних фондів: URL https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2024/summary-report-2023-on-the-implementation-of-the-european-structural-and-investment-funds_en (дата звернення 26.05.2024)

*Maria Sheremet, Prof. Sergiy Yakubovskiy, Ass. Prof. Yulia Pichugina
Odesa I. I. Mechnikov National University*

THE INFLUENCE OF CROSS-BORDER INVESTMENTS ON THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN UNION

The European Union (EU), one of the largest economic blocs in the world, has extensive experience in attracting and effectively utilizing cross-border investments. EU member states have successfully developed and implemented various policies and mechanisms aimed at creating a favorable investment climate, protecting investors' rights, and ensuring the stability of financial flows. This has led to a high level of economic integration and coordination among member countries, promoting the free movement of capital and reducing investment risks [1].

Despite these achievements, the EU's current framework for foreign direct investment (FDI) faces several significant challenges. Firstly, it does not adequately cover investments controlled by EU-based companies, raising concerns about insufficient oversight and protection. Secondly, the uneven control among different member states leads to disparities in coverage, creating vulnerabilities in protecting critical sectors. Thirdly, the fragmented nature of reporting mechanisms complicates the exchange of vital information. Additionally, various procedural

aspects of national investment control systems result in inefficiencies and delays. Finally, the lack of specific information for risk assessment hampers the proper evaluation of potential threats [2].

The study on the impact of cross-border investments on the economic development of EU countries such as Austria, Sweden, Finland, Germany, and Denmark highlights the crucial role of the internal investment position (IIP) in determining GDP per capita. Significant portions of GDP fluctuations can be attributed to changes in IIP, especially in Germany and Austria. The interaction between IIP and the trade balance, particularly in Finland, indicates that external trade activities can significantly influence economic development. Although the explanatory power of the models is moderate, their statistically significant results make them reliable for further analysis and decision-making.

These findings emphasize the importance of revising and potentially reforming the EU's regulatory framework on FDI to enhance its effectiveness in protecting the EU's interests, particularly in research and innovation.

The dynamics of Ukraine-EU cooperation have significantly changed since the onset of Russian aggression. Germany has become a key political and economic partner for Ukraine, providing essential goods and maintaining demand for Ukrainian products [3]. German companies have continued investing in Ukraine despite the conflict. In contrast, Austria's share in Ukrainian exports has decreased. In 2023, German imports from Ukraine were valued at \$4.842 billion, while Ukrainian exports to Germany were \$1.847 billion.

Austrian imports from Ukraine fell to \$553 million from \$763 million in 2022 [4]. Ukraine's trade relations with selected EU countries, notably Germany and Austria, are of significant importance, with Germany being one of Ukraine's leading trade partners. Despite fluctuations, Ukrainian exports to Germany have shown a general upward trend over the past four years, although high import volumes resulted in a negative trade balance in 2023. Strengthening trade relations and expanding exports are crucial to mitigate the negative trade balance. Despite the overall decline in direct investments in Ukraine, influenced by ongoing economic and political instability, Denmark has maintained stable investment levels, indicating confidence in the Ukrainian market.

The findings underscore the necessity for Ukraine to enhance its economic independence by improving its regulatory framework to attract more and better-quality investments. Adopting EU standards, increasing transparency, and strengthening investor protection mechanisms are critical steps. Key reforms, such as enhancing cooperation between the private and public sectors, simplifying bureaucratic procedures, and implementing investment guarantees, are essential to attract new investors and stimulate economic growth. Learning from the EU's foreign direct investment screening experience can further enhance investment quality and build investor trust, supporting Ukraine's long-term development goals.

REFERENCES:

1. UNCTAD. World Investment Report 2022: International tax reforms and sustainable investment. 2022. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf
2. European Commission. Proposal for a Directive amending Directive 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions. 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52023PC0177>
3. European Commission. Enforcement and Protection. Investment screening. 2024. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/investment-screening_en
4. UNCTAD. Global Investment Trends Monitor. Key trends. 2024. URL: <https://unctad.org/publication/global-investment-trends-monitor-no-46#:~:46>

УРОКИ НАГІРНО-КАРАБАСЬКОГО КОНФЛІКТУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Нагірно-Карабахський конфлікт є одним із найважливіших і найтриваліших конфліктів у пострадянському регіоні. Війна Вірменії та Азербайджану за контроль над Нагірним Карабахом призвела до великих втрат людей, руйнування економіки та політичної нестабільності. Україна, перебуваючи в стані конфлікту, потребує ефективних стратегій для забезпечення економічної стабільності, підтримки соціальної єдності та відновлення інфраструктури.

Метою даного дослідження є вивчення досвіду Нагірно-Карабаського конфлікту та виявлення ключових уроків і стратегій, які можуть бути застосовані для стабільності та відновлення України.

Нагірно-Карабахський конфлікт розпочався у лютому 1988 року, коли Нагірно-Карабахська автономна область оголосила про свій намір вийти зі складу Азербайджанської РСР та приєднатися до Вірменської РСР. Це призвело до ескалації міжетнічного насильства та військових зіткнень між вірменами та азербайджанцями. До 1994 року конфлікт переріс у повномасштабну війну. За даними ООН, конфлікт призвів до понад 30 тисяч загиблих та мільйонів переселенців. Конфлікт був довготривалим, однак, як оголосив «президент» Самвел Шахраманян, конфлікт припинив своє існування 1 січня 2024 року.

Конфлікт нагадує про важливість територіальної цілісності та національного суверенітету, а також про небезпеку заморожених конфліктів, які можуть знову розгорітися під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів.

У Нагірно-Карабахському конфлікті динаміка та результати конфлікту вплинули на те, що статус Нагірного Карабаху не отримав широкого міжнародного визнання, Вірменія та Азербайджан часто стикалися з труднощами під час переговорів, але водночас діалог був важливим для врегулювання найгостріших моментів конфлікту. Задля врегулювання такого типу конфлікту, важливо співпрацювати з ООН, ОБСЄ та іншими міжнародними організаціями, які можуть виступити як третя сторона. Досвід Нагірного Карабаху показує важливість співпраці між державними та міжнародними організаціями. Під час конфлікту різні організації, такі як ООН, ЮНІСЕФ та Міжнародний комітет Червоного Хреста, надавали допомогу на різних рівнях, що включало забезпечення житлом, медичними послугами та продуктами харчування. Важливо забезпечити, щоб ці зусилля були скоординовані, щоб уникнути дублювання зусиль та забезпечити максимальну ефективність використання ресурсів.

Досвід Вірменії та Азербайджану також показує важливість дипломатії та переговорів. У своїй спробі досягти мирного договору з Росією, Україна може використовувати цю стратегію, незважаючи на будь-які перешкоди та конфлікти, які можуть виникнути в процесі.

Україні необхідно активно працювати над зміцненням міжнародних альянсів та домагатися максимальної підтримки у питаннях суверенітету та територіальної цілісності, включаючи дипломатичну, економічну та військову підтримку. Стратегія має містити не лише оборону, а й активне використання дипломатичних каналів для пошуку мирного вирішення конфлікту. При цьому важливо підтримувати готовність захисту національних інтересів у будь-який момент.

Досвід Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) у Нагірному Карабаху свідчить про те, наскільки важливо розмінувати території після припинення бойових дій. Після завершення активних бойових дій в Нагірному Карабаху було реалізовано масштабні програми розмінування. МКЧХ та інші організації активно працюють над

очищенням території від мін та нерозірваних боєприпасів. Україні слід розвивати подібні програми, залучаючи міжнародних партнерів та експертів для забезпечення безпеки повернення переселенців до своїх домівок. Важливо проводити освітні кампанії серед населення щодо безпечної поведінки на розмінованих територіях. Це включає навчання дітей та дорослих, як розпізнавати та уникати мін та інших небезпечних предметів. Подібні програми були реалізовані в Нагірному Карабаху, і їхній досвід може бути використаний для України.

Також ще одним важливим аспектом є захист прав людини. Під час Нагірно-Карабахського конфлікту було задокументовано багато порушень прав людини, у тому числі насильство проти цивільних осіб. Україні потрібно дотримуватися міжнародних стандартів прав людини та створювати механізми для захисту громадян під час конфлікту. Військові можуть бути навчені міжнародному гуманітарному праву та створені відділи для розслідування злочинів проти людства.

Важливо створити ефективну систему спостереження та звітності про ситуацію з правами людини в зонах конфлікту. Для забезпечення прозорості та відповідальності Україна може співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як Human Rights Watch, Amnesty International, тощо.

Підводячи підсумок, досвід Нагірно-Карабахського конфлікту свідчить про те, що співпраця між державами та міжнародними організаціями, може надати багато уроків та можливостей для ефективного вирішення конфліктів, а також те, наскільки повна підтримка постраждалим може бути корисною під час та після конфлікту. Забезпечення гуманітарної та грошової підтримки, розмінування територій, захист прав людини. Цей досвід може допомогти Україні та сприятиме стабільності та розвитку як під час конфлікту, так і після його завершення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Nagorno-Karabakh: EU provides €5 million in humanitarian aid, ReliefWeb веб-сайт, URL: <https://reliefweb.int/report/armenia/nagorno-karabakh-eu-provides-eu5-million-humanitarian-aid>
2. Jessica Timings, article: “Nagorno-Karabakh: Fleeing conflict, facing the unknown”, веб-сайт, URL: <https://www.ifrc.org/article/nagorno-karabakh-fleeing-conflict-facing-unknown>
3. Nagorno-Karabakh conflict aftermath: Winter deepens agony of families of missing people, ICRC веб-сайт, URL: <https://www.icrc.org/en/document/nagorno-karabakh-conflict-aftermath-winter-deepens-agony-families-missing-people>
4. Azerbaijan: Armenian Prisoners of War Badly Mistreated, Human Rights Watch веб-сайт, URL: <https://www.hrw.org/news/2020/12/02/azerbaijan-armenian-prisoners-war-badly-mistreated>

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Попова Н. М.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН США І УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сьогоднішній день, США є одним з найбільших торговельних партнерів України. Обсяги торгівлі між двома країнами продовжують зростати, зокрема у сфері експорту імпорту товарів і послуг. Україна експортує до США такі товари, як зерно, вугілля, сталеві вироби, хімічні продукти, електроніку та інші товари. З свого боку, США експортує до України машини, транспортні засоби, електроніку, фармацевтичні препарати та інші товари. Крім торгівлі, США і Україна також активно співпрацюють у сфері інвестицій. Багато американських компаній вкладають свої кошти в українські проекти і

підприємства, сприяючи створенню нових робочих місць і розвитку економіки. Зокрема, інвестиції охоплюють такі галузі, як енергетика, інфраструктура, сільське господарство, інформаційні технології та фінансовий сектор.

США надає значну фінансову та технічну підтримку Україні у сфері реформ, розвитку демократії та зміцнення правової системи. Це включає надання фінансової допомоги, програми технічної допомоги, обмін досвідом та експертною підтримкою. Розвиток економічних відносин між США і Україною є важливим елементом обох країн. Він сприяє зміцненню торговельних зв'язків, створенню нових робочих місць, обміну технологіями та знаннями, а також сприяє загальному економічному зростанню і процвітанню обох країн.

В США також існують митні та тарифні ставки, які можуть мати вплив на імпорتنі товари, включаючи товари з України та інших країн. Ці ставки встановлюються згідно з митним законодавством країни і можуть різнитися залежно від категорій товарів. Високі митні ставки можуть ускладнювати ввезення товарів і зробити їх менш конкурентоспроможними на американському ринку.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз поточних рахунків США та України 2023 р.

Показник	США	Україна
Поточний рахунок	Дефіцит	Профіцит
Розмір	891,3 млрд. USD (2023)	4,3 млрд. USD (2023)
Причини	Високий рівень життя, сильний USD	Низький рівень життя, слабка UAH
Вплив	Зниження USD, збільшення процентних ставок	Збільшення валютних резервів, зростання UAH

Ситуація з поточним рахунком обох країн, США та України, може змінюватися в залежності від різних економічних умов, політичних рішень та інших факторів. Щодо США, треба зазначити, що дефіцит їх поточного рахунку не є стійким у довгостроковій перспективі.

Україна та США зберігають тісні економічні зв'язки, але напруження у відносинах з Росією може вплинути на ці зв'язки. США продовжує надавати фінансову та гуманітарну допомогу Україні для підтримки реформ та стабілізації ситуації в країні. Також спостерігається збільшення взаємообміну між Україною та США в галузі енергетики, зокрема поставок скрапленого природного газу (СПГ) з США до України. Це сприяє диверсифікації енергетичних джерел для України та зменшенню її залежності від російського газу.

У 2023 році дефіцит поточного рахунку США становив 891,3 млрд. доларів США. Це велика сума, що свідчить про значний розрив між вартістю імпорту та експорту країни. Такий високий розмір дефіциту може відображати різні фактори, такі як підвищений споживчий попит на імпорتنі товари, низька конкурентоспроможність американських товарів на світовому ринку або надмірна залежність від іноземних постачальників.

Дефіцит поточного рахунку має вплив на економіку країни. Наприклад, для фінансування дефіциту поточного рахунку США, країна може залучати зовнішні інвестиції або збільшувати свій зовнішній борг. Це може вплинути на курс долара та рівень процентних ставок у країні. Крім того, дефіцит поточного рахунку може мати політичні наслідки, оскільки це може викликати обурення серед громадян та політичних лідерів, які стурбовані залежністю від зовнішніх постачальників та неперспективою розвитку внутрішнього виробництва.

Вплив геополітичних подій на економічні відносини між США та Україною

Геополітична подія	Вплив на економічні відносини
Російська агресія проти України	Зниження обсягів торгівлі, інвестицій, туризму; санкції проти Росії; збільшення гуманітарної допомоги Україні
Війна в Сирії	Зростання цін на енергоресурси; збільшення військових витрат США
Торговельна війна між США та Китаєм	Зростання тарифів; невизначеність на світових ринках
Brexit	Зниження обсягів торгівлі між США та ЄС; невизначеність на європейському ринку
Глобальна пандемія COVID-19	Зниження економічної активності; спад світового ВВП; порушення ланцюгів поставок

Геополітичні фактори мають значний вплив на ціни на енергоносії, зокрема на газ, який має велике стратегічне значення для України та Європи. Суперечки та конфлікти між Україною та Росією, зокрема стосовно цін на газ та транзиту, можуть створювати нестабільність на енергетичному ринку та мають потенціал впливати на економіку обох країн.

У світлі дослідження економічних відносин між США і Україною можна зробити кілька висновків. Співпраця між двома країнами має потенціал для подальшого розвитку і поглиблення. Україна може скористатися досвідом та технологіями США для покращення своєї економіки та розвитку різних галузей. З іншого боку, США можуть знайти в Україні важливого стратегічного партнера у центральній та східній Європі. Одним із елементів для досягнення повного потенціалу співпраці є вирішення торговельних обмежень. Торговельні бар'єри ускладнюють доступ до ринків обох країн і обмежують можливості торгівлі та інвестицій. Для покращення ситуації важливо проводити переговори та укладати торговельні угоди, спрямовані на зниження торговельних бар'єрів та поліпшення доступу до ринків. Це може стимулювати зростання торгівлі та інвестицій між країнами.

Фінансова стійкість є ще однією важливою проблемою, яку необхідно вирішувати. Україна стикається з фінансовими викликами, такими як нестабільність валюти та дефіцит бюджету. Для забезпечення стійкості економіки важливо розвивати фінансову співпрацю з США, залучати іноземні інвестиції та зміцнювати фінансову систему. Створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення іноземних інвесторів можуть сприяти економічному зростанню та стійкому розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Багдасарян Т. Г. Стратегія розвитку зовнішньоторговельних відносин України на фоні глобальних економічних процесів : thesis. 2018. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/37768>
2. Величко К. Економічне лідерство США в системі сучасних міжнародних економічних відносин. Економіка та суспільство. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-41>
3. Всесвітньої організації торгівлі https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds431_e.htm (дата звернення: 06.05.2024).
4. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. Американська історія та політика. 2016. № 1. С. 27–40.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 06.05.2024).

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ІТАЛІЇ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Тези підготовлено в рамках проекту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проект отримав фінансування через проект EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

За останні 20 років країни Європи пережили щонайменше три великі кризи. Саме явище кризи викликає значну макроекономічну нестабільність і зниження рівня доходів населення тієї чи іншої країни. Макроекономічна нестабільність являє собою коливання економічної активності, що проявляється у виникненні безробіття, недовантаженні виробничих потужностей, інфляції, дефіциті державного бюджету та зовнішньоторговельного балансу. Вона є характерною рисою сучасної ринкової економіки [1].

Важливою складовою економіки Італії є розвинена промисловість на півночі (різноманітні корпорації) та південь країни (сільське господарство), а також туристичні послуги. Економіка Італії значною мірою визначається виробництвом якісних споживчих товарів, що виробляються малими та середніми підприємствами, багато з яких є сімейними.

Економіка Італії сильно постраждала від світової фінансової кризи і вийшла з рецесії тільки 2015 року, проте ВВП країни залишився приблизно на 4% нижче рівня 2007 року. Після стагнації 2019 року економіка серйозно постраждала від кризи, спричиненої COVID-19, оскільки країна стала першою в Європі, ураженою пандемією. Уся країна перебувала в ізоляції з 9 березня 2020 року до кінця травня 2020 року з драматичними наслідками: у першому кварталі 2020 року ВВП Італії впав на 5,4%, а в другому кварталі - на 12,4%. Зниження ВВП було здебільшого пов'язане з падінням внутрішнього попиту та падінням інвестицій [2].

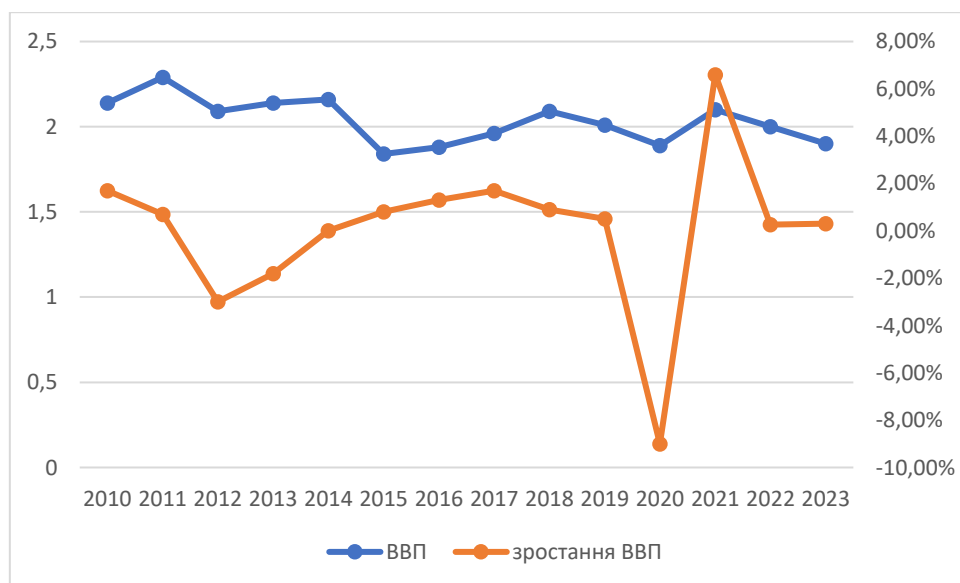

Рис. 1. ВВП Італії (млрд. євро) та зростання ВВП %
Джерело: [3]

У 2008-2009 роках приріст ВВП був від'ємним через світову кризу, яка вплинула не лише на банківський сектор, але й зменшила обсяги світової торгівлі. Через 2 роки спостерігається тенденція до зниження і, як наслідок, від'ємні значення показника у 2012 році, коли Італія опинилася у борговій кризі разом з іншими периферійними країнами. Однак найсильніше падіння ВВП (- 9%) за останні понад 20 років спостерігалось у 2020 році на тлі піку поширення вірусу COVID-19 по всьому світу. Фактично, відновлення будівництва та промислового виробництва (які до серпня перевищили січні показники 2021 року) не змогло компенсувати втрати інших секторів (особливо сфери послуг і туризму, на які припадає 13% ВВП), незважаючи на значну державну підтримку.

Загалом ВВП Італії скоротилося на 8,9% у 2020 р. та стало найбільшим зниженням серед країн ОЕСР. Таке різке падіння ВВП Італії можна пояснити його структурою. Сфера послуг, особливо контактної-інтенсивної, складають значну частину ВВП. Так, наприклад туризм становить в середньому до 13% ВВП. А основний дохід від туризму припадає від іноземних туристів (понад 42%). Економічна активність також значно знизилася і в інших секторах, навіть якщо в них не були настільки жорсткі обмеження.

Рівень безробіття в Італії вважається одним з найвищих в ЄС, що є слабким місцем італійської економіки. Після приєднання до Єврозони Італія зіткнулася зі зниженням конкурентоспроможності товарів і послуг через низьку продуктивність праці в країні. Вирішенням проблеми стало залучення більшої кількості працівників, що вирішує одразу кілька завдань - зменшення навантаження на економіку у вигляді безробітних та підвищення продуктивності праці працівників за рахунок конкуренції на робочому місці. Це призвело до найнижчого показника 6,1% (2007 рік) за більш ніж 20 років, але варто зазначити, що рівень все одно залишався високим при нормальних 3-5%.

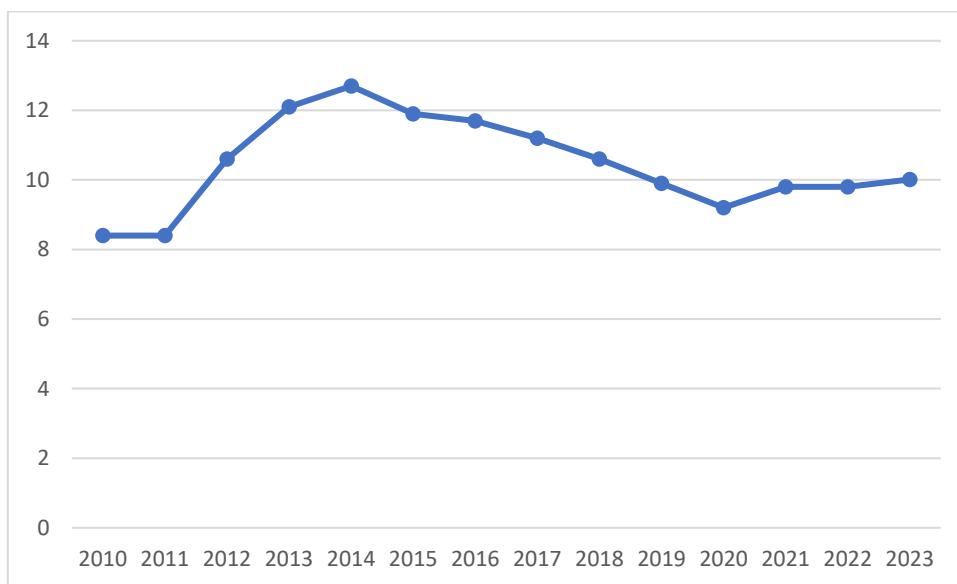

Рис. 2. Рівень безробіття в Італії (%)

Джерело: [3]

У період з 2008 по 2014 рік рівень безробіття зріс більш ніж удвічі до 12,6%. Причинами такого значного зростання кількості безробітних стали фінансова та боргова криза, а також приплив мігрантів з Африки, Румунії, Албанії та Латинської Америки. Однак прийняті у 2014 році реформи, спрямовані на запобігання подальшому зростанню безробіття серед населення, демонструють тенденцію до його зниження (9,2%). Нова криза 2020 року, спричинена світовою пандемією COVID-19, скороченням працівників та закриттям великої кількості малих та середніх підприємств, знову призвела до зростання рівня безробіття не лише в Італії, а й у всьому світі.

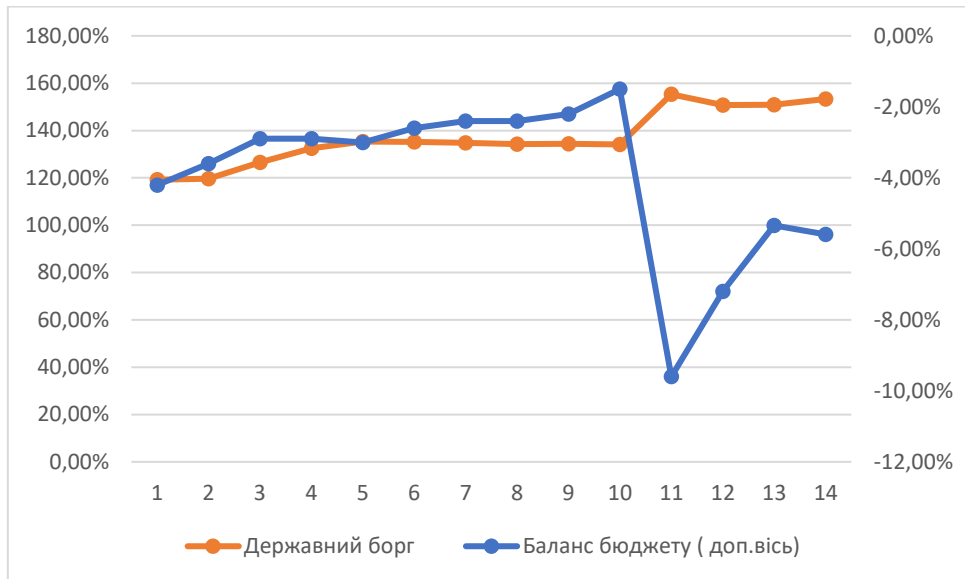

Рис. 3. Баланс бюджету уряду та державний борг Італії (% від ВВП)

Джерело: [3]

Первинний бюджет країни (що не включає відсоткові платежі) структурно позитивний, проте відсоткові витрати за державним боргом сильно впливають на рахунки Італії, внаслідок чого бюджет загального уряду перебуває в дефіциті. Ця тенденція була посилена кризою, спричиненою COVID-19, яка призвела до скорочення доходів від прямих і непрямих податків, а також до збільшення державних видатків, унаслідок чого дефіцит бюджету сягнув 5,1% ВВП у 2020 році за оцінкою МВФ.

Також негативний баланс державного бюджету означає, що уряду країни необхідно балансувати між підтримкою економіки та збереженням прийняттого рівня боргу. До кризи 2020 Італія вже мала досить високий рівень держборгу, 134,8% ВВП, що є другим за величиною показником у Євросоні після Греції. Також важливою для оцінки держборгу є його структура. Більше половини державного боргу Італії припадає на місцеві банки, близько 1/3 володіють нерезиденти. Під дією несприятливих чинників пандемії та зниження економічної активності співвідношення боргу до ВВП сягнуло тривожних показників у 155,6% у 2020 році, хоча 2021 року воно зросло до 157,1%, а 2022 року знову знизилось до 155% завдяки номінальному зростанню ВВП і сприятливішим відсотковим витратам. Дуже залежними від кредитоспроможності уряду є італійські банки. Вони володіють 673 мільярдами євро, тобто 26,5% всього державного боргу. Це становить 18% від їхнього загального боргу.

Державні боргові цінні папери становлять більшу частину капіталу банківської системи, а кредити уряду становлять близько 15% від загального обсягу кредитів. Отже, баланси італійських банків дуже вразливі.

Дуже високий державний борг впливає на суверенний ризик. У середньостроковій і довгостроковій перспективі це знижує потенціал економічного зростання, витісняючи інвестиції з приватного сектора і залишаючи мало місця для нових державних інвестицій.

Підсумовуючи можна сказати, що останні 20 років економіка Італії пережила кілька великих криз, що спричинили макроекономічну нестабільність і зниження доходів населення. Італія, яка має розвинену промисловість на півночі та сільське господарство на півдні, сильно постраждала від цих криз, особливо від пандемії COVID-19, що призвело до значного падіння ВВП. Рівень безробіття в країні залишається високим, а державний борг зростає, що знижує потенціал економічного зростання. Окрім цього воєнний конфлікт України та Росії, та енергетична криза також негативно впливають на економічне становище Італії та її країн-партнерів з ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Козак Ю. Г. Основи економічної теорії: навчальний посібник / Ю. Г. Козак, С. С. Шаповал, О. С. Кіро [та інш.]. – К.: ЦНЛ, 2011 – 215 с. (с. 150)
2. Vismara F. 2020. Reflections on COVID-19 – Views from Italy. National Law Review, Volume X, Number 261 URL: <https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-italy>
3. Євростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (дата звернення 22.05.2024).

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Сидорук М. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ШВЕЦІЇ

Тези підготовлено в рамках проєкту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проєкт отримав фінансування через проєкт EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

Швеція є високорозвинутою індустріальною країною, яка активно приймає участь у міжнародних економічних відносинах. Шведська модель соціально-економічного розвитку є найдемократичнішою моделлю економічного та політичного розвитку регульованої ринкової економіки. Швеція вже багато років поспіль вважається країною з доволі успішною економічною системою, яка має змогу надати населенню соціальні гарантії та високі стандарти життя. Експорт Швеції займає досить значне місце в економіці країни. Показники макроекономічного розвитку, платіжного балансу, індексів розвитку, а також відкритості економіки цієї країни є одними з найвищих у світі. Економіка Швеції є виключно конкурентною та диверсифікованою. Швеція має сильний промисловий сектор, особливо у високотехнологічних галузях, таких як інформаційні технології, фармацевтика та автомобільна промисловість. Високі показники розвитку та відкритості економіки зумовлені високим рівнем інновацій та прогресивною галуззю високих технологій. Швеція славиться високою якістю робочої сили завдяки розвитку освіти та навчання. Окрім цього, Швеція має ефективну соціальну політику, що сприяє зменшенню нерівності та забезпеченню високого рівня соціального захисту для своїх громадян.

Швеція вважається однією з найрозвинутіших торговельних партнерів серед країн світу. До головних торговельних партнерів Швеції відносяться такі країни, як: Німеччина (найбільш значущий торговельний партнер Швеції, особливо в галузі машинобудування та автомобільної промисловості), Норвегія (Швеція імпортує з Норвегії енергетику, рибну промисловість та послуги), Об'єднане Королівство (Швеція активно експортує інформаційні технології), США (Швеція імпортує з США товари авіаційної та оборонної промисловості) і Данія (Швеція є активним експортером фармацевтичних продуктів Данії).

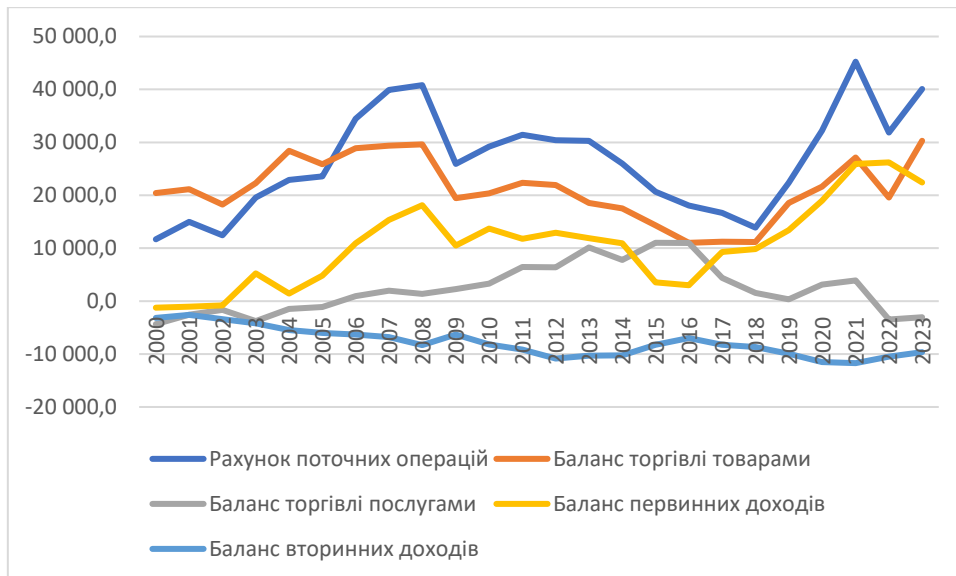

Рис. 1. Динаміка рахунку поточних операцій Швеції, 2000-2023 рр.
Джерело: складено на основі даних [1], [2]

На Рис. 1. продемонстровано динаміку основних статей рахунку поточних операцій, а саме – торговельний баланс, баланс торгівлі послугами, баланс первинних та вторинних доходів в Швеції в період з 2000 по 2023 рік. Позитивне значення рахунку поточних операцій Швеції свідчить про те, що країна є важливим постачальником у світовій економіці.

Сальдо торговельного балансу Швеції мало нестабільну динаміку впродовж 2000-2023 років. Найбільш значні спади показників були зафіксовані у 2009 році (що було обумовлено світовою економічною кризою) та у 2016 році, коли значення досягли мінімального рівня за весь період і склали 11 019,4 млн. дол. США. Протягом всього періоду – з 2000 по 2023 рік значення сальдо торговельного балансу Швеції було позитивним, що означає, що країна більше експортує товарів, ніж імпортує.

Баланс торгівлі послугами переважно мав позитивні значення протягом зазначеного періоду. Тим не менш, було зафіксовано негативні значення сальдо послуг з 2000 по 2005, та у 2022-2023 роках, що свідчить про переважання імпорту послуг над експортом. Максимальне значення сальдо торгівлі послугами було досягнуто в 2015 році й склало 11 026,8 млн. дол. США.

Баланс первинних доходів Швеції у 2000-2002 рр. був негативним, це означає, що виплати перевищували надходження до країни. (Рис. 1.). З 2003 року по 2023 рік сальдо первинних доходів було позитивним, отже, резиденти країни отримували більше, ніж нерезиденти в Швеції.

У період з 2000 по 2023 рік значення дебету вторинних доходів були вищі за значення кредиту. Починаючи з 2006 року різниця між дебетом та кредитом почала поступово зростати, через що показники балансу вторинних доходів падали. З 2012 по 2023 рік відбувались незначні коливання в значеннях. Негативний баланс вторинних доходів Швеції за 2000-2023 рр. говорить про те, що виплати перевищували надходження країни.

Проаналізуємо динаміку фінансового рахунку Швеції протягом 2000-2023 років.

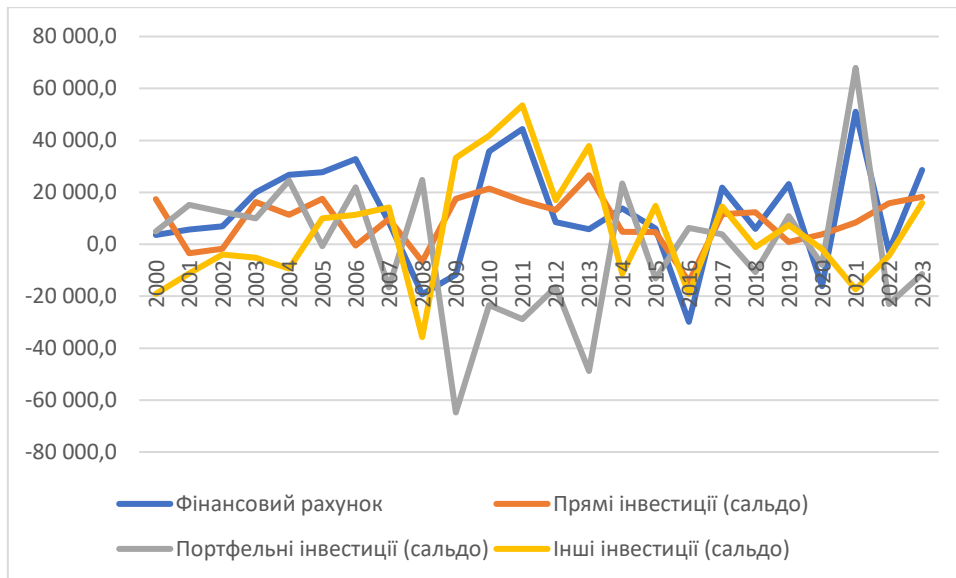

Рис. 2. Динаміка фінансового рахунку Швеції, 2000-2023 рр., у млн. дол. США
Джерело: складено на основі даних [1], [2]

На Рис. 2. можна побачити, що показники Фінансового рахунку Швеції протягом 2000-2023 рр., окрім, 2008-2009 рр., 2016 і 2020 років, мали позитивне значення. Це означає, що у 2000-2023 роках Швеція більше інвестувала в інші країни, ніж інші країни інвестували в неї.

А в період з 2008 по 2009, а також у 2016 та 2020 роках, інші країни більше інвестували в Швецію, ніж Швеція-в інші держави.

Сальдо прямих інвестицій та баланс портфельних інвестицій Швеції переважно були позитивними впродовж 2000-2023 років. Позитивне значення цих показників свідчить, що в ці роки збільшення вартості активів у резидентів Швеції в інших країнах було більше, ніж збільшення вартості активів нерезидентів у Швеції.

Сприятливе для бізнесу середовище в Швеції, низький рівень корупції та ефективні господарські інституції створюють вигідні умови для відкриття та ведення бізнесу в цій країні.

Швеція є країною, відомою успішними бізнес-проектами, завдяки відкритості та ліберальному підходу до торгівлі. Рівень життя у Швеції є доволі високим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Economist Intelligence Unit, Country Report Sweden. URL: <https://www.eiu.com/n/>
2. International Monetary Fund Data, International Financial Statistics URL: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48b6ba49ed8ab952b0c1a0179b&sid=1390030341854>
3. The World Bank Data, Official exchange rate LCU Sweden. – URL: <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?end=2020&locations=SE&start=2015>

РИНОК ПРАЦІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тези підготовлено у межах проєкту 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPP1MO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України»

Funded by the
European Union

Ринок праці в країнах-членах Європейського Союзу є дуже різноманітним із значними відмінностями щодо рівня зайнятості і безробіття, заробітної плати, умов праці та політики залучення нових кадрів; він характеризується наявністю висококваліфікованої робочої сили і дефіцитом низькокваліфікованої, сильним захистом праці на рівні держави та високим ступенем мобільності працівників. Зміни в економічній ситуації, демографічні тенденції, технологічний прогрес та інші чинники постійно впливають на ринок праці країн ЄС. Дослідження даної теми є актуальним і важливим в контексті соціально-економічного розвитку регіону. Багато вчених цікавилися саме станом ринку праці країн Союзу, зокрема Бейер Р., Брюкер Г., Сметс Ф., Стеммер М. А., Фідрмук Дж., Хамільтон Дж. Д., Харріс Р. Д., Хофтизер М., Цваймюллер Дж., Циммерман К. та інші.

Країни Європейського Союзу стикаються з низкою труднощів на ринку праці, такими як низька участь дорослих в освіті та навчанні, недостатня якість і привабливість професійно-технічної освіти, брак актуальних навичок у деяких професіях, старіння населення (має місце негативний приріст населення, а робоча сила має тенденцію мігрувати в більш розвинені країни). До того ж, безліч проблем посилюються з пандемією COVID-19. У той же час, пандемія додала актуальності розвитку навичок у Європі. Війна в Україні також суттєво вплинула на ринок праці ЄС, насамперед через приплив українських біженців, що збільшило пропозицію робочої сили, сприяючи дефіцитним секторам. Короткострокові наслідки включають посилення конкуренції за робочі місця та потенційне зниження заробітної плати в секторах з низькою кваліфікацією. У довгостроковій перспективі інтеграція українських біженців має потенціал для позитивного внеску в економіку ЄС, заповнюючи дефіцит робочої сили та збільшуючи її різноманітність. [1; 2; 3]

Варто дослідити тенденції безробіття на ринку праці у державах-членах ЄС, для чого було обрано по три країни з регіонів Європи за найвищими показниками номінального ВВП за період з 2013 по 2023 роки: Західна Європа (Німеччина, Франція, Нідерланди), Південна Європа (Греція, Італія, Іспанія) та Центрально-Східна Європа (Польща, Румунія, Литва).

Таблиця 1

Динаміка рівня безробіття у країнах ЄС (%)

Країна	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Середнє
Німеччина	5,0	4,7	4,4	3,9	3,6	3,2	3,0	3,7	3,6	3,9	3,1	3,8
Греція	27,8	26,6	25,0	23,9	21,8	19,7	17,9	17,6	14,7	12,5	11,1	19,9
Іспанія	26,1	24,5	22,1	19,6	17,2	15,3	14,1	15,5	14,8	13	12,2	17,7
Франція	10,3	10,3	10,3	10,1	9,4	9,0	8,4	8,0	7,9	7,3	7,3	8,9
Італія	12,4	12,9	12,0	11,7	11,3	10,6	9,9	9,3	9,5	8	7,7	10,5
Литва	11,8	10,7	9,1	7,9	7,1	6,2	6,3	8,5	7,1	6	6,9	8,0
Нідерланди	8,2	8,4	7,9	7,0	5,9	4,9	4,4	4,9	4,2	3,5	3,6	5,7
Польща	10,6	9,2	7,7	6,3	5,0	3,9	3,3	3,2	3,4	2,9	2,8	5,3
Румунія	9,0	8,6	8,4	7,2	6,1	5,3	4,9	6,1	5,6	5,6	5,6	6,6

Джерело: [4].

Відмітимо, що більшість країн Європейського Союзу у 2013 році стикнулися з найвищим рівнем безробіття, що можна пояснити наслідками світової фінансової кризи 2008 року та подальшої кризи суверенного боргу в окремих країнах ЄС. Протягом періоду з 2014 по 2019 рік спостерігалася поступова тенденція до зниження безробіття. У Західній Європі Німеччина демонструє найнижчий середній рівень безробіття (3,8%), що свідчить про стабільний ринок праці. Нідерланди також мають низький середній рівень безробіття (5,7%), вказуючи на ефективну економічну політику та стабільне зростання. Франція має вищий середній рівень безробіття (8,9%) та демонструє поступове зниження, що вказує на покращення ситуації на ринку праці. [4]

У Південній Європі ситуація є складнішою. Греція має найвищий середній рівень безробіття серед розглянутих країн (19,9%), відображаючи тривалі наслідки економічної кризи. Іспанія також має високий середній рівень безробіття (17,7%), хоча й демонструє позитивну динаміку зниження. В Італії рівень безробіття дорівнює 10,5%, що є вищим за середньоєвропейський, але з тенденцією до поступового зниження.

У Східній Європі Польща виділяється найнижчим середнім рівнем безробіття (5,3%), що свідчить про успішну економічну політику та значний економічний прогрес. Литва та Румунія мають середні рівні безробіття 8,0% і 6,6% відповідно, демонструючи стабільне зниження безробіття. Загалом, Західна та Східна Європа мають відносно стабільний ринок праці з низькими показниками безробіття, тоді як Південна Європа продовжує боротися з високим рівнем безробіття, хоча й показує позитивні тенденції до його зниження. [4]

Загалом, більшість країн Європи продемонстрували зниження рівня безробіття з 2013 по 2023 роки. Позитивні зрушення в показнику безробіття в останні роки пов'язані з програмою SURE, завдяки якій багато держав-членів ЄС змогли уникнути масових звільнень та підтримати дохід працівників під час кризи [2]. Такі заходи допомогли зберегти мільйони робочих місць, стабілізувати ринки праці та запобігти різкому зростанню безробіття.

Таким чином, підкреслимо, що ринок праці угруповання має позитивну динаміку завдяки системі регулювання на рівні ЄС та зусиллям окремих країн. У той же час, ринок праці зіткнувся з різними складними труднощами, які варіюються від індивідуальних до глобальних, включаючи глобальну пандемію COVID та події в Україні. Нерівномірний розподіл загальної чисельності працівників є результатом нерівного рівня соціального та економічного розвитку різних держав-реципієнтів та держав-донорів, які приймають мігрантів. Загалом, ринок праці ЄС підтримується сильною нормативною базою та низкою ініціатив, спрямованих на сприяння працевлаштуванню, соціальному захисту та інтеграції мігрантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Carmen González Enríquez. The welcome given to Ukrainian refugees: some challenges and uncertainties. *Elcano Royal Institute*. ARI 31/2022, 18/4/2022. URL: <https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2022/04/ari31-2022-gonzalez-the-welcome-given-to-ukrainian-refugees-some-challenges-and-uncertainties.pdf> (дата звернення: 25.05.2024)
2. SURE. *European Commission*. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/eu-financial-assistance/sure_en (дата звернення: 25.05.2024)
3. Tsevukh Y., Bobrysheva V., Krupytsia A. The impact of labour market on migration process in the Central and Eastern Europe // *Економіка та суспільство*. 2021. № 32 С. 1-6.
4. Unemployment rate by age. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_wc170/default/table?lang=en (дата звернення: 23.05.2024)

СУЧАСНА МІГРАЦІЯ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ ТА В УКРАЇНІ

Тези підготовлено у межах проєкту 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPP1MO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України»

Funded by the
European Union

Причини міграції в сучасному світі охоплюють різні аспекти суспільного життя, вони є складними та різноманітними. Проводячи аналіз чинників міграції, можемо пояснити, чому люди вирішили залишити свою країну та переїхати в іншу. Соціальні та економічні труднощі, політична ситуація, конфлікти, війни та порушення прав людини в певних країнах мають значний вплив на рішення людей мігрувати. У контексті напруженої ситуації в Україні упродовж останніх років і особливо, починаючи з лютого 2022 року, інтерес для дослідження міграційних процесів являють країни Центральної Європи. Як і у всіх інших регіонах, міграція має певні наслідки для даних країн, що відображається на економічному розвитку. Основні питання впливу міграції на країни Центральної Європи були досліджені такими авторами: Кентон В., Олійник Т.Г., Потапенко В., Фідрмук Дж., Циммерманн К.Ф., Шомбателей М.К., Шульц Т. В., Якубовський С. О. та ін.

Широкомасштабна війна в Україні призвела до еміграції за кордон та внутрішньої міграції (5,8 млн. осіб у 2023 році). Більшість мігрантів знаходять притулок в європейських країнах. Аналіз міграційних потоків з України до країн Центральної Європи дозволяє зрозуміти масштаби поточного конфлікту та гуманітарної кризи. За даними Європейської Комісії, у 2022 р. кількість українських мігрантів у країнах ЦЄ значно збільшилась, порівняно з минулими роками. Особливо це стосується Естонії, Латвії, Литви, Чеської Республіки, Румунії, Словенії та, ймовірно, Польщі (однак офіційних даних Євростат не надає). Кількість громадян України, які у 2022 р. емігрували в Естонію, склала 33,2 тис. осіб, що дорівнювало 67,2% від загальної кількості мігрантів в країну. До Латвії емігрували 24,3 тис. осіб (або 62,8% від усіх мігрантів країни), до Литви – 43,9 тис. осіб (50,2% від усіх мігрантів). Румунія прийняла 50,3 тис. (17,2%) і Словенія – 6,2 тис. осіб (17,5%). Найбільший відсоток від загальної кількості мігрантів країни спостерігався у Чеській Республіці, в якій громадяни України склали 88,5% (307,5 тис. осіб). Стосовно Польщі, можемо відмітити зростання загального потоку мігрантів на 34,4 тисячі у 2022 р., порівняно з 2021 р., найбільш вірогідно, за рахунок збільшення українських мігрантів. [1]

У 2023 році кількість біженців з України досягла 5,87 млн. осіб. У порівнянні з цим, статус біженця за мандатом агентств ООН з країн Центральної Європи, досить невелика: Чехія – 608, Угорщина – 1987, Польща - 953, Словенія – 7 осіб. Це свідчить про серйозну кризу в Україні, де значна кількість людей змушена шукати притулку за кордоном. Мир і стабільність в інших країнах Центральної Європи, ймовірно, є чинниками, що, з одного боку, притягують мігрантів та, з іншого, сприяють скороченню міграційних потоків з цих держав. [2; 3]

Зазначимо, що країни Центральної Європи та Україна економічно залежать від трудової міграції та внеску мігрантів в їх економіку, що можна підтвердити, враховуючи обсяг грошових переказів від трудових мігрантів протягом 2019-2023 років. Максимальна сума грошових переказів була зафіксована в Україні, яка досягла 14 млрд доларів США у 2021 році. Стосовно Польщі, то обсяги зменшилися з 734 млн доларів США до 722 млн доларів США (-1,7%). Обсяги переказів мігрантів до Чехії, порівняно з Польщею, навпаки збільшилися з 553 млн доларів США до 666 млн доларів США (20,4%) за обраний період. В Угорщині найменші обсяги грошових переказів мігрантів серед країн ЦЄ та України, так

як у 2019 році обсяги дорівнювали 305 млн доларів США, а у 2023 році – 393 млн доларів, показник за весь період збільшився на 18,7%. Що стосується Словенії, то обсяги переказів мігрантів зросли з 663 млн доларів США до 887 млн доларів США за обраний період, і у процентному співвідношенні – 30,8%, тобто, можна зазначити, що у порівнянні з іншими країнами, словенська економіка за 5 років стала більш залежною від трудової міграції. Для України характерною рисою є найбільші обсяги грошових переказів мігрантів. За 2019-2023 цей показник незначно зменшився з 11 921 млн дол. США до 11 368 млн дол. США, із процентним співвідношенням всього лише -4,6%. Проте у 2021 (14 019 млн дол. США) та 2022 (12 499 млн дол. США) роках показники були найвищими у порівнянні з іншими роками. Настільки значний обсяг грошових переказів в Україну можна пояснити кількома чинниками. Головним з них є різниця в заробітній платі: в порівнянні з низькими зарплатами в Україні, заробітна плата за кордоном набагато вище. Це заохочує мігрантів надсилати кошти своїм сім'ям, щоб покращити їхнє фінансове становище. [4; 5; 6]

Таким чином, у 2023 році 5,8 млн людей емігрували з України і стали біженцями через війну. Це значно більше, ніж кількість біженців-емігрантів з країн Центральної Європи, що свідчить про серйозну гуманітарну кризу в Україні. У всіх розглянутих країнах існує гендерний розрив на ринку праці: зайнятість чоловіків перевищує зайнятість жінок. Обсяги грошових переказів в Україну є найвищим серед проаналізованих країн майже в 20-25 разів, проте у процентному співвідношенні зменшення грошових переказів мігрантів до України склало 4,6%. Великі обсяги переказів свідчать про високу залежність від трудової міграції та внесок мігрантів в українську економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Immigration group by age, sex and citizenship. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_imm1ctz__custom_11688024/default/table?lang=en (дата звернення: 23.05.2024)
2. World Development Indicators. *The World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=world-development-indicators> (дата звернення: 29.05.2024).
3. UNHCR. *Refugee Data Finder*. URL: <https://popstats.unhcr.org/refugee-statistics/download/> (дата звернення: 29.05.2024).
4. Trading economics. *Remittances; Poland, Czech Republic, Hungary*. URL: <https://tradingeconomics.com/> (дата звернення: 29.05.2024).
5. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну. Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_u.pdf (дата звернення: 29.05.2024).
6. Personal remittances, received (current US\$) – Slovenia. *The World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?locations=SI&view=chart> (дата звернення: 29.05.2024).

*к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Страшкова О. І.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ КРАЇН ЦСЄ

Тези підготовлено у межах проекту 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України»

Funded by the
European Union

Актуальність теми дослідження впливу безробіття на економічне зростання країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) не викликає сумнівів через кілька ключових аспектів. Економічні, соціальні та політичні трансформації, які зазнали ці країни після

розпаду Радянського Союзу та їх подальша інтеграція до Європейського Союзу, створили унікальний контекст для вивчення взаємозв'язку між безробіттям та економічним розвитком. Саме тому дану тему досліджували багато авторів, серед яких: Дунхуй Ч., Імран М., Камар У. З., Неспорова А., Полстер, Ч.

Країни Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) пройшли через значні економічні трансформації – від планової економіки до ринкової, що супроводжувалося зростанням рівня безробіття і суттєво вплинуло на їх економічний розвиток. Високий рівень безробіття підвищує соціальну нерівність та бідність, особливо важко вдаряє по найбільш вразливим верствам населення, включаючи молодь, жінок та менш освічених працівників. Це призводить до збільшення витрат на соціальні програми, що в свою чергу обтяжує державний бюджет [1]. Така ситуація може обмежити можливості держави для інвестицій у розвиток інфраструктури, освіти та охорони здоров'я, які є ключовими для довгострокового економічного зростання. Додамо, що обмежений попит на робочу силу може стимулювати міграцію кваліфікованих працівників до інших країн, де є кращі можливості працевлаштування, що призводить до втрати людського капіталу та додаткових викликів для економічного зростання. Також соціальна нестабільність через високе безробіття може знижувати довіру до уряду та економічної політики, знижуючи інвестиційний клімат у країні.

З метою поглибленого аналізу даних, було обрано десять країн: Болгарія, Латвія, Литва, Естонія, Польща, Румунія, Словацька Республіка, Словенія, Угорщина, Чеська Республіка (табл. 1). Зазначимо, що у всіх країнах обраної групи рівень безробіття з 2013 по 2022 рр. зменшився: в Болгарії спостерігаємо стійке зниження показника – у три рази. В Латвії та Литві – з 11,9% до 6,8% та з 11,8% до 6% (з незначним зростанням у 2020 році до 8,1% та 8,5% через вплив пандемії COVID-19, відповідно). В Естонії показник знизився у півтори рази, коливаючись з піком у 2020 році на рівні 7%. У Румунії та Угорщині динаміка мала стабільний характер зниження до 2019 року, після чого відбулося незначне зростання у 2020 р.

У Словенії і Словацькій Республіці показник знизився у 2,5 та 2,3 рази. Суттєвий результат можемо відмітити в Чеській Республіці (зменшення у 3,2 рази). Найкращий результат продемонструвала Польща серед зазначених країн: рівень безробіття вдалось знизити більше, ніж у 3,5 рази. [2]

Таблиця 1

Рівень безробіття, загальний показник (%)

Рік	Литва	Латвія	Естонія	Болгарія	Польща	Румунія	Угорщина	Словенія	Словацька Республіка	Чеська Республіка
2013	11,8	11,9	8,6	12,9	10,3	7,1	10,2	10,1	14,2	7
2014	10,7	10,8	7,4	11,4	9	6,8	7,7	9,7	11,5	6,1
2015	9,1	9,9	6,4	9,1	7,5	6,8	6,8	9	11,5	5
2016	7,9	9,6	6,9	7,6	6,2	5,9	5,1	8	9,7	4
2017	7,1	8,7	5,8	6,2	4,9	4,9	4,2	6,6	8,1	2,9
2018	6,1	7,4	5,4	5,2	3,8	4,2	3,7	5,1	6,5	2,2
2019	6,3	6,3	4,5	4,2	3,3	3,9	3,4	4,4	5,8	2
2020	8,5	8,1	7	5,1	3,2	5	4,3	5	6,7	2,6
2021	7,1	7,5	6,2	5,3	3,4	5,6	4	4,7	6,9	2,8
2022	6	6,8	5,6	4,3	2,9	5,6	3,6	4	6,1	2,2

Джерело: [2].

Відмітимо, що позитивна динаміка зменшення рівня безробіття стала відображенням вагомого економічного зростання та підвищенням інвестиційної привабливості, завдяки чому було створено нові робочі місця. До того ж, багато країн ЦСЄ впровадили активну політику на ринку праці, спрямовану на професійне навчання, стажування, послуги з підбору роботи та субсидії для працевлаштування довготривалих безробітних, інтеграцію безробітних, особливо молоді, у ринок праці. Такі заходи допомогли подолати розрив між освітою та працевлаштуванням, підвищуючи можливості працевлаштування робочої сили.

Таким чином, підкреслимо, що безробіття значно впливає на економічне зростання країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ). Високий рівень безробіття уповільнює економічне зростання через зниження споживчого попиту та збільшення соціальних витрат.

З іншого боку зниження рівня безробіття має позитивний вплив на економічне зростання, доходи населення та споживчий попит, стимулюючи внутрішній ринок і виробництво. Це також покращує соціальну стабільність та підвищує інвестиційну привабливість, дозволяючи урядам більше інвестувати в економіку. Успішні реформи та інтеграція до ЄС дозволили багатьом країнам ЦСЄ знизити безробіття до історично низьких рівнів. Наприклад, Польща та Чехія досягли цього завдяки стабільному зростанню ВВП, розвитку малого бізнесу та ефективній державній політиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Eurostat, Європейська політика сусідства - Схід - статистика ринку праці URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=European_Neighbourhood_Policy_-_East_-_labour_market_statistics#Unemployment_rates (дата звернення: 20.05.2024)
2. World Bank, Рівень безробіття URL: https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?cid=ECR_GA_worldbank_EN_EXTP_search&end=2023&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw3tCyBhDBARIsAEY0XNlc0kQoWtDbeqR_KrH7JPt15XYyVw_OQIHb-RwJdrhC4C-5w6fnCyoaAj3REALw_wcB&locations=UA&s_kwid=AL%2118468%213%21665425039372%21b%21%21g%21%21world+bank+projects&start=2002 (дата звернення: 21.05.2024)
3. International Labour Organization, Що новий звіт World employment and social outlook: trends 2020 говорить про Центральну та Східну Європу? URL: <https://www.ilo.org/resource/what-does-new-world-employment-and-social-outlook-trends-2020-report-say> (дата звернення: 20.05.2024)

*к.е.н., доц. Бичкова Н. В., Яремчук А. Ю.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ESG НА ВАРТІСТЬ КАПІТАЛУ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ

Тези підготовлено в рамках проєкту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проєкт отримав фінансування через проєкт EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

В умовах глобалізації економіки та зростання відповідальності перед суспільством, екологічні, соціальні та корпоративні управлінські (ESG) практики набувають все більшої актуальності. Значення ESG інтегрується у стратегічні підходи компаній, оскільки інвестори та зацікавлені сторони все частіше вимагають прозорості та відповідальності.

Одним із ключових аспектів, що впливає на успіх компаній у міжнародному масштабі, є здатність керувати вартістю капіталу через впровадження ESG стандартів. Тому, дослідження теоретичних основ впливу ESG-факторів на вартість капіталу є критично важливим для формування ефективних корпоративних стратегій.

Термін «ESG» має багато тлумачень, але в цілому об'єднує в собі єдиний сенс соціально відповідальних практик бізнесу в контексті дотримання екологічних (Environmental), соціальних (Social) та управлінських (Governance) стандартів.

Екологічний аспект (E) включає оцінку впливу діяльності компанії на навколишнє середовище, управління природними ресурсами, зниження викидів і екодизайн. Соціальний аспект (S) охоплює взаємодію з працівниками, клієнтами та суспільством, забезпечення здоров'я і безпеки працівників, розвиток людського капіталу. Управлінський аспект (G) включає ефективність корпоративного управління, права акціонерів, політику винагород менеджменту, запобігання шахрайству та корупції [2, 3].

У серпні 2019 року «Круглий стіл з питань бізнесу США» оприлюднив нову заяву, в якій рішуче підтвердив прихильність бізнесу щодо врахування інтересів широкого колу зацікавлених сторін, включаючи клієнтів, співробітників, постачальників, спільноти та, звичайно, акціонерів. Інвестиції, орієнтовані на ESG, пережили стрімкий підйом разом із цими змінами.

Глобальні інвестиції в сталий розвиток зараз перевищують 30 трильйонів доларів - це на 68% більше, ніж у 2014 році, і в десять разів більше, ніж у 2004 році. Прискорення інвестицій у ESG стало каталізатором посиленого контролю з боку соціального, урядового та споживчого секторів щодо поширення соціально відповідальних стратегій серед компаній.

Крім того, інвестори та керівники компаній визнають, що стала структура ESG має вирішальне значення для забезпечення стійкості та довгострокового успіху компанії. Значний обсяг інвестиційного капіталу, виділеного на ініціативи ESG, свідчить про те, що концепція ESG виходить за межі тимчасових тенденцій та є невід'ємною частиною сучасної бізнес-стратегії та управління ризиками в компаніях. [1]

За результатами емпіричного дослідження взаємозв'язку між показниками ESG та загальними активами у якості контрольної змінної на основі даних 20 провідних американських ТНК з 4 секторів економіки (енергетичний, технологічний, споживчий та автомобільний сектори) за 2023 рік була оцінена регресійну модель та отримані наступні результати:

$$WACC = 358,912 - 0,480ESG + 0,634TA + \varepsilon \quad (1),$$

(-1,791)* (3,339)***

де WACC – середньозважена вартість капіталу, %; ESG – рейтингова оцінка (бали); TA – загальні активи компанії, дол. США. Показники розраховано на основі річних звітів компаній та бази даних ESG-аналітики Sustainalytics [4].

Оцінена модель демонструє достатній рівень адекватності та апроксимації даних: $R^2 = 0,734$ (73,4%). Один коефіцієнт має рівень значимості 10% (*), інший коефіцієнт має рівень значимості 1% (***). На основі результатів моделювання було виявлено статистично значущий вплив факторів на середньозважену вартість капіталу компаній.

Згідно з отриманими результатами, ESG має негативний вплив (-0.480) і є слабо значущим на рівні 0,10 ($p = 0.095$), але вказує на те, що збільшення рейтингової оцінки ESG як оцінки соціально відповідальних практик може сприяти зниженню вартості капіталу.

В свою чергу загальні активи (Total Assets) виявилися змінною, яка має більш статистично значущий позитивний вплив на вартість капіталу, оскільки фінансування

нових активів за рахунок боргу може призводити до зростання фінансових ризиків, а отже й премії за ризик від кредиторів.

Таким чином, результати моделі свідчать про те, що вищі показники ESG можуть асоціюватися зі зниженням середньозваженої вартості капіталу компаній, хоча цей вплив є слабо значущим. Це може бути пов'язано з тим, що інвестори схильні менше вимагати компенсації за ризики від компаній з кращими показниками ESG, визнаючи їх як менш ризиковані та більш стійкі у довгостроковій перспективі.

Загалом, інтеграція ESG-принципів у діяльність компанії має суттєвий позитивний вплив на зниження загальної вартості капіталу та WACC, але не впливає на вартість залученого капіталу.

Це свідчить про те, що компанії, які впроваджують ESG-стратегії, можуть отримати фінансові переваги у вигляді зниження середньозваженої вартості капіталу лише на основі оптимальної структури капіталу. Ці висновки мають важливі наслідки для післявоєнної відбудови України, яка буде потребувати значних інвестицій.

Співпраця України з соціально відповідальними компаніями є критично важливою для успішного відновлення країни після тривалих кризових періодів. Проте глобальний бізнес буде готовий інвестувати в країну, де правила зрозумілі, передбачувані і чесні. Як майбутній член ЄС, Україна повинна слідувати європейським трендам, щоб залишатися конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Впровадження ESG-принципів не лише підвищить інвестиційну привабливість, а й покращить загальний стан бізнес-клімату в цілому.

Інвестиції соціально відповідальних компаній можуть суттєво стимулювати довгострокове економічне зростання, створюючи нові робочі місця та підвищуючи стандарти життя. Це, в свою чергу, сприятиме покращенню екологічних та соціальних умов в Україні на основі впровадження новітніх технологій та оптимізації бізнес процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Business Roundtable redefines the purpose of a corporation to promote an economy that serves all Americans. Business Roundtable: веб-сайт. URL: <https://www.businessroundtable.org/business-roundtable-redefines-the-purpose-of-a-corporation-to-promote-an-economy-that-serves-all-americans>
2. ESG issues in investing: A guide for investment professionals. CFA Institute: веб-сайт. URL: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/article/position-paper/esg-issues-in-investing-a-guide-for-investment-professionals.ashx>
3. Five ways that ESG creates value. McKinsey & Company: веб-сайт. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/five-ways-that-esg-creates-value#/>
4. Sustainalytics ESG ratings. Sustainalytics: веб-сайт. URL: <https://www.sustainalytics.com/esg-ratings>
5. The environmental consequences of the war against Ukraine: Preliminary twelve-month assessment summary and recommendations. CEOBS: веб-сайт. URL: <https://ceobs.org/wp-content/uploads/2024/03/The-environmental-consequences-of-the-war-against-Ukraine-Preliminary-twelve-month-assessment-summary-and-recommendations.pdf>

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИНКАХ

Тези підготовлено в рамках проекту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проект отримав фінансування через проект EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

У сучасному українському суспільстві велика увага приділяється впливу політичної влади на його розвиток. Політична стабільність забезпечує прогнозованість та безпеку для бізнесу. В умовах стабільного політичного клімату інвестори впевненіше вкладають кошти, а підприємства можуть довгостроково планувати свою діяльність. Політична криза, яка відчутна в країні, свідчить про неефективність та короткозорість дій політичних сил. Незважаючи на значний потенціал, уряд не вдається раціонально використовувати його для забезпечення стабільного та конкурентоспроможного розвитку країни. Це призвело до серйозних проблем, включаючи економічний занепад, втрату кваліфікованих кадрів та руйнування сільських громад. Відсутність чіткої стратегії розвитку, яка б передавалася від уряду до уряду, ускладнює ситуацію ще більше [1].

Для дослідження факторів, що впливають на політичну стабільність України, було створено регресійну модель. Дана модель досліджує вплив таких чинників, як свобода преси та державний борг.

Таблиця 1

Дані для регресійної моделі політичної стабільності України

	Індекс свободи преси	Індекс політичної стабільності	Державний борг, % від ВВП
2011	54	-0,0704314634	36,9
2012	54	-0,0922749043	37,5
2013	63,21	-0,7772849798	40,5
2014	63,07	-2,020833492	70,3
2015	60,09	-1,95953238	79,3
2016	67,07	-1,853331924	79,5
2017	66,81	-1,86741674	71,6
2018	68,84	-1,872089386	60,4
2019	67,54	-1,428326726	50,6
2020	67,48	-1,16391623	60,5
2021	67,04	-1,126953006	48,9
2022	55,76	-1,997604966	78,4

Створено автором на основі даних [2], [3], [4]

Отже, модель має вигляд:

$$PS = \alpha + \beta_1 PF + \beta_2 GD + \varepsilon \quad (1),$$

де PS – політична стабільність (Political Stability),
 PF – свобода преси (Press Freedom),
 GD – державний борг (Governmental Debt).

Дана модель була оцінена на підставі річних статистичних даних України за період з 2011 по 2022 рік. Оцінка моделі за допомогою методу найменших квадратів дала наступні результати:

$$PS=3,11-0,0364*GD - 0,0365*PF \quad (2)$$

Кількість спостережень – 12.

Більш детально розглянути модель можна нижче у табл. 2.

Таблиця 2

**Регресійна модель факторів впливу на політичну стабільність України
з 2011 по 2022 рр.**

Модель	Бета	Стандартна помилка	t	Значимість
Константа	3,11412	0,876551	3,553	0,0062 ***
Державний борг	-0,0364304	0,00488880	-7,452	3,88e-05 ***
Свобода преси	-0,0365256	0,0143228	-2,550	0,0312 **

Джерело: створено автором на основі даних [Таблиця 1].

Адекватність моделі показана:

1) Два коефіцієнти з 1% значимості (***) та один коефіцієнт з 5% значимості (**), що підтверджує їх важливість у регресійній моделі;

2) $R^2= 0,895$ (89,5%). Це означає, що модель пояснює на 89,5% варіації політичної стабільності.

Перевірки на колінеарність, гомоскедастичність, лінійність та нормальність вказали на такі результати.

Фактори інфляції дисперсії: державний борг – 1,070; свобода преси – 1,070.

Так як всі показники <10 , то можна зробити висновок, що колінеарності не спостерігається.

При перевірці на гомоскедастичність, було виявлено значення LM, яке дорівнювало 4,5576, і p-value 0,472; $LM > p\text{-value}$, що вказує на відсутність гетероскедастичності та присутність гомоскедастичності.

При перевірці моделі на лінійність, значення «Mean» дорівнювало -6.-137e-016, Так як воно наближене до нуля, це означає, що залежність лінійна. Під час перевірки на нормальність коефіцієнт бета та коефіцієнт Стюдента дорівнювали нулю, припущення про нормальність підтвердилося, залишки нормально розподілені.

Отже, результати регресійної моделі свідчать про те, що державний борг має негативний вплив на політичну стабільність, і цей вплив є статистично значущим. Вплив свободи преси на політичну стабільність також є негативним, хоч його статистична значущість трохи слабша.

Свобода преси та свобода слова є важливими складовими демократичного суспільства, які гарантуються Конституцією та законодавством України. Незважаючи на конституційні та законодавчі гарантії, в Україні мають місце порушення свободи преси. Це включає залякування, фізичні напади, викрадення та навіть вбивства журналістів. Політична збалансованість у засобах масової інформації є важливою для забезпечення об'єктивності та достовірності інформації. Однак, у деяких випадках медіа можуть бути спрямовані на лобіювання інтересів конкретних політичних сил. Незважаючи на існуючі законодавчі гарантії, практика захисту свободи преси не завжди відповідає нормам та принципам. Це може вимагати подальших зусиль у забезпеченні дієвого захисту журналістів та свободи слова в Україні [5].

Але при цьому, як зазначено в регресійній моделі, свобода преси негативно впливає на політичну стабільність. Якщо засоби масової інформації не дотримуються принципів

об'єктивності та збалансованості, вони можуть поширювати односторонню або викривлену інформацію, що призводить до перекручення суспільної думки і створює розбіжності серед громадян. При відсутності стандартів етики та професіоналізму поширюються фейкові новини, спекуляцій та маніпуляцій, що особливо актуально у воєнний час. Це, у свою чергу, може породжувати недовіру до уряду, політичних інститутів та процесів, що загрожує стабільності політичної системи. А інколи свобода преси використовується з метою лобіювання особистих або корпоративних інтересів і створює атмосферу недовіри та конфліктів між різними політичними силами та групами громадян, і це, в свою чергу, породжує корупцію.

Саме тому необхідно забезпечити баланс між свободою преси та відповідальністю перед суспільством, щоб зберегти політичну стабільність та демократичні цінності.

Політична стабільність в Україні є складною проблемою, пов'язаною з декількома факторами, включаючи державний борг та свободу преси. Свобода преси та свобода слова є важливими аспектами демократії, але їх негативний вплив на стабільність вказує на необхідність балансу між цими свободами та відповідальністю перед суспільством. Важливо, щоб засоби масової інформації дотримувалися принципів об'єктивності та збалансованості, щоб уникнути поширення однобічної або викривленої інформації, що може створити недовіру та конфлікти в суспільстві. Також необхідно ефективно управляти державним боргом та розробляти чіткі стратегії розвитку для забезпечення стабільного та конкурентоспроможного розвитку країни. Політична криза негативно відображається на конкурентоспроможності українських підприємств і є одним з негативних факторів які стримують розвиток підприємництва в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. S. Bereziuk, L. Pronko, O. Samborska. The Phenomenon of Political Power in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2020, 9, 2, С. 488-500. URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1043/1033>
2. World Press Freedom Index. *Reporters Without Borders*: веб-сайт. URL: <https://rsf.org/en/index>
3. Державний борг України. Міжнародний валютний фонд: веб-сайт. URL: <https://www.imf.org/en>
4. Індекс політичної стабільності України. Всесвітній банк: веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/en>
5. Ю. Васьківський. Сучасний стан рівня свободи преси в Україні очима медіаекспертів. *Актуальні проблеми сучасного журналістикознавства*: зб. мат. зв. наук. конф. Львів, 2022. С. 8-12. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zbirnyk-tez-zvitnoi-konferentsii-za-2021-rik.pdf#page=8>

*к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В., Трохимчук К. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ КАПІТАЛУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Повномасштабне вторгнення Росії значною мірою вплинуло на розвиток фінансових структур України. Питання фінансової стабільності та економічної сталості країни залишається досить важливою та чутливою темою для обговорення не тільки на політичних засадах всередині країни, але й навіть на міжнародному рівні. Україна є відносно молодою країною, що розвивається та досить активно проявляла себе на міжнародній арені та в світовій торгівлі, проте після початку подій 24 лютого економіка країни ризикувала опинитися в стані дефолту. Тому наразі досить актуальним є розгляд поточних фінансових показників країни задля повного розуміння, якої шкоди завдало повномасштабне вторгнення Росії економіці України.

У ході роботи було виявлено, що країна часто стикалася з політичними та економічними труднощами, такими як політична криза у 2004, фінансова криза у 2008, воєнне вторгнення на сході країни з 2014 та наразі повномасштабне вторгнення Росії. Усе це тягло за собою низку викликів для економіки України. Уряд намагався запроваджувати усі можливі заходи для підтримки стабільності економічної системи. Однією з цілей уряду було створення сприятливих умов для інвестицій. Тим самим була спроба зниження вартості активів, що призвело до залучення інвесторів. Також слід зазначити те, що з моменту воєнного вторгнення на сході країни, Європейський банк реконструкції та розвитку проявив бажання інвестувати в Україну незважаючи на тяжку політичну ситуацію. Але все ж таки більшу частину часу інвестиції в Україну мають негативну тенденцію через проблеми з корупцією та слабку судову систему. Не менш важливим слід зауважити підтримку від країн партнерів. Наступним слід подивитися на динаміку дефіциту бюджету України (рис. 1).

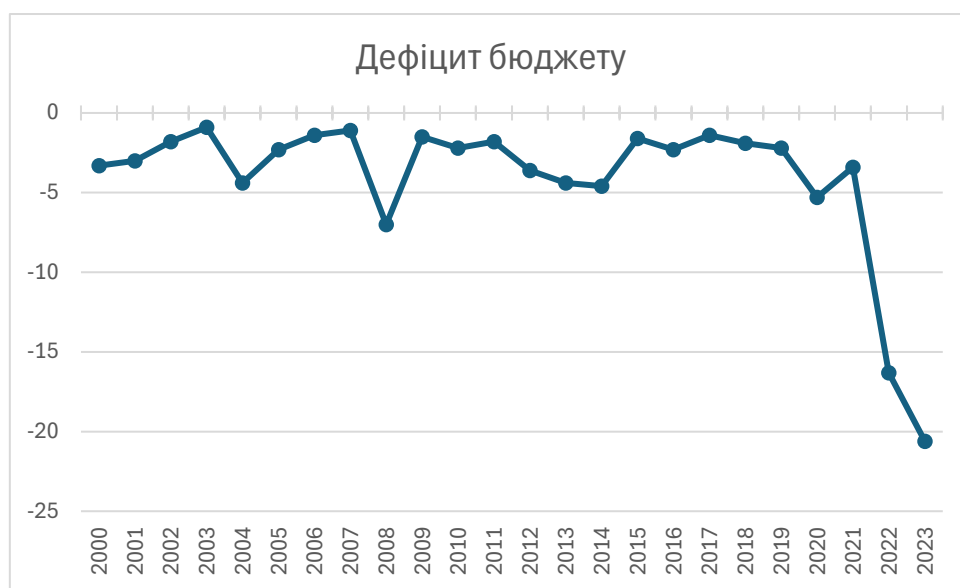

Рис. 1. Динаміка розвитку дефіциту бюджету України з 2000 по 2023 рр.
Джерело: складено автором на основі даних [1].

Фінансова підтримка МВФ допомогла Україні знизити дефіцит бюджету на початку воєнних подій у 2014 році. З 2021 по 2023 рік показник стрімко знижується до -20,6%. Причиною цього стає повномасштабне вторгнення Росії. Незважаючи на фінансову підтримку від країн партнерів, уряд повинен був фінансувати національну безпеку то витратити багато коштів на оборону країни.

Але слід зазначити, що фінансова допомога від інших країн сприяла збільшенню грошової маси в Україні. З 2009 по 2023 грошова маса зросла з 487,3 млрд. грн. до 3,08 трлн. грн. набув найвищого значення у 2023.

Але грошова підтримка від країн партнерів не завжди допомагала уникнути негативних наслідків фінансової системи або мала позитивний вплив на фінансову систему, зокрема на державний борг (рис. 2)

Через загострення політичного стану в країні, державний борг з 2013 по 2014 зростає майже вдвічі. В подальшому положення державного боргу стає трохи кращим, але з початку повномасштабного вторгнення державний борг збільшується у майже 2 рази в порівнянні з 2021. В країну надходила фінансова підтримка через нестачу власних коштів на покриття видатків, але більшість була у формі грантів, що і збільшувало борг.

На даний момент часу найбільш важливим є залучення людського капіталу. З початку повномасштабного вторгнення багато українців покинули свої дома та країну у пошуках безпечного місця.

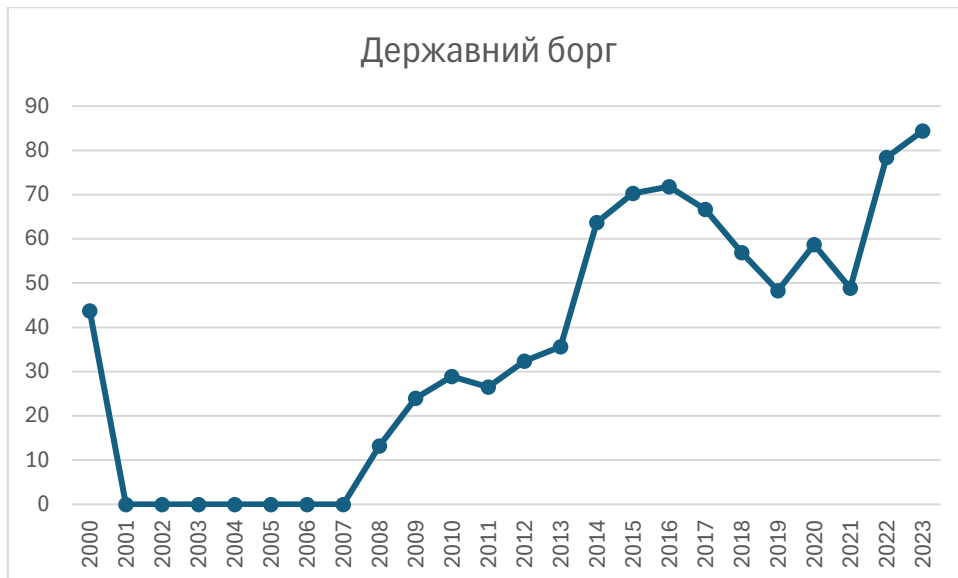

Рис. 2. Динаміка розвитку державного боргу України з 2000 по 2023 рр.
Джерело: складено автором на основі даних [2].

Міцний людський капітал є запорукою досягнення економічних цілей. Для цього уряду потрібно запровадити низку факторів для повернення людей до країни. Перш за все, інвестиції мають бути спрямовані на ефективну та інноваційну освіту. Навчальні заклади повинні бути переобладнані та доступними, водночас забезпечуючи високоякісну освіту для постраждалих від війни дітей та молоді. Уряду також слід звернути увагу на надання якнайбільше робочих місць для людей з інвалідністю. Наразі в Україні працевлаштовано лише 16% людей з інвалідністю. Не менш важливим кроком для створення сильного людського капіталу є пріоритет у підтримці психічного здоров'я населення. До 9,3 мільйонів людей потребують психологічної допомоги. Особливо до них входять колишні військовослужбовці та члени сил оборони, члени їхніх сімей і цивільні особи, які постраждали від війни. Надання послуг з охорони психічного здоров'я допоможуть забезпечити гідної якості життя постраждалих та зміцнити соціальні згуртованості.

В ході виконаної роботи стало зрозуміло, що Україна має всі можливості та ресурси для забезпечення сталого розвитку та розквіту національної економіки. Наша країна завжди була приваблива для інвестиційних партнерів. Але через політичну нестабільність та високий рівень корупції країна не може залучити достатньо інвестицій. Залучення людського ресурсу та особливо молоді шляхом покращення освітнього рівня, якості життя, підвищення рівня заробітної плати а також реформи системи охорони здоров'я та праці надасть усі можливості і надалі покращувати свої тенденції економічного розвитку та досягти сталого економічного рівня. Війна принесла та приносить багато негативних наслідків як для економіки, так і для населення. Підтримка міжнародних партнерів, привабливі аспекти життя для населення - все це відіграють велику роль для підтримки та покращення економіки у складні часи країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ukraine Government Budget. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/government-budget> (дата звернення: 26.05.2024)
2. Ukraine Debt to GDP Ratio Macrotrends. Ukraine Debt to GDP Ratio. URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/UKR/ukraine/debt-to-gdp-ratio> (дата звернення: 25.05.2024)

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Тези підготовлено у межах проєкту 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPP1MO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України»

Funded by the
European Union

Gen Z — один із головних двигунів змін на сучасному ринку праці. Покоління Z, яке визначається як покоління людей, народжених у період з 1997 по 2012 рік (у 2025 році їм буде від 12 до 27 років), виросло зі смартфонами та соціальними мережами, а також із супутніми зручностями. Реалії сучасної економічної моделі такі, що молодь на ринку праці, а отже і в суспільстві в цілому, займає одне з найбільш вразливих положень [1]. Ця соціальна група більше страждає від безробіття, має нижчий рівень заробітної плати, частіше працює без будь-яких соціальних гарантій тощо. Положення молоді на ринку праці викликає особливу тривогу, оскільки відрізняється найвищим ступенем нестабільності та вразливості. Навіть у найбільш сприятливі періоди молоді люди з більшою ймовірністю залишаються безробітними або зайнятими на менш якісних робочих місцях, ніж доросле населення. Міленіалів, народжених між 1981 і 1996 роками, називають "втраченим поколінням". Багато з них вийшли на ринок праці в той час, коли світ оговтувався від світової фінансової кризи 2007-2009 років, під час якої молоді люди постраждали непропорційно сильно. У 2012-2014 роках більше половини молодих людей в Іспанії, які хотіли знайти роботу, не змогли її знайти. Рівень безробіття серед молоді в Греції був ще вищим. "Work Bitch" Брітні Спірс, популярна пісня, випущена в 2013 році, містила безкомпромісне послання молодим міленіалам: якщо ви хочете хороших речей, вам доведеться наполегливо працювати [2].

Що з цього приводу кажуть дослідження Міжнародної організації праці [3,4]?

- ✓ Загальний рівень недовикористання робочої сили серед молоді більш ніж удвічі перевищує цей показник серед людей більш зрілого віку (26% і 11% відповідно).
- ✓ Рівень безробіття серед молоді у 2022 році (14%) майже втричі перевищував загальні показники.
- ✓ Навіть у найбільш сприятливі періоди молоді люди з більшою ймовірністю залишаються безробітними або зайнятими на менш якісних робочих місцях, ніж доросле населення. Більшість працюючої молоді зайняті неформально.
- ✓ 24% молодих людей сьогодні належать до так званої NEET-групи (тобто не охоплені ні освітою, ні зайнятістю, ні навчанням).

У більшості країн ОЕСР рівень безробіття серед молоді у віці 15–24 років знижується, хоча швидкість зниження сильно варіюється залежно від країни [5]. У середній економіці ОЕСР зараз рівень безробіття серед молоді становить трохи більше 10% — це щонайменше 20-річний мінімум і приблизно половина піка пандемії. Незважаючи на те, що більшість країн ОЕСР слідує схожій траєкторії, між ними існують значні відмінності в рівні безробіття серед молоді. Наприклад, у Німеччині протягом останнього десятиліття зберігався стабільно низький рівень безробіття серед молоді порівняно із середнім показником по ОЕСР, тоді як у Франції та Італії цей рівень був вищим за середній. Багато країн, які історично займали низькі місця в Youth Employment Index, такі як Італія, суттєво знизили рівень безробіття серед молодих працівників за останнє десятиліття (і іноді набагато швидше, ніж країни з найвищими показниками). Рівень безробіття у Великій

Британії точно відповідає середньому показнику по економіці ОЕСР за останнє десятиліття і навіть перевищив середній показник під час пандемії. Але дані 2024 року показують, що рівень безробіття серед молоді у Великій Британії знову зростає, оскільки посилення грошово-кредитної політики чинить тиск на економічну активність, і наразі він на 1,5 відсоткового пункту вищий, ніж у середньому по ОЕСР. Таким чином, молоді працівники страждають не лише від найвищих рівнів безробіття та нестабільної зайнятості, але й є найбільш уразливою групою в умовах періодично повторюваних криз в умовах капіталістичної економіки.

Особливу тривогу дослідників сьогодні викликає поява та розширення феномена так званого нового молодого покоління NEET ("not employed, not educated, not trained"), тобто молоді, яка одночасно не працює, не отримує освіти та трудові навички. Це явище можна віднести до головних викликів сучасності, оскільки воно не лише підриває можливість майбутнього працевлаштування та самореалізації молодих людей, але й загалом завдає великої шкоди економіці та суспільству.

Показник NEET вимірює частку молодих людей, які не працюють, не навчаються і не проходять професійну підготовку. Вони можуть бути або безробітними (тобто не працевлаштованими, але активно шукаючими роботу), або неактивними (тобто не шукаючими активно роботу). За даними Міжнародної організації праці, у 2023 році більше п'ятої частини людей у всьому світі у віці від 15 до 24 років (21,7%) вважалися NEET, у 2022 році - 23,5% [6]. У середньому в ОЕСР близько 11% молодих людей у віці від 15 до 29 років не працюють, не навчаються і не проходять навчання. Згідно з даними Eurostat, у 2023 році 11,2% населення ЄС у віці 15–29 років не працювали, не навчалися і не проходили професійну підготовку [6]. Частка осіб у віці 15–29 років у ЄС, які не працювали, не навчалися і не проходили професійну підготовку, у 2023 році варіювалася від 4,8% у Нідерландах до 19,3% у Румунії.

Для цієї вікової групи Європейський Союз встановив цільовий показник на рівні ЄС, згідно з яким частка молодих людей, що не працюють, не отримують освіти або професійну підготовку, повинна бути меншою за 9% до 2030 року шляхом покращення перспектив їх працевлаштування. У 2023 році в середньому 11,2% були визначені як NEET у ЄС. Однак існують відмінності між державами-членами, оскільки кілька країн вже досягли мети на 2030 рік [8].

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ПАР, Туреччина та Колумбія мали три найвищі показники NEET серед молоді серед країн, де вона збирала дані. Нідерланди, Норвегія та Ісландія мали три найнижчі показники NEET серед молоді. Однак Південна Африка є особливо показовим прикладом. У 2022 році в країні був один із найвищих у світі процентних показників NEET — 42%. Загальна економіка Південної Африки допомагає пояснити цей високий рівень молоді NEET. У країні один із найвищих рівнів безробіття — майже 30% [9]. Багато NEET апатичні, переживають важкі економічні часи, живуть за рахунок кредитів і втрачають надію вийти на пенсію або купити будинок. Але не всі з них песимістично дивляться в майбутнє. Деякі молоді люди відкидають ідею про те, що бути NEET — це погано, і хочуть повернути собі цей ярлик, створивши субкультуру добровільно дрімаючих. Замість того, щоб скористатися першими з'явленими можливостями, добровільні NEET стримуються і сподіваються стати свідками розвитку культури на робочому місці, в яку вони увійдуть, коли це їм більше підійде [10]. Рух «відключеної молоді» зростає, оскільки все більше представників покоління Z намагаються знайти мету в школі та на роботі [11].

У країнах ОЕСР близько 12% молодих людей у віці від 18 до 25 років живуть у відносній бідності порівняно з 11% серед усього населення. Молоді люди можуть зіткнутися зі значною нестабільністю доходів під час переходу від освіти до роботи, наприклад, через тимчасові контракти, низькооплачувану роботу, високий ризик звільнення та періоди безробіття. Це стає проблематичним, коли вони не можуть

розраховувати на фінансову підтримку своїх сімей і мають обмежені заощадження. Відчуття бідності на ранньому етапі кар'єри може мати довготривалий вплив на перспективи працевлаштування та заробітку протягом усього життя. Це може захопити молодих людей на низькооплачувану та низькоякісну роботу, безробіття, неповну зайнятість та бездіяльність, без можливості продовжити або повернутися до навчання та розірвати порочне коло.

Економічна інтеграція молоді на ринку праці в умовах глобальних змін є ключовим завданням для сучасних суспільств. Комплексний підхід, що включає політичні, економічні та соціальні заходи, сприятиме створенню сприятливих умов для працевлаштування та розвитку молоді, забезпечуючи стабільне та процвітаюче майбутнє. Залучення молодих людей на ринок праці та в суспільство стосується не лише їх індивідуального економічного успіху та добробуту – це також стимулювання загального економічного зростання та сприяння соціальній єдності. Підвищуючи свої навички, збільшуючи можливості працевлаштування та розробляючи сприятливу соціальну політику, молоді люди мають можливість реалізувати свій потенціал і перспективи майбутньої кар'єри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ipsos. (n.d.). Generation Z – Do they exist and what influences them? Retrieved from file:///Users/elenaknyazeva/Downloads/Ipsos%20%E2%80%93%20Generation%20Z%20%E2%80%93%20do%20they%20exist%20and%20what%20influences%20them.pdf.
2. The Economist. (2024). *Generation Z is unprecedentedly rich*. Retrieved from <https://www.economist.com/finance-and-economics/2024/04/16/generation-z-is-unprecedentedly-rich>
3. International Labour Organization. (n.d.). Youth Employment. URL:<https://www.ilo.org/topics/youth-employment>.
4. PMNCH. (2024). *What young people want: Education, skills and employment as priorities*. Retrieved from <https://www.who.int/pmnch/media/news/2021/youth-survey-results/en/>
5. PwC. (2024). *Youth Employment Index 2024*. URL:<https://www.pwc.co.uk/economic-services/assets/youth-employment-index-2024.pdf>
6. ILO. (n.d.). Assessing the Current State of the Global Labour Market: Implications for Achieving the Global Goals. URL: <https://ilostat.ilo.org/blog/assessing-the-current-state-of-the-global-labour-market-implications-for-achieving-the-global-goals/>
7. Eurostat. (2024). Statistics on young people neither in employment nor in education or training. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training
8. European Commission. The European Pillar of Social Rights. URL: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>
9. Global Affairs. (2024). Why Youth NEETs Rise Worldwide: Mental Health & Cost of Living. URL: <https://globalaffairs.org/bluemarble/why-youth-neets-rise-worldwide-mental-health-cost-of-living>
10. Business Insider. (2024). Disconnected Youth: A Tale of 2 Gen Zs in America. URL: <https://www.businessinsider.com/disconnected-youth-a-tale-of-2-gen-zs-in-america-2024-4>
11. Yahoo Finance. (2024). Meet the Disconnected Youth: A Growing Group. URL: https://finance.yahoo.com/news/meet-disconnected-youth-growing-group-180001121.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2x1LmNvbS8&guc e_referrer_sig=AQAAAIFWA3iTUMgOVTyw2acAeyD_hvZF7VVOSALr0Vbds6E9tQYbFfO8CZbLJL-kPQiiRO2LqxV2y1vJHu7Gbj1v_XBFHYwQxlSuVIYzuFgF5VZikPFZCKdtnUft7wfmMiURjq3FwXATE4J29bdF8DMRbGKBUJI6tY5e6k6lOjqdzW5

ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Транспортно-логістичні відносини України з країнами Східної Європи становлять важливий аспект її зовнішньої діяльності. Ці відносини включають перевезення вантажів та пасажирів, спільні інвестиції в транспортну інфраструктуру та розвиток міжнародних транспортних коридорів. Вони сприяють економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності регіону.

Сучасний стан логістичних шляхів можна охарактеризувати як:

1. Воєнний стан в Україні спричинив значні зміни в роботі митниці, що спростили митне оформлення та надали пільги імпортерам, забезпечуючи безперебійне постачання товарів для населення та ЗСУ. Морські порти, які забезпечували 85% вантажообігу, частково компенсуються невеликими дунайськими портами, хоча їхня пропускна спроможність значно менша. Планується розширення їхньої інфраструктури.

2. Залізнична інфраструктура стикається з перевантаженням, що, разом із підвищеними тарифами, негативно впливає на аграрний сектор, знижуючи прибутки та врожайність. Закриття повітряного простору зупинило авіавантажоперевезення, посилюючи проблеми з логістикою.

3. Автомобільні перевезення ускладнюються через перевантажені прикордонні переходи та зростання вартості логістики, але введення транспортного безвізового режиму полегшило міжнародні перевезення та покращило економічні процеси.

Попри всі негаразди треба відзначити неабияку допомогу зі сторони учасників логістичних процесів із країн ЄС. З початку війни українським учасникам логістичних процесів допомагали асоціації експедиторів з Туреччини, Румунії, Болгарії, Польщі та Словаччини, активну позицію зайняли колеги з Угорської асоціації.

Саме вони допомогли вирішити проблеми з контейнерами в турецьких і румунських портах, пояснили питання, пов'язані з турецькою митницею та допуском українських автоперевізників до роботи в Туреччині, питання вивезення контейнерів з терміналів в порту "Констанца" в Румунії та питання роботи митниць в Польщі та Румунії. [2]

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту України 2017-2023
Джерело: складено на основі [1].

Аналіз динаміки експорту та імпорту міжнародної торгівлі України за період з 2017 по 2023 роки дає можливість зробити наступні висновки. Сальдо торгівлі було від'ємним протягом усього періоду, це свідчить про те, що Україна є більш країною імпортером, а не експортером.

Розглядаючи динаміку, можемо зазначити, що з 2017 по 2019 роки, була зростаюча тенденція, що експорту, що імпорту, але в 2020 році почалась пандемія, що стало причиною закриття міжнародних кордонів. В 2021 році знов зростання, та стабілізація, але з початком повномасштабної війни на території України у 2022 році, знову спад. В 2023 році бачимо Зростання імпорту і зменшення експорту відносно тих самих показників у 2022. Це є наслідком неспроможності України використовувати повноту своїх логістичних шляхів та зміну пріоритетності в державної політики.

Складнощі з якими стикається Україна та її найближчі партнери:

1. Блокада Чорноморських портів і альтернативні маршрути. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, блокада українських портів у Чорному морі значно ускладнила експорт зерна, що змусило Україну та її партнерів шукати альтернативні шляхи для вивезення збіжжя. Запровадження "шляхів солідарності" через країни Європи забезпечило часткове вирішення проблеми експорту.

2. Вплив на фермерів. Додаткова пропозиція українського зерна на ринках Польщі та Румунії створила тиск на місцевих фермерів, що призвело до зниження цін на зерно та обмежень у можливостях його зберігання. Це викликало місцеві протести та спричинило збитки фермерам, які, за оцінками Європейської комісії, становили 417 мільйонів євро для фермерів Польщі, Румунії, Угорщини, Болгарії та Словаччини.

3. Зміни в роботі митниці. Введення воєнного стану призвело до суттєвих змін у роботі митних органів України. Парламент, Уряд та профільні органи ухвалили акти, що спрощують митне оформлення товарів та надають пільги імпортерам, забезпечуючи безперерйне постачання необхідних товарів для населення та Збройних Сил України.

4. Проблеми та можливості транспортної інфраструктури. Попри обмеження пропускної спроможності дунайських портів, Україна планує їх розвиток шляхом будівництва нових складів та причалів. Проблеми з залізничними перевезеннями через перевантаження інфраструктури та збільшення тарифів негативно вплинули на аграрний сектор, змушуючи фермерів знижувати витрати. Закриття повітряного простору унеможливило авіаційні перевезення. [3]

5. Складності та перспективи автомобільних перевезень. Перевантаження прикордонних переходів та зростання вартості логістики створили труднощі для автомобільних перевезень. Проте, введення транспортного безвізового режиму сприяло інтенсифікації міжнародних автомобільних перевезень та покращенню економічних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (звернення: 20.05.2024).
2. Берестенко В. Як логістика адаптувалася до війни. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/24/702529/> (звернення: 19.05.2024).
3. Накліцький Д. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу. *Liga Zakon*. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovarv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu (звернення: 22.05.2024).

Наукове видання

Друга Міжнародна науково-практична конференція

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК
КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

31 травня 2024 р., м. Одеса

Електронне видання мережевого використання

(українською та англійською мовами)

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори статей. Думки, положення і висновки, висловлені авторами, не обов'язково відображають позицію редакції.

Оригінал–макет виготовлено на кафедрі світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за сприянням Програми імені Жана Моне
Одеса, 65058, вул. Французький бульвар 24/26, Україна
e-mail: world.economy@onu.edu.ua

Затвердж. авт. 14.10.2024. Шрифт Times New Roman
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг 5,2 МБ. Зам. № 2867.

Видавець і виготовлювач:

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
Тел.: (048) 723 28 39, E-mail:druk@onu.edu.ua